

**Grupa Kapitałowa
RAFAKO**

GRUPA PBG

**SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE FINANSOWE
ZA ROK ZAKOŃCZONY
DNIA 31 GRUDNIA 2017 ROKU**

**wraz ze sprawozdaniem niezależnego biegłego
rewidenta z badania**

Spis treści

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów	1
Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów	2
Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej	3
Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej	4
Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych	5
Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych - kontynuacja.....	6
Skonsolidowane sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym	7
DODATKOWE NOTY OBJAŚNIAJĄCE.....	8
1. Informacje ogólne	8
2. Skład Grupy	8
3. Skład Zarządu i Rady Nadzorczej jednostki dominującej	10
4. Zatwierdzenie sprawozdania finansowego	10
5. Istotne wartości oparte na profesjonalnym osądzie i szacunkach.....	11
5.1. Profesjonalny osąd	11
5.2. Niepewność szacunków	11
6. Podstawa sporządzenia sprawozdania finansowego	14
6.1. Oświadczenie o zgodności	16
6.2. Waluta funkcjonalna i waluta sprawozdań finansowych	16
7. Istotne zasady rachunkowości	16
7.1. Zasady konsolidacji	16
7.2. Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych oraz wspólnych przedsięwzięciach.....	17
7.3. Udziały we wspólnych działaniach.....	17
7.4. Wycena do wartości godziwej	18
7.5. Połączenia z jednostkami gospodarczymi pod wspólną kontrolą.....	18
7.6. Przeliczanie pozycji wyrażonych w walucie obcej	19
7.7. Rzeczowe aktywa trwałe	19
7.8. Wartości niematerialne	20
7.9. Wartość firmy	22
7.10. Nieruchomości inwestycyjne	22
7.11. Leasing	23
7.12. Utrata wartości niefinansowych aktywów trwałych.....	23
7.13. Koszty finansowania zewnętrznego.....	23
7.14. Odzyskiwalna wartość aktywów długoterminowych.....	24
7.15. Aktywa finansowe	24
7.16. Utrata wartości aktywów finansowych	25
7.16.1. Aktywa ujmowane według zamortyzowanego kosztu	25
7.16.2. Aktywa finansowe wykazywane według kosztu.....	26
7.16.3. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	26
7.17. Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży	26
7.18. Pochodne instrumenty finansowe i zabezpieczenia	27
7.19. Zapasy	27
7.20. Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności	27
7.21. Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych.....	27
7.22. Kapitał podstawowy	28
7.23. Rezerwy	28
7.24. Oprocentowane kredyty bankowe, pożyczki i papiery dłużne	28
7.25. Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania	28
7.26. Świadczenia pracownicze	29
7.27. Podatki	29
7.27.1. Podatek dochodowy	29
7.27.2. Podatek od towarów i usług.....	31
7.27.3. Ocena niepewności co do rozliczeń podatkowych.....	31
7.28. Przychody	31
7.28.1. Sprzedaż towarów i produktów	31
7.28.2. Świadczenie usług	31
7.28.3. Odsetki	32
7.28.4. Dywidendy	32

7.28.5.	Przychody z tytułu wynajmu	32
7.28.6.	Umowy o usługi budowlane.....	32
7.28.7.	Dotacje rządowe	32
7.29.	Zysk netto na jedną akcję	32
8.	Zmiany stosowanych zasad rachunkowości (istotne zasady (polityka) rachunkowości)	33
9.	Nowe standardy i interpretacje, które zostały opublikowane, a nie weszły jeszcze w życie.....	33
9.1.	Wdrożenie MSSF 15.....	34
9.2.	Wdrożenie MSSF 9.....	37
9.3.	Wdrożenie MSSF 16.....	38
10.	Segmenty operacyjne	39
11.	Informacje dotyczące umów o usługę budowlaną	42
11.1.	Informacje dotyczące kluczowych kontraktów realizowanych przez Grupę	43
11.2.	Rezerwa na straty wynikające z umów o usługę budowlaną.....	44
11.3.	Rezerwa na koszty z tytułu nieterminowej realizacji umów.....	44
12.	Przychody i koszty.....	45
12.1.	Przychody ze sprzedaży produktów i usług	45
12.2.	Przychody ze sprzedaży materiałów	45
12.3.	Geograficzne obszary działalności	46
12.4.	Koszty według rodzaju	47
12.5.	Amortyzacja środków trwałych i wartości niematerialnych, odpisy aktualizujące ujęte w skonsolidowanym sprawozdaniu z całkowitych dochodów.....	48
12.6.	Koszty świadczeń pracowniczych	48
12.7.	Pozostałe przychody operacyjne	49
12.8.	Pozostałe koszty operacyjne.....	49
12.9.	Przychody finansowe	50
12.10.	Koszty finansowe	50
13.	Podatek dochodowy	51
13.1.	Obciążenie podatkowe	51
13.2.	Uzgodnienie efektywnej stawki podatkowej.....	52
13.3.	Odroczony podatek dochodowy wyliczony na dzień 31 grudnia 2017 roku	53
14.	Propozycja pokrycia straty za 2017 rok	54
15.	Majątek socjalny oraz zobowiązania ZFŚS	54
16.	Wynik przypadający na jedną akcję	55
17.	Istotne pozycje wykazane w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych	55
18.	Rzeczowe aktywa trwałe.....	57
19.	Środki trwałe w leasingu	59
20.	Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży nie związane z działalnością zaniechaną	59
21.	Wartości niematerialne.....	59
22.	Akcje/udziały w pozostałych jednostkach.....	61
23.	Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów - długoterminowe	61
24.	Obligacje długoterminowe.....	62
25.	Inne aktywa finansowe długoterminowe	63
26.	Zapasy	63
27.	Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów krótkoterminowe	64
27.1.	Odpisy aktualizujące wartość należności handlowych oraz pozostałych należności.....	65
28.	Aktywa finansowe krótkoterminowe.....	66
28.1.	Lokaty krótkoterminowe	66
28.2.	Inne aktywa finansowe krótkoterminowe.....	66
28.3.	Udzielone pożyczki	67
28.4.	Środki pieniężne i ich ekwiwalenty.....	68
29.	Aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy	69
29.1.	Zabezpieczenia ustanowione na środkach trwałych	69
29.2.	Zabezpieczenia ustanowione na wartościach niematerialnych.....	69
29.3.	Zabezpieczenia ustanowione na akcjach/udziałach	69
29.4.	Zabezpieczenia ustanowione na zapasach	69
29.5.	Zabezpieczenia ustanowione na należnościach handlowych	69
30.	Kapitał własny	70
30.1.	Kapitał podstawowy	70

30.2.	Wartość nominalna akcji	70
30.3.	Prawa akcjonariuszy	70
30.4.	Kapitał ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej	70
30.5.	Wyłacone dywidendy	70
30.6.	Zarządzanie kapitałem	70
30.7.	Kapitał udziałów niekontrolujących (niekontrolujący udział w kapitale własnym)	71
30.8.	Akcjonariusze posiadający co najmniej 5% ogólnej liczby głosów na WZ RAFAKO S.A., jednostki dominującej na koniec okresu sprawozdawczego	71
31.	Oprocentowane kredyty bankowe i pożyczki	72
32.	Zobowiązania z tytułu świadczeń pracowniczych	73
32.1.	Świadczenia pracownicze po okresie zatrudnienia oraz inne świadczenia	73
33.	Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania	74
33.1.	Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania długoterminowe	74
33.2.	Rezerwy, zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania krótkoterminowe	74
33.3.	Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych	75
33.4.	Zobowiązania z tytułu nabycia środków trwałych i wartości niematerialnych	75
33.5.	Zobowiązania z tytułu niewykorzystanych urlopów	76
33.6.	Naliczone zobowiązania z tytułu niewypłaconej premii	76
33.7.	Rezerwa na koszty napraw gwarancyjnych	77
33.8.	Zobowiązania z tytułu Programu Dobrowolnych Odejść	77
33.9.	Rezerwa na koszty reorganizacji	78
33.10.	Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego	78
34.	Dotacje	79
35.	Emisja, wykup i spłata dłużnych i kapitałowych papierów wartościowych	80
36.	Wykorzystanie wpływów z emisji papierów wartościowych	80
37.	Zobowiązania z tytułu umów leasingu finansowego i umów dzierżawy z opcją zakupu	81
38.	Sprawy sporne, postępowania sądowe	81
39.	Należności od jednostki powiązanej wynikające z zawartego układu	82
40.	Zmiany pozycji pozabilansowych	83
41.	Gwarancje udzielone	84
42.	Informacje o podmiotach powiązanych	85
43.	Jednostka dominująca Grupy	86
44.	Wspólne przedsięwzięcia, w których jednostki wchodzące w skład Grupy są współnikami	86
45.	Warunki transakcji z podmiotami powiązаныmi	86
46.	Transakcje z udziałem innych członków Zarządu i Rady Nadzorczej	87
47.	Akcje w posiadaniu członków organów zarządzających i nadzorujących	87
48.	Udziały wyższej kadry kierowniczej w programie akcji pracowniczych	87
49.	Wynagrodzenia wyższej kadry kierowniczej Grupy	87
50.	Stanowisko Zarządu odnośnie możliwości zrealizowania wcześniej publikowanych prognoz	93
51.	Informacja o umowie z biegłym rewidentem lub podmiotem uprawnionym do badania sprawozdań finansowych	93
52.	Cele i zasady zarządzania ryzykiem finansowym	93
52.1.	Ryzyko stopy procentowej	93
52.2.	Ryzyko walutowe	94
52.3.	Ryzyko cen towarów	95
52.4.	Ryzyko kredytowe	95
52.5.	Ryzyko związane z płynnością	96
53.	Instrumenty pochodne	96
54.	Instrumenty finansowe	97
54.1.	Wartość bilansowa klas i kategorii instrumentów finansowych	97
54.2.	Pozycje przychodów, kosztów, zysków i strat ujęte w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w podziale na kategorie instrumentów finansowych	99
54.3.	Ryzyko stopy procentowe	103
55.	Zatrudnienie	105
56.	Zdarzenia następujące po zakończeniu okresu sprawozdawczego	105

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 roku

	Nota	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016
Działalność kontynuowana			
Przychody ze sprzedaży		1 782 594	1 875 312
Przychody ze sprzedaży produktów i usług	12.1	1 780 024	1 870 559
Przychody ze sprzedaży materiałów	12.2	2 570	4 753
Koszty sprzedanych produktów i materiałów	12.4	(1 632 608)	(1 750 999)
Zysk/(strata) brutto ze sprzedaży		149 986	124 313
Pozostałe przychody operacyjne	12.7	10 339	3 613
Koszty sprzedaży	12.4	(38 683)	(31 962)
Koszty ogólnego zarządu	12.4	(61 135)	(57 750)
Pozostałe koszty operacyjne	12.8	(14 095)	(13 517)
Zysk/(strata) z działalności operacyjnej		46 412	24 697
Przychody finansowe	12.9	2 100	5 016
Koszty finansowe	12.10	(11 574)	(7 220)
Zysk/(strata) brutto		36 938	22 493
Podatek dochodowy	13.1	(33 741)	(11 553)
Zysk/(strata) z działalności kontynuowanej		3 197	10 940

Racibórz, dnia 5 kwietnia 2018 roku

Agnieszka
Wasilewska-Semail

Jarosław Dusiło

Edward Kasprzak

Karol Sawicki

Tomasz Tomczak

Jolanta Markowicz

Prezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Dyrektor
Departamentu
Rachunkowości
i Podatków -
Główny Księgowy

Skonsolidowane sprawozdanie z całkowitych dochodów za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 roku

	Nota	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016
Inne całkowite dochody za okres		(78)	(744)
<i>Pozycje podlegające przekwalifikowaniu do zysku/(straty) w kolejnych okresach sprawozdawczych</i>			
Różnice kursowe z przeliczenia oddziału zagranicznego		(336)	(56)
Różnice kursowe z przeliczenia oddziału zagranicznego przypadające mniejszości		(4)	5
Inne całkowite dochody netto podlegające przekwalifikowaniu do zysku/(straty) w kolejnych okresach sprawozdawczych		(340)	(51)
<i>Pozycje niepodlegające przekwalifikowaniu do zysku/(straty) w kolejnych okresach sprawozdawczych</i>			
Inne całkowite dochody wynikające z zysków/(strat) aktuarialnych		324	(855)
Podatek dochodowy dotyczący innych całkowitych dochodów	13.1	(62)	162
Inne całkowite dochody netto niepodlegające przekwalifikowaniu do zysku/(straty) w kolejnych okresach sprawozdawczych		262	(693)
Całkowity dochód za rok		3 119	10 196
Wynik netto przypadający:		3 197	10 940
Akcjonariuszom jednostki dominującej		2 220	10 513
Akcjonariuszom niekontrolującym		977	427
Całkowity dochód przypadający:		3 119	10 196
Dochody całkowite akcjonariuszy jednostki dominującej		2 146	9 764
Dochody całkowite udziałów niekontrolujących		973	432
Zysk na jedną akcję:			
Podstawowy/rozwodniony zysk na jedną akcję w złotych		0,03	0,12
Zysk na jedną akcję z działalności kontynuowanej			
Podstawowy/rozwodniony zysk na jedną akcję w złotych		0,03	0,12

Racibórz, dnia 5 kwietnia 2018 roku

Agnieszka
Wasilewska-Semal

Jarosław Dusito

Edward Kasprzak

Karol Sawicki

Tomasz Tomczak

Jolanta Markowicz

Prezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Dyrektor
Departamentu
Rachunkowości
i Podatków -
Główny Księgowy

Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Nota	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
AKTYWA			
Aktywa trwałe (długoterminowe)			
Rzeczowe aktywa trwałe	18	170 934	178 585
Wartości niematerialne	21	18 071	18 782
Należności z tytułu dostaw i usług, pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów długoterminowe	23	41 163	34 007
Należności z tytułu dostaw i usług		39 304	33 817
Pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów		1 859	190
Aktywa finansowe długoterminowe		25 011	24 911
Akcje/udziały w pozostałych jednostkach	22	242	840
Obligacje długoterminowe	24	24 769	–
Inne aktywa finansowe długoterminowe	25	–	24 071
Aktywa z tytułu podatku odroczonego	13.3	32 784	51 387
		287 963	307 672
Aktywa obrotowe (krótkoterminowe)			
Zapasy	26	14 560	13 983
Należności z tytułu dostaw i usług, pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów krótkoterminowe	27	501 337	750 365
Należności z tytułu dostaw i usług	27	351 972	587 263
Należności z tytułu podatku dochodowego	27	104	19 583
Pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów	27	149 261	143 519
Należności z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną i związane z wyceną kontraktów rozliczenia międzyokresowe	11	279 908	235 351
Aktywa finansowe krótkoterminowe		195 981	118 763
Instrumenty pochodne	53	479	–
Lokaty krótkoterminowe	28.1	–	74
Udzielone pożyczki krótkoterminowe	28.3	10 010	35
Obligacje krótkoterminowe	24	5 201	–
Inne aktywa finansowe krótkoterminowe	28.2	–	11 130
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	28.4	180 291	107 524
		991 786	1 118 462
Aktywa przeznaczone do sprzedaży	20	125	935
SUMA AKTYWÓW		1 279 874	1 427 069

Racibórz, dnia 5 kwietnia 2018 roku

Agnieszka Wasilewska-Semail	Jarosław Dusiño	Edward Kasprzak	Karol Sawicki	Tomasz Tomczak	Jolanta Markowicz
Prezes Zarządu	Wiceprezes Zarządu	Wiceprezes Zarządu	Wiceprezes Zarządu	Wiceprezes Zarządu	Dyrektor Departamentu Rachunkowości i Podatków - Główny Księgowy

Skonsolidowane sprawozdanie z sytuacji finansowej

na dzień 31 grudnia 2017 roku

	Nota	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
PASYWA			
Kapitał własny (przypisany akcjonariuszom jednostki dominującej)			
Kapitał podstawowy	30.1	254 864	169 864
Kapitał ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej	30.4	173 708	95 340
Kapitał zapasowy		182 242	175 365
Różnice kursowe z przeliczenia oddziału zagranicznego		(433)	(97)
Zyski zatrzymane / Niepokryte straty		(8 756)	(5 617)
		601 625	434 855
Kapitał udziałowców niekontrolujących	30.7	8 628	8 996
Kapitał własny ogółem		610 253	443 851
Zobowiązania długoterminowe			
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	33.1, 37	2 106	3 540
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	13.3	65	384
Rezerwa z tytułu świadczeń pracowniczych	32	20 536	21 855
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania długoterminowe		43 811	48 070
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług	33.1	38 714	40 213
Zobowiązania z tytułu zakupu środków trwałych i wartości niematerialnych	33.1	50	149
Pozostałe zobowiązania	33.1	5 047	7 708
		66 518	73 849
Zobowiązania krótkoterminowe			
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania krótkoterminowe		438 246	577 013
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług	33.2	314 370	473 476
Zobowiązania z tytułu zakupu środków trwałych i wartości niematerialnych	33.2	974	1 610
Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego	33.10	2 280	123
Pozostałe zobowiązania	33.2	120 622	101 804
Bieżąca część oprocentowanych kredytów bankowych i pożyczek	31	98 728	147 107
Pozostałe zobowiązania finansowe oraz z tytułu leasingu finansowego	33.2, 37	2 445	2 045
Rezerwa z tytułu świadczeń pracowniczych	32	2 768	2 022
Zobowiązania, rezerwy z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną i przychody przyszłych okresów		60 916	181 182
Zobowiązania z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną	11	37 106	156 644
Rezerwy z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną	11	23 530	24 017
Dotacje	34	280	521
		603 103	909 369
Zobowiązania razem		669 621	983 218
SUMA PASYWÓW		1 279 874	1 427 069

Racibórz, dnia 5 kwietnia 2018 roku

Agnieszka
Wasilewska-Semail

Jarosław Dusiło

Edward Kasprzak

Karol Sawicki

Tomasz Tomczak

Jolanta Markowicz

Prezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Dyrektor
Departamentu
Rachunkowości
i Podatków -
Główny Księgowy

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 roku

	Nota	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016
Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej			
Zysk/(strata) brutto z działalności kontynuowanej		36 938	22 493
Korekty o pozycje:		(66 436)	(135 160)
Amortyzacja	12.5	14 191	14 400
(Zyski)/straty z tytułu różnic kursowych		(5)	165
Odsetki i dywidendy, netto		3 625	4 608
(Zysk)/strata na działalności inwestycyjnej		(1 810)	(121)
Zwiększenie/ (zmniejszenie) stanu zobowiązań/aktywów finansowych z tytułu wyceny instrumentów pochodnych		(479)	-
(Zwiększenie)/ zmniejszenie stanu należności	17	222 185	(268 651)
(Zwiększenie)/ zmniejszenie stanu zapasów		(577)	4 834
Zwiększenie/ (zmniejszenie) stanu zobowiązań i rezerw z tytułu świadczeń pracowniczych z wyjątkiem kredytów i pożyczek	17	(132 787)	125 608
Zmiana stanu rozliczeń z tytułu umów o usługę budowlaną	17	(164 582)	6 622
Podatek dochodowy zapłacony		(5 402)	(22 414)
Pozostałe		(795)	(211)
Środki pieniężne netto z działalności operacyjnej		(29 498)	(112 667)
Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej			
Sprzedaż rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych		2 292	1 944
Nabycie rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych	17	(4 717)	(8 749)
Wpływy z tytułu posiadanych dłużnych papierów wartościowych	24	5 659	-
Nabycie aktywów finansowych		(243)	(721)
Dywidendy i odsetki otrzymane		33	44
Udzielenie pożyczek	28.3	(10 000)	-
Spłata udzielonych pożyczek		-	-
Pozostałe		88	88
Środki pieniężne netto z działalności inwestycyjnej		(6 888)	(7 394)

Racibórz, dnia 5 kwietnia 2018 roku

Agnieszka Wasilewska-Semail	Jarosław Dusiło	Karol Sawicki	Edward Kasprzak	Tomasz Tomczak	Jolanta Markowicz
--------------------------------	-----------------	---------------	-----------------	----------------	-------------------

Prezes Zarządu	Wiceprezes Zarządu	Wiceprezes Zarządu	Wiceprezes Zarządu	Wiceprezes Zarządu	Dyrektor Departamentu Rachunkowości i Podatków - Główny Księgowy
----------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych - kontynuacja za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 roku

	Nota	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016
Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej			
Wpływy z tytułu emisji akcji	17	163 368	–
Spłata zobowiązań z tytułu leasingu finansowego		(2 800)	(3 161)
Wpływy z tytułu zaciągnięcia pożyczek/kredytów		376	37 773
Spłata pożyczek/kredytów	17	(48 535)	–
Odsetki zapłacone		(2 626)	(3 070)
Prowizje bankowe		(1 102)	(838)
Pozostałe		780	(261)
Środki pieniężne netto z działalności finansowej		109 461	30 443
Zwiększenie/(zmniejszenie) netto stanu środków pieniężnych i ich ekwiwalentów		73 075	(89 618)
Różnice kursowe netto		(308)	(119)
Środki pieniężne na początek okresu	28.4	107 524	197 261
Środki pieniężne na koniec okresu	28.4	180 291	107 524

Racibórz, dnia 5 kwietnia 2018 roku

Agnieszka
Wasilewska-Semal

Jarosław Dusiło

Edward Kasprzak

Karol Sawicki

Tomasz Tomczak

Jolanta Markowicz

Prezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Dyrektor
Departamentu
Rachunkowości
i Podatków -
Główny Księgowy

Skonsolidowane sprawozdanie ze zmian w kapitale własnym
za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 roku

	<i>Kapitał podstawowy</i>	<i>Kapitał ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej</i>	<i>Kapitał zapasowy</i>	<i>Różnice kursowe z przeliczenia oddziału zagranicznego</i>	<i>Zyski zatrzymane/ Niepokryte straty</i>	<i>Razem</i>	<i>Udziały niekontrolujące</i>	<i>Kapitał własny ogółem</i>
Na 1 stycznia 2017 roku	169 864	95 340	175 365	(97)	(5 617)	434 855	8 996	443 851
Zysk z działalności kontynuowanej	–	–	–	–	2 220	2 220	977	3 197
Inne całkowite dochody	–	–	–	(336)	262	(74)	(4)	(78)
Podział wyniku z lat ubiegłych	–	–	6 877	–	(6 877)	–	–	–
Zmiana struktury Grupy Kapitałowej	–	–	–	–	1 256	1 256	(1 341)	(85)
Emisja akcji	85 000	78 368	–	–	–	163 368	–	163 368
Na 31 grudnia 2017 roku	254 864	173 708	182 242	(433)	(8 756)	601 368	8 628	610 253
Na 1 stycznia 2016 roku	169 864	95 340	112 715	(41)	47 213	425 091	4 675	429 766
Zysk z działalności kontynuowanej	–	–	–	–	10 513	10 513	427	10 940
Inne całkowite dochody	–	–	–	(56)	(693)	(749)	5	(744)
Podział wyniku z lat ubiegłych	–	–	62 650	–	(62 650)	–	–	–
Zmiana struktury Grupy Kapitałowej	–	–	–	–	–	–	3 889	3 889
Na 31 grudnia 2016 roku	169 864	95 340	175 365	(97)	(5 617)	434 855	8 996	443 851

Racibórz, dnia 5 kwietnia 2018 roku

Agnieszka
Wasilewska-Semail

Jarosław Dusiło

Edward Kasprzak

Karol Sawicki

Tomasz Tomczak

Jolanta Markowicz

Prezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Wiceprezes Zarządu

Dyrektor
Departamentu
Rachunkowości
i Podatków -
Główny Księgowy

DODATKOWE NOTY OBJAŚNIAJĄCE

1. Informacje ogólne

Grupa Kapitałowa RAFAKO („Grupa”) składa się z RAFAKO S.A. („jednostka dominująca”) i jej spółek zależnych przedstawionych w nocie 2.

RAFAKO S.A. ("Spółka", "jednostka dominująca") jest spółką akcyjną z siedzibą w Raciborzu, ul. Łąkowa 33, której akcje znajdują się w publicznym obrocie. Spółka została utworzona aktem notarialnym dnia 12 stycznia 1993 roku. W dniu 24 sierpnia 2001 roku została wpisana do rejestru przedsiębiorców pod numerem KRS 34143 prowadzonego przez Sąd Rejonowy w Gliwicach, X Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego. Jednostce dominującej nadano numer statystyczny REGON 270217865.

Czas trwania działalności spółek Grupy Kapitałowej jest nieoznaczony.

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy obejmuje rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku oraz zawiera dane porównawcze na dzień i za rok zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku.

Głównym przedmiotem działalności Grupy jest:

- Produkcja wytwornic pary, z wyłączeniem kotłów do centralnego ogrzewania gorącą wodą,
- Obróbka metali i nakładanie powłok na metale,
- Produkcja przemysłowych urządzeń chłodniczych i wentylacyjnych,
- Naprawa i konserwacja metalowych wyrobów gotowych,
- Instalowanie maszyn przemysłowych, sprzętu i wyposażenia,
- Pozostałe specjalistyczne roboty budowlane, gdzie indziej niesklasyfikowane,
- Sprzedaż hurtowa wyrobów metalowych oraz sprzętu i dodatkowego wyposażenia hydraulicznego i grzejnego,
- Sprzedaż hurtowa odpadów i złomu,
- Działalność w zakresie inżynierii i związane z nią doradztwo techniczne,
- Pozostałe badania i analizy techniczne.

Jednostka dominująca posiada oddział w Turcji sporządzający samodzielne sprawozdanie finansowe, zgodne z prawem tureckim. Walutą funkcjonalną oddziału jest EUR.

Podmiotem bezpośrednio dominującym spółki RAFAKO S.A. jest PBG S.A. z siedzibą w Poznaniu. Podmiotem dominującym całej Grupy jest PBG S.A. z siedzibą w Poznaniu.

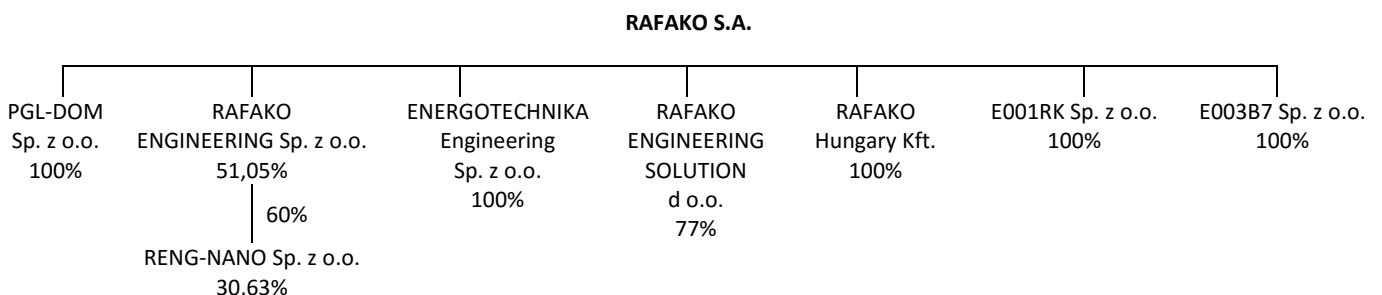
2. Skład Grupy

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe obejmuje sprawozdanie RAFAKO S.A. oraz sprawozdania finansowe jej jednostek zależnych.

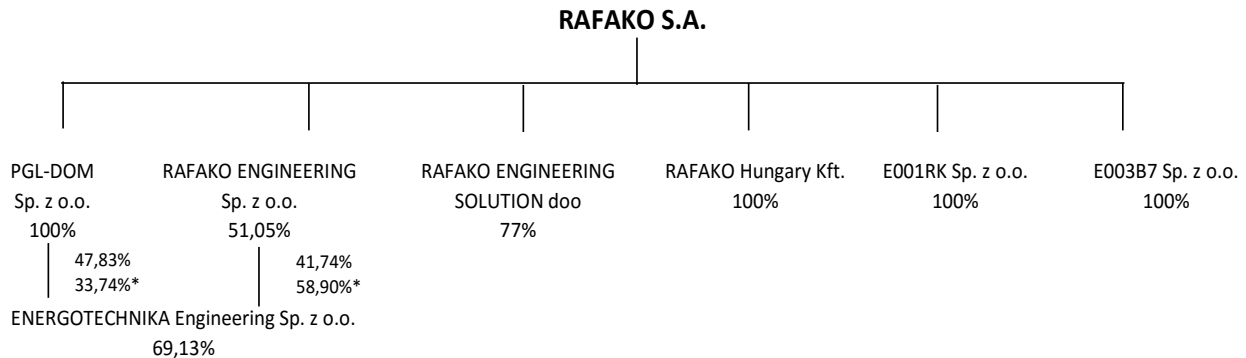
Sprawozdania finansowe jednostek zależnych sporządzane są za ten sam okres sprawozdawczy co sprawozdanie jednostki dominującej, przy wykorzystaniu spójnych zasad rachunkowości.

W dniu 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa RAFAKO składała się z jednostki dominującej i ośmiu jednostek zależnych działających w branży energetycznej, usługowej i handlowej.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku konsolidacją sprawozdań finansowych objęto następujące spółki:

Na dzień 31 grudnia 2016 roku konsolidacją sprawozdań finansowych objęto następujące spółki:

Wykaz jednostek wchodzących w skład Grupy Kapitałowej RAFAKO objętych konsolidacją sprawozdań finansowych:

<i>Nazwa i siedziba jednostki</i>	<i>Podstawowy przedmiot działalności</i>	<i>Właściwy sąd prowadzący rejestr oraz nr KRS</i>	<i>Zastosowana metoda konsolidacji</i>
RAFAKO S.A. Racibórz	Produkcja generatorów pary z wyjątkiem kotłów do centralnego ogrzewania gorącą wodą	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 34143	–
PGL – DOM Sp. z o.o. Racibórz	Obsługa nieruchomości na własny rachunek	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 58201	pełna
RAFAKO Engineering Sp. z o.o. Racibórz	Działalność w zakresie projektowania budowlanego, urbanistycznego, technologicznego	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 287033	pełna
ENERGOTECHNIKA ENGINEERING Sp. z o.o. Gliwice	Działalność w zakresie projektowania budowlanego, urbanistycznego, technologicznego i doradztwo inżynierskie	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 417946	pełna
RAFAKO ENGINEERING SOLUTION doo Belgrad	Działalność w zakresie projektowania technologicznego łącznie z doradztwem i sprawowaniem nadzoru dla budownictwa, przemysłu i ochrony środowiska	Agencja ds. Rejestrów Gospodarczych Republiki Serbii 20320524	pełna
RAFAKO Hungary Kft. Budapeszt	Montaż urządzeń w przemyśle energetycznym i chemicznym	Stołeczny Sąd Rejestrowy w Budapeszcie	pełna
E001RK Sp. z o.o. Racibórz	Realizacja projektów budowlanych oraz związanych z budową dróg i autostrad, dróg szynowych i kolei podziemnej, mostów i tuneli, działalność w zakresie inżynierii i doradztwa technicznego i naukowego, produkcja, naprawa i konserwacja maszyn i urządzeń, wytwarzanie, przesyłanie i handel energią elektryczną.	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 479758	pełna
E003B7 Sp. z o.o. Racibórz	Realizacja projektów budowlanych, działalność w zakresie doradztwa i projektowania budowlanego, inżynierskiego i technologicznego	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 486911	pełna
RENG – NANO Sp. z o.o.* Racibórz	Działalność w zakresie produkcji konstrukcji metalowych i ich części oraz naprawa i konserwacja metalowych wyrobów gotowych	Sąd Rejonowy w Gliwicach KRS 663393	pełna

* jednostka zależna od RAFAKO ENGINEERING Sp. z o.o., zależna pośrednio od RAFAKO S.A.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku udział w ogólnej liczbie głosów posiadany przez Grupę w podmiotach zależnych był równy udziałowi jednostki dominującej w kapitałach tych jednostek.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku udział w ogólnej liczbie głosów posiadanych przez Grupę w podmiotach zależnych był równy udziałowi jednostki dominującej w kapitałach tych jednostek, za wyjątkiem jednostki zależnej ENERGOTECHNIKA ENGINEERING Sp. z o.o., w której RAFAKO Engineering Sp. z o.o. posiadało 41,74% udziałów uprzywilejowanych w kapitale spółki (stanowią 58,90% głosów na Zgromadzeniu Wspólników Spółki), natomiast PGL – DOM Sp. z o.o. posiadało 47,83% udziałów w kapitale spółki, które stanowiły 33,74% liczby głosów na Zgromadzeniu Wspólników Spółki.

W okresie 12 miesięcy zakończonym 2017 roku zaszły zmiany w strukturze Grupy Kapitałowej.

W dniu 27 lutego 2017 roku spółka RENG-NANO Sp. z o.o. została zarejestrowana w Sądzie Rejonowym w Gliwicach, X Wydział Gospodarczy KRS pod numerem 0000663393.

W dniu 4 lipca 2017 roku spółka zależna PGL DOM Sp. z o.o. nabyła łącznie 240 udziałów spółki ENERGOTECHNIKA ENGINEERING Sp. z o.o. o łącznej wartości 240 tysięcy złotych. W związku z nabyciem udziałów spółka PGL DOM Sp. z o.o. posiada 58,26% udziałów w kapitale spółki (41,10% liczby głosów na Zgromadzeniu Wspólników Spółki).

W dniu 21 grudnia 2017 roku spółka zależna RAFAKO ENGINEERING Sp. z o.o. sprzedała na rzecz RAFAKO S.A. 960 udziałów o wartości 500 złotych każdy (o łącznej wartości nominalnej 480 000 złotych) w spółce zależnej ENERGOTECHNIKA ENGINEERING Sp. z o.o. za kwotę 2 372 tysiące złotych. Dodatkowo w dniu 21 grudnia 2017 roku spółka zależna PGL DOM Sp. z o.o. sprzedała na rzecz RAFAKO S.A. 1.340 udziałów o wartości 500 złotych każdy (o łącznej wartości nominalnej 670 000 złotych) w spółce zależnej ENERGOTECHNIKA ENGINEERING Sp. z o.o. W wyniku przeprowadzonych transakcji RAFAKO S.A. posiada bezpośrednio 100% udziałów w kapitale spółki i w liczbie głosów na Zgromadzeniu Wspólników spółki ENERGOTECHNIKA ENGINEERING sp. z o.o.

3. Skład Zarządu i Rady Nadzorczej jednostki dominującej

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2017 roku oraz do dnia zatwierdzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego miały miejsce zmiany w składzie Zarządu jednostki dominującej. W dniu 20 lutego 2018 roku Pan Krzysztof Burek złożył rezygnację z funkcji Wiceprezesa Zarządu Spółki oraz Rada Nadzorcza powołała na stanowisko Wiceprezesa Zarządu Spółki, Pana Karola Sawickiego.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego skład Zarządu jednostki dominującej przedstawia się następująco:

Agnieszka Wasilewska-Semail	- Prezes Zarządu
Jarosław Dusiło	- Wiceprezes Zarządu
Edward Kasprzak	- Wiceprezes Zarządu
Karol Sawicki	- Wiceprezes Zarządu
Tomasz Tomczak	- Wiceprezes Zarządu

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2017 roku oraz do dnia zatwierdzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego miały miejsce zmiany w składzie Rady Nadzorczej jednostki dominującej. W dniu 9 listopada 2017 roku pan Dariusz Sarnowski, Wiceprzewodniczący Rady Nadzorczej, poinformował jednostkę dominującą o złożeniu rezygnacji z zasiadania w Radzie Nadzorczej RAFAKO S.A.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego skład Rady Nadzorczej jednostki dominującej przedstawia się następująco:

Jerzy Wiśniewski	- Przewodniczący Rady Nadzorczej
Przemysław Schmidt	- Sekretarz Rady Nadzorczej (niezależny)
Krzysztof Gerula	- Członek Rady Nadzorczej (niezależny)
Dariusz Szymański	- Członek Rady Nadzorczej
Adam Szyszka	- Członek Rady Nadzorczej (niezależny)
Małgorzata Wiśniewska	- Członek Rady Nadzorczej

4. Zatwierdzenie sprawozdania finansowego

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku zostało zatwierdzone przez Zarząd jednostki dominującej w dniu 5 kwietnia 2018 roku.

5. Istotne wartości oparte na profesjonalnym osądzie i szacunkach

5.1. Profesjonalny osąd

Sporządzenie skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy wymaga od Zarządu jednostki dominującej osądów, szacunków oraz założeń, które mają wpływ na prezentowane przychody, koszty, aktywa i zobowiązania i powiązane z nimi noty oraz ujawnienia dotyczące zobowiązań warunkowych. Niepewność co do tych założeń i szacunków może spowodować istotne korekty wartości bilansowych aktywów i zobowiązań w przyszłości.

W procesie stosowania zasad (polityki) rachunkowości Zarząd jednostki dominującej dokonał następujących osądów, które mają największy wpływ na przedstawiane wartości bilansowe aktywów i zobowiązań.

Klasyfikacja umów leasingu, w których Grupa występuje jako leasingobiorca

Spółki Grupy Kapitałowej występują jako strony umów leasingu. Spółki dokonują klasyfikacji leasingu jako operacyjnego lub finansowego w oparciu o ocenę, w jakim zakresie ryzyko i pożytki z tytułu posiadania przedmiotu leasingu przypadają w udziale leasingodawcy, a w jakim leasingobiorcy. Ocena ta opiera się na treści ekonomicznej każdej transakcji.

Identyfikacja wbudowanych instrumentów pochodnych

Na koniec każdego okresu sprawozdawczego kierownictwo Spółek dokonuje oceny, czy w ramach podpisanych umów występują cechy ekonomiczne i ryzyko właściwe dla wbudowanego instrumentu pochodnego w walucie obcej, które byłyby ściśle powiązane z cechami ekonomicznymi i ryzykiem właściwym dla umowy zasadniczej (głównego kontraktu).

Umowy konsorcjalne

Każdorazowo, po podpisaniu umowy o usługę budowlaną realizowanej w ramach konsorcjum, Spółki dokonują oceny charakteru umowy w celu określenia sposobu ujmowania przychodów i kosztów kontraktowych.

5.2. Niepewność szacunków

Poniżej omówiono podstawowe założenia dotyczące przyszłości i inne kluczowe źródła niepewności występujące na dzień bilansowy, z którymi związane jest istotne ryzyko znaczącej korekty wartości bilansowych aktywów i zobowiązań w następnym roku finansowym. Grupa przyjęła założenia i szacunki na temat przyszłości na podstawie wiedzy posiadanej podczas sporządzania sprawozdania finansowego. Występujące założenia i szacunki mogą ulec zmianie na skutek wydarzeń w przyszłości wynikających ze zmian rynkowych lub zmian nie będących pod kontrolą Grupy. Takie zmiany są odzwierciedlane w szacunkach lub założeniach w chwili wystąpienia.

Poniżej omówiono podstawowe założenia dotyczące przyszłości i inne kluczowe źródła niepewności występujące na koniec okresu sprawozdawczego, z którymi związane jest istotne ryzyko znaczącej korekty wartości bilansowych aktywów i zobowiązań w następnym okresie sprawozdawczym.

Utrata wartości aktywów

Na koniec okresu sprawozdawczego Grupa przeprowadza test na utratę wartości firmy oraz analizę utraty wartości rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania, w przypadku których zidentyfikowano przesłanki utraty wartości. Wymaga to oszacowania wartości odzyskiwalnej ośrodka wypracowującego środki pieniężne, do którego należą te aktywa. Wartość odzyskiwalna odpowiada wartości wyższej z dwóch – użytkowej lub godziwej pomniejszonej o koszty zbycia. Oszacowanie wartości użytkowej polega na ustaleniu przyszłych przepływów pieniężnych generowanych przez ośrodek wypracowujący środki pieniężne i ustalenia stopy dyskontowej do zastosowania w celu obliczenia bieżącej wartości tych przepływów. Grupa dokonała oceny, czy występują przesłanki mogące wskazywać na utratę wartości aktywów.

Wartości odpisów aktualizujących wartość aktywów na koniec roku obrotowego zostały przedstawione w notcie 18, 23, 27.1 oraz 28.2 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Wycena rezerw z tytułu świadczeń pracowniczych

Rezerwy z tytułu świadczeń pracowniczych zostały oszacowane za pomocą metod aktuarialnych.

Przyjęte w tym celu założenia zostały przedstawione w nocie 32.1. Zmiana rezerw z tytułu świadczeń pracowniczych w okresie związana jest z ujęciem kosztów bieżącego zatrudnienia, kosztów odsetek oraz wypłaconych świadczeń.

W roku zakończymy 31 grudnia 2016 roku w związku z uruchomieniem Programu Dobrowolnych Odejsć dla pracowników jednostki dominującej, który szerzej został opisany w nocie 33.8, Zarząd RAFAKO S.A. podjął decyzję o utworzeniu rezerw w kwocie 7 622 tysiące złotych w celu pokrycia szacowanych kosztów Programu. W roku zakończonym 31 grudnia 2017 roku w związku z realizacją Programu Dobrowolnych Odejsć dla pracowników, wykorzystano rezerwę w kwocie 5 498 tysięcy złotych.

Składnik aktywów z tytułu podatku odroczonego

Grupa rozpoznaje składnik aktywów z tytułu podatku odroczonego, w tym aktywa z tytułu straty podatkowej, bazując na założeniu, że w przyszłości zostanie osiągnięty zysk podatkowy pozwalający na jego wykorzystanie w oparciu o przygotowane projekcje wyniku podatkowego. Pogorszenie uzyskiwanych wyników podatkowych w przyszłości mogłoby spowodować, że założenie stałoby się nieuzasadnione. Aktywa z tytułu podatku odroczonego są wyceniane przy zastosowaniu stawek podatkowych, które będą stosowane na moment przewidywanego zrealizowania składnika aktywów, przyjmując za podstawę przepisy podatkowe, które obowiązywały na dzień sporządzenia skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Wartość godziwa instrumentów finansowych

Wartość godziwą instrumentów finansowych, dla których nie istnieje aktywny rynek ustala się wykorzystując odpowiednie techniki wyceny. Przy wyborze odpowiednich metod i założeń Grupa kieruje się profesjonalnym osądem. Sposób ustalenia wartości godziwej poszczególnych instrumentów finansowych został przedstawiony w nocie 54.

Stawki amortyzacyjne

Wysokość stawek oraz odpisów amortyzacyjnych jest ustalana na podstawie przewidywanego okresu ekonomicznego użytkowania danego składnika rzeczowych aktywów trwałych oraz wartości niematerialnych, a także szacunków dotyczących wartości rezydualnej środków trwałych. Grupa corocznie dokonuje weryfikacji przyjętych okresów ekonomicznej użyteczności na podstawie bieżących szacunków.

Ujmowanie przychodu

Grupa stosuje metodę procentowego zaawansowania prac przy rozliczaniu kontraktów długoterminowych. Stosowanie tej metody wymaga od Spółki szacowania proporcji dotychczas wykonanych prac do całości usług do wykonania. Gdyby szacunek łącznych kosztów realizacji kontraktów wzrósł o 10%, w stosunku do oszacowania Grupy, kwota przychodu zostałaby zmniejszona o około 78,9 mln złotych.

Przychody są ujmowane w takiej wysokości, w jakiej jest prawdopodobne, że spółki Grupy Kapitałowej uzyskały korzyści ekonomiczne związane z daną transakcją oraz gdy kwotę przychodów można wycenić w wiarygodny sposób.

Przychody ze sprzedaży

Przychody ze sprzedaży wykazuje się w wartości godziwej zapłaty otrzymanej lub należnej z tytułu sprzedaży towarów i usług po pomniejszeniu o podatek od towarów i usług, rabaty i upusty:

- a) przychód ze sprzedaży produktów i towarów ujmuje się w momencie, gdy znaczące ryzyko i korzyści wynikające z prawa własności produktów i towarów zostały przekazane nabywcy oraz gdy kwotę przychodów można wycenić w wiarygodny sposób;
- b) przychody z tytułu świadczenia usług budowlanych są ujmowane na podstawie stopnia zaawansowania ich realizacji. Przychody z tytułu realizacji umów o usługę budowlaną rozpoznaje się i ujmuje zgodnie z zasadami omówionymi w nocie 7.28.6;

- c) przychody z tytułu sprzedaży usług ujmują się w okresie, w którym świadczono usługę wtedy, gdy: - kwotę przychodów można ocenić w sposób wiarygodny, - istnieje prawdopodobieństwo, że jednostka gospodarcza uzyska korzyści ekonomiczne z tytułu transakcji, - stopień realizacji transakcji na dzień bilansowy może być określony w wiarygodny sposób.

Rezerwa na przewidywane straty na kontrakcie

Na koniec każdego okresu sprawozdawczego Grupa dokonuje aktualizacji szacunków całkowitych przychodów oraz kosztów z tytułu umów o usługę budowlaną rozliczanych metodą stopnia zaawansowania kontraktu. Przewidywaną stratę na kontrakcie Grupa ujmuje jako koszt zgodnie z MSSF. Szczegóły dotyczące rozliczenia przychodów i kosztów z umów o usługę budowlaną za okres sprawozdawczy zostały przedstawione w notach 7.28.6 i 11 skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Rezerwa na koszty z tytułu nieterminowej realizacji umów

Grupa tworzy rezerwę na karę umowną z tytułu nieterminowej realizacji umowy, jeżeli występuje istotne prawdopodobieństwo naliczenia kary za opóźnienie w realizacji przedmiotu umowy i opóźnienie to powstało z winy Spółek Grupy, jako wykonawcy umowy. Wysokość rezerwy wynika z zapisanej w danej umowie wartości kary za dany okres opóźnienia. Szczegóły dotyczące wartości oszacowanych w ten sposób rezerw zostały zaprezentowane w notce 11 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Rezerwa na naprawy gwarancyjne

Rezerwy na naprawy gwarancyjne są tworzone w następstwie oszacowania spodziewanych i możliwych do oszacowania kosztów nadzoru własnego i obcego, napraw, prac i robót gwarancyjnych związanych z zobowiązaniami kontraktowymi spółki, wynikającymi z zakończenia realizacji kontraktu długoterminowego (w tym kosztów usuwania tzw. „usterek nielimitujących” oraz innych kosztów zakończonego projektu głównego, których (z uwagi na spodziewaną datę pojawienia się kosztu) nie można odnieść do zamykanego projektu głównego). Wysokość tworzonej rezerwy jest sumą oszacowanych kosztów (własnych spółki i kosztów „zewnętrznych” dostaw i usług) pomniejszoną o spodziewane, prawdopodobne przychody z tytułu refundacji tych kosztów (np. od dostawców i podwykonawców).

Odpisy aktualizujące wartość aktywów finansowych

Na dzień zakończenia okresu sprawozdawczego Grupa ocenia czy istnieją obiektywne dowody utraty wartości składnika należności lub grupy aktywów finansowych. Jeżeli wartość możliwa do odzyskania składnika aktywów jest niższa od jego wartości bilansowej dana jednostka dokonuje odpisu aktualizującego do poziomu bieżącej wartości planowanych przepływów pieniężnych.

Niepewność związana z rozliczeniami podatkowymi

Regulacje dotyczące podatku od towarów i usług, podatku dochodowego od osób prawnych oraz obciążeń związanych z ubezpieczeniami społecznymi podlegają częstym zmianom. Te częste zmiany powodują brak odpowiednich punktów odniesienia, niespójne interpretacje oraz nieliczne ustanowione precedensy, które mogłyby mieć zastosowanie. Obowiązujące przepisy zawierają również niejasności, które powodują różnice w opiniach, co do interpretacji prawnej przepisów podatkowych, zarówno pomiędzy organami państwowymi jak i organami państwowymi i przedsiębiorstwami.

Rozliczenia podatkowe oraz inne obszary działalności (na przykład kwestie celne czy dewizowe) mogą być przedmiotem kontroli organów, które uprawnione są do nakładania wysokich kar i grzywien, a wszelkie dodatkowe zobowiązania podatkowe, wynikające z kontroli, muszą zostać zapłacone wraz z wysokimi odsetkami. Te warunki powodują, że ryzyko podatkowe w Polsce jest większe niż w krajach o bardziej dojrzałym systemie podatkowym.

W konsekwencji, kwoty prezentowane i ujawniane w sprawozdaniach finansowych mogą się zmienić w przyszłości w wyniku ostatecznej decyzji organu kontroli podatkowej.

Z dniem 15 lipca 2016 roku do Ordynacji Podatkowej zostały wprowadzone zmiany w celu uwzględnienia postanowień Ogólnej Klauzuli Zapobiegającej Nadużyciom (GAAR). GAAR ma zapobiegać powstawaniu i wykorzystywaniu sztucznych struktur prawnych tworzonych w celu uniknięcia zapłaty podatku w Polsce. GAAR definiuje unikanie opodatkowania, jako czynność dokonaną przede wszystkim w celu osiągnięcia korzyści podatkowej, sprzecznej w danych okolicznościach z przedmiotem i celem przepisy ustawy podatkowej. Zgodnie z GAAR taka czynność nie skutkuje osiągnięciem korzyści podatkowej, jeżeli sposób działania był sztuczny. Wszelkie występowanie (i) nieuzasadnionego dzielenia operacji, (ii) angażowania podmiotów pośredniczących mimo braku uzasadnienia ekonomicznego lub gospodarczego, (iii) elementów wzajemnie się znoszących lub kompensujących oraz (iv) inne działania o podobnym działaniu do wcześniej wspomnianych, mogą być potraktowane jako przesłanka istnienia sztucznych czynności podlegających przepisom GAAR. Nowe regulacje będą wymagać znacznie większego osądu przy ocenie skutków podatkowych poszczególnych transakcji.

Klauzulę GAAR należy stosować w odniesieniu do transakcji dokonanych po jej wejściu w życie oraz do transakcji, które zostały przeprowadzone przed wejściem w życie klauzuli GAAR, ale dla których po dacie wejścia klauzuli w życie korzyści były lub są nadal osiągane. Wdrożenie powyższych przepisów umożliwi polskim organom kontroli podatkowej kwestionowanie realizowanych przez podatników prawnych ustaleń i porozumień, takich jak restrukturyzacja i reorganizacja grupy.

Grupa ujmuje i wycenia aktywa lub zobowiązania z tytułu bieżącego i odroczonego podatku dochodowego przy zastosowaniu wymogów MSR 12 Podatek dochodowy w oparciu o zysk (stratę podatkową), podstawę opodatkowania, nierozliczone straty podatkowe, niewykorzystane ulgi podatkowe i stawki podatkowe, uwzględniając ocenę niepewności związanych z rozliczeniami podatkowymi.

Gdy istnieje niepewność co do tego, czy i w jakim zakresie organ podatkowy będzie akceptował poszczególne rozliczenia podatkowe transakcji, Grupa ujmuje te rozliczenia uwzględniając ocenę niepewności.

6. Podstawa sporządzenia sprawozdania finansowego

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało sporządzone zgodnie z zasadą kosztu historycznego, zmodyfikowaną dla instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej.

Sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej RAFAKO S.A. zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności gospodarczej przez spółki Grupy w okresie co najmniej 12 miesięcy po dniu bilansowym, czyli po dniu 31 grudnia 2017 roku.

Najistotniejszym czynnikiem mającym wpływ na kontynuację działalności Grupy Kapitałowej RAFAKO S.A. jest sytuacja finansowa jednostki dominującej. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności gospodarczej przez Grupę w okresie co najmniej 12 miesięcy po dniu bilansowym, czyli po dniu 31 grudnia 2017 roku.

Kluczową kwestią z perspektywy możliwości kontynuowania działalności Grupy jest zapewnienie odpowiedniego portfela zamówień (w tym przede wszystkim zapewnienie wystarczających źródeł ich finansowania) oraz utrzymanie płynności finansowej. Najistotniejszym czynnikiem mającym wpływ na kontynuację działalności Grupy jest tym samym sytuacja finansowa jednostki dominującej.

Analizując sytuację finansową Grupy należy zwrócić uwagę na następujące elementy: w okresie 12 miesięcy zakończonym dnia 31 grudnia 2017 roku jednostka dominująca rozpoznała 617 milionów złotych przychodów ze sprzedaży oraz 66 milionów straty netto, dodatkowo na dzień 31 grudnia 2017 roku jednostka dominująca prezentuje 202 miliony złotych aktywów obrotowych netto, w tym 159 milionów złotych środków pieniężnych. Niższy poziom przychodów w okresie 12 miesięcy 2017 roku w porównaniu do 12 miesięcy roku 2016 jest głównie następstwem niższej sprzedaży na kontraktach o znacznym stopniu zaawansowania przy jednoczesnym niewielkim zaawansowaniu dwóch istotnych kontraktów zdobytych w drugiej połowie 2016 roku (na budowę bloku kogeneracyjnego opalanego biopaliwem o wartości 150 milionów euro netto oraz na dostawę i montaż instalacji katalitycznego odzotowania spalin wraz z modernizacją elektrofiltrów o wartości 289 milionów złotych).

Pomimo niższej sprzedaży w porównaniu do analogicznego okresu roku ubiegłego, jednostce dominującej udało się osiągnąć wyższy wynik brutto na sprzedaży, głównie ze względu na dokonanie korekt w wycenie kontraktów na podstawie przeprowadzenia okresowej analizy kosztów poniesionych oraz weryfikacji założeń odnośnie przyszłych kosztów.

W 2017 roku jednostka dominująca, zgodnie z założeniami, doprowadziła do podpisania w dniu 1 marca 2017 roku aneksu z TAURON Wytwarzanie S.A. dotyczącego zwiększenia ceny kontraktowej na projekcie Jaworzno o kwotę 71 milionów złotych netto oraz wydłużenia terminu realizacji kontraktu o 8 miesięcy, a także podpisania w dniu 30 czerwca 2017 roku z PKO BP S.A. aneksu wydłużającego okres spłaty kredytu bankowego w kwocie do 150 milionów złotych do dnia 30 czerwca 2018 roku, oraz przeprowadziła emisję akcji na kwotę 170 milionów złotych. Dodatkowo, portfel zamówień jednostki dominującej został uzupełniony o następujące istotne kontrakty:

- dnia 16 października 2017 roku podpisana została warunkowa umowa z National Trading & Transport Group Co Ltd. Do realizacji „Zaprojektowania i wykonania bazy magazynowej paliw w miejscowości Rashaant w Mongolii wraz z wykonaniem zbiorników magazynowych oraz infrastruktury towarzyszącej - udział RAFAKO S.A. wynosi 42 miliony euro,
- dnia 29 grudnia 2017 roku podpisana została umowa z PT. PLN (PERSERO) do realizacji „Budowy dwóch bloków parowych opalanych węglem w Indonezji na wyspie Lombok (2x50 MW)” – udział RAFAKO S.A. wynosi 70 milionów euro,
- dnia 20 marca 2018 roku jednostka dominująca powzięła informację, iż oferta Spółki została wybrana przez Elering AS do realizacji „Budowy pod klucz tłoczni gazu Paldiski i Puiatu w Estonii” – wartość oferty RAFAKO S.A. wynosi 50 milionów euro.

Działania te zostały zrealizowane zgodnie z założeniami Zarządu jednostki dominującej i pozytywnie wpływają na sytuację płynnościową Grupy.

Istotnym elementem analizy jest przygotowana przez Zarząd jednostki dominującej prognoza rachunku wyników i przepływów pieniężnych na kolejne 12 miesięcy po dniu 31 grudnia 2017 roku (oraz na kolejne okresy). Spośród założeń prognozy kluczowe odnoszą się do:

- wzrostu przychodów - założenie to oparte jest na posiadanym portfelu zamówień (który w znaczący sposób wypełnia założenia poziomu przychodów) oraz zdobyciu istotnego poziomu nowych kontraktów. Zarząd jednostki dominującej prowadzi działania zmierzające do osiągnięcia w 2018 roku dodatniej rentowności oraz dalszej poprawy sytuacji płynnościowej jednostki dominującej. Plany oparte są na przewidywanej realizacji podpisanych kontraktów, które zabezpieczają znaczącą część prognozowanej sprzedaży oraz na zamówieniach, jakie jednostka dominująca musi pozyskać w ciągu kolejnych 12 miesięcy, aby zrealizować w pełni budżet przychodowy;
- terminowej realizacji kontraktów, które RAFAKO S.A. posiada w swoim portfelu, w szczególności terminowej realizacji przepływów finansowych związanych z realizacją tych kontraktów;
- realizacji kontraktów, które RAFAKO S.A. posiada w swoim portfelu na poziomie zakładanej obecnie marży, w szczególności brak pogłębiania się strat już rozpoznanych na niektórych kontraktach;
- kontynuacji działań zmierzających do utrzymania oraz zwiększenia portfela zamówień;
- zakładanego elastycznego poziomu nakładów inwestycyjnych, który jest możliwy do ograniczenia w istotnym zakresie;
- braku istotnych ograniczeń ze strony instytucji finansowych w dostępie jednostki dominującej do niezbędnych gwarancji finansowych wymaganych w procesie zdobywania zamówień i ich realizacji, oraz przedłużenia finansowania działalności RAFAKO S.A. w formie kredytu bankowego po dniu 30 czerwca 2018 roku.

Pomimo niższego niż wcześniej zakładano poziomu sprzedaży i wyniku finansowego za okres 12 miesięcy zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku, mając na uwadze strukturę aktywów obrotowych netto jednostki dominującej, posiadany stan środków pieniężnych, jak również stan portfela zamówień, a także przygotowany na kolejne 12 miesięcy prognozowany rachunek przepływów pieniężnych, Zarząd jednostki dominującej nie stwierdza na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego istotnych zagrożeń w zakresie możliwości kontynuacji działalności w dającej się przewidzieć przyszłości. W związku z powyższym niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności gospodarczej przez spółki Grupy w dającej się przewidzieć przyszłości.

Ocenę sytuacji RAFAKO S.A. (pomimo ograniczeń określonych w nocie 11.1.1) należy także uzupełnić o bardzo dobrą sytuację finansową spółki E003B7 sp. z o.o. (która realizuje około 88,7% projektu Jaworzno 910MW o wartości około 4,6 miliarda złotych, i która osiągnęła przychody ze sprzedaży za 2017 rok w wysokości 1,1 miliarda złotych, przy wyniku netto 64 milionów złotych i aktywach obrotowych netto w wysokości 167 milionów złotych, oraz braku istotnych ryzyk związanych z realizacją tego projektu).

6.1. Oświadczenie o zgodności

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało sporządzone zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej („MSSF”) zatwierdzonymi przez UE („MSSF UE”). Na dzień zatwierdzenia niniejszego sprawozdania do publikacji, biorąc pod uwagę toczący się w UE proces wprowadzania standardów MSSF oraz prowadzoną przez Grupę działalność, w zakresie stosowanych przez Grupę zasad rachunkowości, MSSF różnią się od MSSF UE.

Grupa skorzystała z możliwości, występującej w przypadku stosowania Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej zatwierdzonych przez UE, zastosowania zmian do MSR 19 oraz zmian wynikających z przeglądu MSSF – Cykl 2010-2012 od okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2016 roku.

MSSF UE obejmują standardy i interpretacje zaakceptowane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości („RMSR”) oraz Komitet ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej („KIMSF”).

Grupa zastosowała MSSF według stanu obowiązującego dla sprawozdań finansowych za rok rozpoczynający się 1 stycznia 2017 roku.

6.2. Waluta funkcjonalna i waluta sprawozdań finansowych

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe jest przedstawione w złotych polskich („PLN”), a wszystkie wartości, o ile nie wskazano inaczej, podane są w tysiącach złotych.

Walutami funkcjonalnymi jednostki dominującej oraz jednostek zależnych, za wyjątkiem RAFAKO Engineering Solution doo. oraz RAFAKO Hungary Kft., jest złoty polski. Walutą funkcjonalną RAFAKO Engineering Solution doo. jest dinar serbski, natomiast spółki RAFAKO Hungary Kft. forint węgierski. Pozycje sprawozdania finansowego spółek zagranicznych są przeliczane przy użyciu odpowiednich kursów wymiany na walutę prezentacji Grupy Kapitałowej RAFAKO.

Grupa stosuje metodę konsolidacji bezpośredniej i wybrała sposób rozliczania zysków lub strat z przeliczenia, który jest zgodny z tą metodą.

7. Istotne zasady rachunkowości

7.1. Zasady konsolidacji

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe obejmuje sprawozdanie finansowe RAFAKO S.A. oraz sprawozdania finansowe jednostek przez nią kontrolowanych (zależnych) sporządzone każdorazowo za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku.

Sprawozdania finansowe jednostek zależnych po uwzględnieniu korekt doprowadzających do zgodności z MSSF sporządzane są za ten sam okres sprawozdawczy co sprawozdanie jednostki dominującej, przy wykorzystaniu spójnych zasad rachunkowości, w oparciu o jednolite zasady rachunkowości zastosowane dla transakcji i zdarzeń gospodarczych o podobnym charakterze. W celu eliminacji jakichkolwiek rozbieżności w stosowanych zasadach rachunkowości wprowadza się korekty.

Wszystkie znaczące salda i transakcje pomiędzy spółkami Grupy, w tym niezrealizowane zyski wynikające z transakcji w ramach Grupy, zostały w całości wyeliminowane. Niezrealizowane straty są eliminowane chyba, że dowodzą wystąpienia utraty wartości.

Jednostki zależne podlegają konsolidacji w okresie od dnia objęcia nad nimi kontroli przez Grupę, a przestają być konsolidowane od dnia ustania kontroli. Sprawowanie kontroli przez jednostkę dominującą ma miejsce, wtedy gdy:

- posiada władzę nad danym podmiotem,
- podlega ekspozycji na zmienne zwroty lub posiada prawa do zmiennych zwrotów z tytułu swojego zaangażowania w danej jednostce,
- ma możliwość wykorzystania władzy w celu kształtowania poziomu generowanych zwrotów.

Jednostka dominująca weryfikuje fakt sprawowania kontroli nad innymi jednostkami, jeżeli wystąpiła sytuacja wskazująca na zmianę jednego lub kilku z wyżej wymienionych warunków sprawowania kontroli.

W sytuacji, gdy spółka posiada mniej niż większość praw głosów w danej jednostce, ale posiadane prawa głosu są wystarczające do jednostronnego kierowania istotnymi działaniami tej jednostki, oznacza to, że sprawuje nad nią władzę. W momencie obecnym czy prawa głosu w danej jednostce są wystarczające dla zapewnienia władzy, Grupa analizuje wszystkie istotne okoliczności, w tym:

- wielkość posiadanego pakietu praw głosu w porównaniu do rozmiaru udziałów i stopnia rozproszenia praw głosu posiadanych przez innych udziałowców;
- potencjalne prawa głosu posiadane przez Spółkę, innych udziałowców lub inne strony;
- prawa wynikające z innych ustaleń umownych; a także
- dodatkowe okoliczności, które mogą dowodzić, że jednostka dominująca posiada lub nie posiada możliwości kierowania istotnymi działaniami w momentach podejmowania decyzji, w tym schematy głosowania zaobserwowane na poprzednich zgromadzeniach udziałowców.

Zmiany w udziale własnościowym jednostki dominującej, które nie skutkują utratą kontroli nad jednostką zależną są ujmowane jako transakcje kapitałowe. W takich przypadkach w celu odzwierciedlenia zmian we względnych udziałach w jednostce zależnej Grupa dokonuje korekty wartości bilansowej udziałów kontrolujących oraz udziałów niekontrolujących. Wszelkie różnice pomiędzy kwotą korekty udziałów niekontrolujących a wartością godziwą kwoty zapłaconej lub otrzymanej odnoszone są na kapitał własny i przypisywane do właścicieli jednostki dominującej.

7.2. Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych oraz wspólnych przedsięwzięciach

Jednostki stowarzyszone są to jednostki, na które jednostka dominująca bezpośrednio lub poprzez spółki zależne wywiera znaczący wpływ i które nie są ani jej jednostkami zależnymi, ani wspólnymi przedsięwzięciami.

Wspólne przedsięwzięcia to ustalenia umowne, na mocy których dwie lub więcej stron podejmuje działalność gospodarczą podlegającą współkontrolce.

Rok obrotowy jednostek stowarzyszonych, wspólnych przedsięwzięć i jednostki dominującej jest jednakowy. Spółki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia stosują zasady rachunkowości zawarte w Ustawie. Przed obliczeniem udziału w aktywach netto jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięć dokonuje się odpowiednich korekt w celu doprowadzenia danych finansowych tych jednostek do zgodności z MSSF stosowanymi przez Grupę.

W okresach sprawozdawczych objętych niniejszym skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym jednostki wchodzące w skład Grupy nie prowadziły wspólnych przedsięwzięć z innymi jednostkami gospodarczymi.

7.3. Udziały we wspólnych działaniach

Wspólne działania to rodzaj wspólnego ustalenia umownego, w którym strony sprawujące współkontrolę mają prawa do aktywów netto oraz obowiązki wynikające z zobowiązań tego ustalenia. Współkontrola to określony w umowie podział kontroli nad działalnością gospodarczą, który ma miejsce gdy strategiczne decyzje finansowe i operacyjne związane z tą działalnością wymagają wspólnej zgody stron posiadających współkontrolę.

Jeśli jednostka będąca częścią Grupy prowadzi działalność w ramach wspólnych działań, to Grupa jako strona tego działania ujmuje w związku z posiadaniem w nim udziału następujące pozycje:

- Aktywa, w tym swój udział w aktywach stanowiących współwłasność;
- Zobowiązania, w tym swój udział we wspólnie podjętych zobowiązaniach;
- Przychody ze sprzedaży swojego udziału w produktach wytwarzanych przez wspólne działanie;
- Swój udział w przychodach ze sprzedaży produktów wspólnego działania;
- Poniesione koszty, w tym swój udział w kosztach ponoszonych wspólnie.

Grupa rozlicza aktywa, zobowiązania, przychody i koszty związane ze swoimi udziałami we wspólnych działaniach zgodnie z odpowiednimi MSSF dotyczącymi poszczególnych składników aktywów, zobowiązań, przychodów i kosztów.

Jeżeli jednostka należąca do Grupy zawiera transakcje ze wspólnym działaniem, którego stroną jest inna jednostka nie należąca do grupy, uznaje się, że Grupa zawarła transakcję z innymi stronami wspólnego działania, a zyski i straty jakie wynikają z tej transakcji ujmuje się w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy tylko w zakresie dotyczącym udziału drugiej strony we wspólnym działaniu.

W przypadku gdy jednostka należąca do Grupy zawiera transakcję ze wspólnym działaniem, w którym inna jednostka należąca do Grupy jest stroną, Grupa nie ujmuje swojego udziału w zyskach i stratach do momentu odsprzedaży tych aktywów stronie trzeciej.

7.4. Wycena do wartości godziwej

Grupa wycenia instrumenty finansowe takie jak instrumenty dostępne do sprzedaży oraz instrumenty pochodne w wartości godziwej na każdy dzień bilansowy.

Wartość godziwa jest rozumiana jako cena, która byłaby otrzymana ze sprzedaży składnika aktywów, bądź zapłacona w celu przeniesienia zobowiązania w transakcji przeprowadzonej na zwykłych warunkach zbycia składnika aktywów między uczestnikami rynku na dzień wyceny w aktualnych warunkach rynkowych. Wycena wartości godziwej opiera się na założeniu, że transakcja sprzedaży składnika aktywów lub przeniesienia zobowiązania odbywa się albo:

- na głównym rynku dla danego składnika aktywów bądź zobowiązania,
- w przypadku braku głównego rynku, na najkorzystniejszym rynku dla danego składnika aktywów lub zobowiązania.

Zarówno główny jak i najbardziej korzystny rynek muszą być dostępne dla Grupy.

Wartość godziwa składnika aktywów lub zobowiązania jest mierzona przy założeniu, że uczestnicy rynku przy ustalaniu ceny składnika aktywów lub zobowiązania działają w swoim najlepszym interesie gospodarczym.

Wycena wartości godziwej składnika aktywów niefinansowych uwzględnia zdolność uczestnika rynku do wytworzenia korzyści ekonomicznych poprzez jak największe i najlepsze wykorzystanie składnika aktywów lub jego zbycie innemu uczestnikowi rynku, który zapewniłby jak największe i jak najlepsze wykorzystanie tego składnika aktywów.

Grupa stosuje techniki wyceny, które są odpowiednie do okoliczności i w przypadku których są dostępne dostateczne dane do wyceny wartości godziwej, przy maksymalnym wykorzystaniu odpowiednich obserwowalnych danych wejściowych i minimalnym wykorzystaniu nieobserwowalnych danych wejściowych.

Wszystkie aktywa oraz zobowiązania, które są wyceniane do wartości godziwej lub ich wartość godziwa jest ujawniana w sprawozdaniu finansowym są klasyfikowane w hierarchii wartości godziwej w sposób opisany poniżej na podstawie najniższego poziomu danych wejściowych który jest istotny dla wyceny do wartości godziwej traktowanej jako całość:

- Poziom 1 – Notowane (nieskorygowane) ceny rynkowe na aktywnym rynku dla identycznych aktywów lub zobowiązań,
- Poziom 2 – Techniki wyceny dla których najniższy poziom danych wejściowych, który jest istotny dla wyceny do wartości godziwej jako całości jest bezpośrednio bądź pośrednio obserwowalny,
- Poziom 3 – Techniki wyceny dla których najniższy poziom danych wejściowych, który jest istotny dla wyceny do wartości godziwej jako całości jest nieobserwowalny.

Na każdą datę bilansową, w przypadku aktywów i zobowiązań występujących na poszczególne daty bilansowe w sprawozdaniu finansowym Grupa ocenia, czy miały miejsce transfery między poziomami hierarchii poprzez ponowną ocenę klasyfikacji do poszczególnych poziomów, kierując się istotnością danych wejściowych z najniższego poziomu, który jest istotny dla wyceny do wartości godziwej traktowanej jako całość.

Podsumowanie istotnych zasad rachunkowości dotyczących wyceny do wartości godziwej.

Zarząd jednostki dominującej określa zasady i procedury dotyczące zarówno systematycznego wyceniania do wartości godziwej np. nieruchomości inwestycyjnych oraz nienotowanych aktywów finansowych, jak i wycen jednorazowych np. w przypadku aktywów przeznaczonych do sprzedaży w działalności zaniechanej.

Na potrzeby ujawnienia wyników wyceny do wartości godziwej Grupa ustaliła klasy aktywów i zobowiązań na podstawie rodzaju, cech i ryzyka związanego z poszczególnymi składnikami aktywów i zobowiązań oraz poziom w hierarchii wartości godziwej, jak opisano powyżej.

7.5. Połączenia z jednostkami gospodarczymi pod wspólną kontrolą

Połączenia z jednostkami znajdującymi się pod wspólną kontrolą, przy założeniu istnienia treści ekonomicznej transakcji, ujmowane są w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym metodą przejęcia zgodnie z MSSF 3.

7.6. Przeliczanie pozycji wyrażonych w walucie obcej

Walutą pomiaru i walutą sprawozdawczą niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego jest złoty polski.

Transakcje wyrażone w walutach innych niż polski złoty są przeliczane na złote polskie przy zastosowaniu kursu obowiązującego w dniu zawarcia transakcji.

Na dzień bilansowy aktywa i zobowiązania pieniężne wyrażone w walutach innych niż polski złoty są przeliczane na złote polskie przy zastosowaniu odpowiednio obowiązującego na koniec okresu sprawozdawczego średniego kursu ustalonego dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski. Powstałe z przeliczenia różnice kursowe ujmowane są odpowiednio w pozycji przychodów (kosztów) finansowych, zrealizowane oraz naliczone różnice kursowe od należności z tytułu dostaw i usług w przychodach ze sprzedaży, zrealizowane oraz naliczone różnice kursowe od zobowiązań z tytułu dostaw i usług w koszcie wytworzenia lub w przypadkach określonych zasadami (polityką) rachunkowości, kapitalizowane w wartości aktywów. Aktywa i zobowiązania niepieniężne ujmowane według kosztu historycznego wyrażonego w walucie obcej są wykazywane po kursie historycznym z dnia transakcji. Aktywa i zobowiązania niepieniężne ujmowane według wartości godziwej wyrażonej w walucie obcej są przeliczane po kursie z dnia dokonania wyceny do wartości godziwej. Zyski lub straty wynikające z przeliczenia aktywów i zobowiązań niepieniężnych ujmowanych w wartości godziwej są ujmowane zgodnie z ujęciem zysku lub straty z tytułu zmiany wartości godziwej (czyli odpowiednio w innych całkowitych dochodach lub w zysku lub stracie w zależności od tego gdzie ujmowana jest zmiana wartości godziwej).

Kursy walutowe przyjęte dla potrzeb wyceny bilansowej:

	<i>31 grudnia 2017</i>	<i>31 grudnia 2016</i>
USD	3,4813	4,1793
EUR	4,1709	4,4240
GBP	4,7001	5,1445
CHF	3,5672	4,1173
SEK	0,4243	0,4619
TRY	0,9235	1,1867

Walutą funkcjonalną zagranicznych jednostek zależnych jest RSD (dinar serbski) oraz HUF (forint węgierski). Na koniec okresu sprawozdawczego aktywa i zobowiązania tych zagranicznych jednostek zależnych są przeliczane na walutę prezentacji Grupy po kursie obowiązującym na koniec okresu sprawozdawczego, a ich sprawozdania z całkowitych dochodów są przeliczane po średnim ważonym kursie wymiany za dany okres obrotowy. Różnice kursowe powstałe w wyniku takiego przeliczenia są ujmowane w innych całkowitych dochodach i akumulowane w oddzielnej pozycji kapitału własnego. W momencie zbycia podmiotu zagranicznego, zakumulowane odroczone różnice kursowe ujęte w kapitale własnym, dotyczące danego podmiotu zagranicznego, są ujmowane w zysku lub stracie.

Średnie ważne kursy wymiany za poszczególne okresy obrotowe kształtowały się następująco:

	<i>31 grudnia 2017</i>	<i>31 grudnia 2016</i>
RSD	0,0350	0,0355
HUF	0,0137	0,0105

7.7. Rzeczowe aktywa trwałe

Rzeczowe aktywa trwałe wykazywane są według ceny nabycia/kosztu wytworzenia pomniejszonych o umorzenie oraz wszelkie odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Wartość początkowa środków trwałych obejmuje ich cenę nabycia powiększoną o wszystkie koszty bezpośrednio związane z zakupem i przystosowaniem składnika majątku do stanu zdatnego do używania. W skład kosztu wchodzi również koszt wymiany części składowych maszyn i urządzeń w momencie poniesienia, jeśli spełnione są kryteria rozpoznania. Koszty poniesione po dacie oddania środka trwałego do używania, takie jak koszty konserwacji i napraw, obciążają rachunek zysków i strat w momencie ich poniesienia.

Na dzień nabycia składnika rzeczowych aktywów trwałych są identyfikowane i wyodrębniane wszystkie istotne elementy wchodzące w skład danego składnika aktywów, mające różny okres ekonomicznej użyteczności (komponenty). Częścią składową są również koszty generalnych remontów.

Podstawę naliczania odpisów amortyzacyjnych stanowi cena nabycia lub koszt wytworzenia środka trwałego pomniejszone o jego wartość rezydualną. Rozpoczęcie amortyzacji następuje, gdy składnik jest dostępny do użytkowania. Amortyzacja środków trwałych następuje na podstawie planu amortyzacji określającego przewidywany okres użytkowania środka trwałego. Zastosowana metoda amortyzacji odzwierciedla tryb konsumowania przez jednostkę gospodarczą korzyści ekonomicznych ze składnika aktywów.

Amortyzacja jest naliczana metodą liniową przez szacowany okres użytkowania danego składnika aktywów, wynoszący:

Typ	Stawka amortyzacyjna	Okres
Grunty (prawa wieczystego użytkowania)	–	–
Budynki i budowle	od 1,54 % do 50,00 %	od 2 do 65 lat
Maszyny i urządzenia techniczne	od 3,33 % do 50,00%	od 2 do 30 lat
Urządzenia biurowe	od 10,00 % do 50,00%	od 2 do 10 lat
Środki transportu	od 6,67 % do 50,00 %	od 2 do 15 lat
Komputery	od 14,29 % do 50,00 %	od 2 do 7 lat

Do rzeczowych aktywów trwałych Grupa zalicza prawo wieczystego użytkowania gruntów. Ze względu na brak przesłanek wskazujących na cofnięcie lub brak możliwości odnowienia prawa wieczystego użytkowania działek gruntów położonych głównie na terenie zakładów produkcyjnych jednostek, podjęto decyzję o zakwalifikowaniu ww. prawa jako składnika rzeczowych aktywów trwałych niepodlegających amortyzacji tak jak w przypadku gruntów.

Dana pozycja rzeczowych aktywów trwałych jest usuwana ze sprawozdania z sytuacji finansowej po dokonaniu jej zbycia lub w przypadku, gdy nie są spodziewane żadne ekonomiczne korzyści wynikające z dalszego użytkowania takiego składnika aktywów. Wszelkie zyski lub straty wynikające z usunięcia danego składnika aktywów ze sprawozdania z sytuacji finansowej (obliczone jako różnica pomiędzy ewentualnymi wpływami ze sprzedaży netto a wartością bilansową danej pozycji) są ujmowane w wyniku okresu, w którym dokonano takiego usunięcia.

Inwestycje rozpoczęte dotyczą środków trwałych będących w toku budowy lub montażu i są wykazywane według cen nabycia lub kosztu wytworzenia, pomniejszonych o ewentualne odpisy z tytułu utraty wartości. Środki trwałe w budowie nie podlegają amortyzacji do czasu zakończenia budowy i przekazania środka trwałego do używania.

Na koniec każdego roku obrotowego Grupa przeprowadza weryfikację środków trwałych pod kątem utraty wartości, przyjętego okresu ekonomicznej użyteczności oraz zastosowanej metody amortyzacji i, w razie konieczności, dokonuje stosownych korekt księgowych, mających wpływ na okres bieżący lub lata przyszłe. Jeżeli Spółka dokonuje remontu środka trwałego, który spełnia kryteria jego ujmowania w wartości aktywów, wówczas koszt remontu jest ujmowany jako składnik rzeczowych aktywów trwałych.

7.8. Wartości niematerialne

Wartości niematerialne nabyte w oddzielnej transakcji lub wytworzone (jeżeli spełniają kryteria rozpoznania dla kosztów prac rozwojowych) wycenia się przy początkowym ujęciu odpowiednio w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia. Cena nabycia aktywów niematerialnych nabytych w transakcji połączenia jednostek jest równa ich wartości godziwej na dzień połączenia. Po ujęciu początkowym, wartości niematerialne są wykazywane w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia pomniejszonym o umorzenie i odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Nakłady poniesione na wartości niematerialne wytworzone we własnym zakresie, z wyjątkiem aktywowanych nakładów poniesionych na prace rozwojowe, nie są aktywowane i są ujmowane w kosztach okresu, w którym zostały poniesione.

Grupa ustala, czy okres użytkowania wartości niematerialnych jest określony czy nieokreślony. Wartości niematerialne o określonym okresie użytkowania są amortyzowane przez okres użytkowania oraz poddawane testom na utratę wartości każdorazowo, gdy istnieją przesłanki wskazujące na utratę ich wartości. Okres i metoda amortyzacji wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania są weryfikowane przynajmniej na koniec każdego roku obrotowego. Zmiany w oczekiwanym okresie użytkowania lub oczekiwanym sposobie konsumowania korzyści ekonomicznych pochodzących z danego składnika aktywów są ujmowane poprzez zmianę odpowiednio okresu lub metody amortyzacji, i traktowane jak zmiany wartości szacunkowych. Odpis amortyzacyjny składników wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania ujmuje się w rachunku zysków i strat w ciężar tej kategorii, która odpowiada funkcji danego składnika wartości niematerialnych.

Z wyjątkiem prac rozwojowych, wartości niematerialne wytworzone przez jednostkę we własnym zakresie nie są ujmowane w aktywach, a nakłady poniesione na ich wytworzenie są ujmowane w ciężar rachunku zysków i strat za ten rok, w którym zostały poniesione.

Wartości niematerialne o nieokreślonym okresie użytkowania oraz te, które nie są użytkowane są corocznie poddawane są testowi na utratę wartości, w odniesieniu do poszczególnych aktywów lub na poziomie ośrodka wypracowującego środki pieniężne. W przypadku pozostałych wartości niematerialnych ocenia się co roku, czy wystąpiły przesłanki, które mogą świadczyć o utracie ich wartości. Okresy użytkowania są także poddawane corocznej weryfikacji, a w razie potrzeby, korygowane z efektem od początku roku obrotowego.

Do wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania stosuje się metodę liniową amortyzacji.

Okres amortyzacji wartości niematerialnych wynosi od 2 do 10 lat.

Zyski lub straty wynikające z usunięcia wartości niematerialnych ze sprawozdania z sytuacji finansowej są wyceniane według różnicy pomiędzy wpływami ze sprzedaży netto a wartością bilansową danego składnika aktywów i są ujmowane w rachunku zysków i strat w momencie jego wyksięgowania.

Koszty prac badawczych i rozwojowych

Koszty prac badawczych są odpisywane do rachunku zysków i strat w momencie poniesienia. Nakłady poniesione na prace rozwojowe wykonane w ramach danego przedsięwzięcia są przenoszone na kolejny okres, jeżeli można uznać, że zostaną one w przyszłości odzyskane. Po początkowym ujęciu nakładów na prace rozwojowe, stosuje się model kosztu historycznego wymagający, aby składniki aktywów były ujmowane według cen nabycia/kosztów wytworzenia pomniejszonych o skumulowaną amortyzację i skumulowane odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Wszelkie nakłady przeniesione na kolejny okres są amortyzowane przez przewidywany okres uzyskiwania przychodów ze sprzedaży z danego przedsięwzięcia.

Koszty prac rozwojowych są poddawane ocenie pod kątem ewentualnej utraty wartości corocznie – jeśli składnik aktywów nie został jeszcze oddany do użytkowania, lub częściej – gdy w ciągu okresu sprawozdawczego pojawi się przesłanka utraty wartości wskazująca na to, że ich wartość bilansowa może nie być możliwa do odzyskania.

Podsumowanie zasad stosowanych w odniesieniu do wartości niematerialnych Grupy przedstawia się następująco:

	Patenty i licencje	Oprogramowanie komputerowe
Okresy użytkowania	Dla patentów i licencji użytkowanych na podstawie umowy zawartej na czas określony, przyjmuje się ten okres uwzględniając dodatkowy okres, na który użytkowanie może być przedłużone.	2 – 5 lat
Wykorzystana metoda	Amortyzowane przez okres umowy (5-10 lat) - metodą liniową	Amortyzowane metodą liniową.
Wewnętrznie wytworzone lub nabyte	Nabyte	Nabyte
Weryfikacja pod kątem utraty wartości / badanie wartości odzyskiwalnej	Coroczna ocena czy wystąpiły przesłanki świadczące o wystąpieniu utraty wartości.	Coroczna ocena czy wystąpiły przesłanki świadczące o wystąpieniu utraty wartości.

Zyski lub straty wynikające z usunięcia aktywów niematerialnych z bilansu są kalkulowane jako różnica pomiędzy wpływami ze sprzedaży netto a wartością bilansową danego składnika aktywów i są ujmowane w zysku lub stracie w momencie ich usunięcia z bilansu.

7.9. Wartość firmy

Wartość firmy z tytułu przejęcia jednostki jest początkowo ujmowana według ceny nabycia stanowiącej kwotę nadwyżki

- sumy:
 - (i) przekazanej zapłaty,
 - (ii) kwoty wszelkich niekontrolujących udziałów w jednostce przejmowanej oraz
 - (iii) w przypadku połączenia jednostek realizowanego etapami wartości godziwej na dzień przejęcia udziału w kapitale jednostki przejmowanej, należącego poprzednio do jednostki przejmującej.
- nad wartością godziwą netto ustaloną na dzień przejęcia wartości możliwych do zidentyfikowania nabytych aktywów i przejętych zobowiązań.

Po początkowym ujęciu, wartość firmy jest wykazywana według ceny nabycia pomniejszonej o wszelkie skumulowane odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Test na utratę wartości przeprowadza się raz na rok lub częściej, jeśli wystąpią ku temu przesłanki. Wartość firmy nie podlega amortyzacji.

Na dzień przejęcia nabyta wartość firmy jest alokowana do każdego z ośrodków wypracowujących środki pieniężne, które mogą skorzystać z synergii połączenia. Każdy ośrodek, lub zespół ośrodków, do którego została przypisana wartość firmy:

- odpowiada najniższemu poziomowi w Spółce, na którym wartość firmy jest monitorowana na wewnętrzne potrzeby zarządcze oraz
- jest nie większy niż jeden segment operacyjny określony zgodnie z MSSF 8 Segmenty operacyjne.

Odpis z tytułu utraty wartości ustalany jest poprzez oszacowanie odzyskiwalnej wartości ośrodka wypracowującego środki pieniężne, do którego została alokowana dana wartość firmy. W przypadku, gdy odzyskiwalna wartość ośrodka wypracowującego środki pieniężne jest niższa niż wartość bilansowa, ujęty zostaje odpis z tytułu utraty wartości. W przypadku, gdy wartość firmy stanowi część ośrodka wypracowującego środki pieniężne i dokonana zostanie sprzedaż części działalności w ramach tego ośrodka, przy ustalaniu zysków lub strat ze sprzedaży takiej działalności wartość firmy związana ze sprzedaną działalnością zostaje włączona do jej wartości bilansowej. W takich okolicznościach sprzedana wartość firmy jest ustalana na podstawie względnej wartości sprzedanej działalności i wartości zachowanej części ośrodka wypracowującego środki pieniężne.

7.10. Nieruchomości inwestycyjne

Początkowe ujęcie nieruchomości inwestycyjnych następuje według ceny nabycia z uwzględnieniem kosztów transakcji. Wartość bilansowa nieruchomości inwestycyjnych obejmuje koszt wymiany części składowej nieruchomości inwestycyjnej w chwili jego poniesienia, o ile spełnione są kryteria ujmowania, i nie obejmuje kosztów bieżącego utrzymania tych nieruchomości.

Po początkowym ujęciu, nieruchomości inwestycyjne są wykazywane według wartości godziwej. Zyski lub straty wynikające ze zmian wartości godziwej nieruchomości inwestycyjnych są ujmowane w zysku lub stracie w tym okresie, w którym powstały.

Nieruchomości inwestycyjne są usuwane z bilansu w przypadku ich zbycia lub w przypadku stałego wycofania danej nieruchomości inwestycyjnej z użytkowania, gdy nie są spodziewane żadne przyszłe korzyści z jej sprzedaży. Wszelkie zyski lub straty wynikające z usunięcia nieruchomości inwestycyjnej z bilansu są ujmowane w zysku lub stracie w tym okresie, w którym dokonano takiego usunięcia.

Przeniesienia aktywów do nieruchomości inwestycyjnych dokonuje się tylko wówczas, gdy następuje zmiana sposobu ich użytkowania potwierdzona przez zakończenie użytkowania składnika aktywów przez właściciela lub zawarcie umowy leasingu operacyjnego. Jeżeli składnik aktywów wykorzystywany przez właściciela - Spółkę staje się nieruchomością inwestycyjną, Grupa stosuje zasady opisane w części Rzeczowe aktywa trwałe aż do dnia zmiany sposobu użytkowania tej nieruchomości. W przypadku przeniesienia aktywów z zapasów do nieruchomości inwestycyjnych, różnicę między wartością godziwą nieruchomości ustaloną na ten dzień przeniesienia a jej poprzednią wartością bilansową ujmuje się w zysku lub stracie.

W przypadku przeniesienia nieruchomości inwestycyjnej do aktywów wykorzystywanych przez właściciela lub do zapasów, domniemany koszt takiego składnika aktywów, który zostanie przyjęty dla celów jego ujęcia w innej kategorii jest równy wartości godziwej nieruchomości ustalonej na dzień zmiany jej sposobu użytkowania.

7.11. Leasing

Umowy leasingu finansowego, które przenoszą na Grupę zasadniczo całe ryzyko i korzyści wynikające z posiadania przedmiotu leasingu, są ujmowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej na dzień rozpoczęcia leasingu według niższej z następujących dwóch wartości: wartości godziwej środka trwałego stanowiącego przedmiot leasingu lub wartości bieżącej minimalnych opłat leasingowych. Opłaty leasingowe są rozdzielane pomiędzy koszty finansowe i zmniejszenie salda zobowiązania z tytułu leasingu, w sposób umożliwiający uzyskanie stałej stopy odsetek od pozostałego do spłaty zobowiązania. Koszty finansowe są ujmowane w zysku lub stracie, chyba że spełnione są wymogi kapitalizacji.

Środki trwałe użytkowane na mocy umów leasingu finansowego są amortyzowane przez krótszy z dwóch okresów: szacowany okres użytkowania środka trwałego lub okres leasingu.

Umowy leasingowe, zgodnie z którymi leasingodawca zachowuje zasadniczo całe ryzyko i wszystkie pożytki wynikające z posiadania przedmiotu leasingu, zaliczane są do umów leasingu operacyjnego. Opłaty leasingowe z tytułu leasingu operacyjnego ujmowane są jako koszty operacyjne w zysku lub stracie metodą liniową przez okres trwania leasingu.

Warunkowe opłaty leasingowe są ujmowane jako koszt w okresie, w którym stają się należne.

7.12. Utrata wartości niefinansowych aktywów trwałych

Na każdy dzień bilansowy Grupa ocenia, czy istnieją jakiegokolwiek przesłanki wskazujące na to, że mogła nastąpić utrata wartości któregoś ze składników niefinansowych aktywów trwałych. W razie stwierdzenia, że przesłanki takie zachodzą, lub w razie konieczności przeprowadzenia corocznego testu sprawdzającego, czy nastąpiła utrata wartości, Grupa dokonuje oszacowania wartości odzyskiwalnej danego składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne, do którego dany składnik aktywów należy.

Wartość odzyskiwalna składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne odpowiada wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży tego składnika aktywów lub odpowiednio ośrodka wypracowującego środki pieniężne, lub jego wartości użytkowej, zależnie od tego, która z nich jest wyższa. Wartość odzyskiwalną ustala się dla poszczególnych aktywów, chyba że dany składnik aktywów nie generuje samodzielnie wpływów pieniężnych, które w większości są niezależne od tych, które są generowane przez inne aktywa lub grupy aktywów. Jeśli wartość bilansowa składnika aktywów jest wyższa niż jego wartość odzyskiwalna, ma miejsce utrata wartości i dokonuje się wówczas odpisu do ustalonej wartości odzyskiwalnej. Przy szacowaniu wartości użytkowej prognozowane przepływy pieniężne są dyskontowane do ich wartości bieżącej przy zastosowaniu stopy dyskontowej przed uwzględnieniem skutków opodatkowania, która odzwierciedla bieżące rynkowe oszacowanie wartości pieniądza w czasie oraz ryzyko typowe dla danego składnika aktywów. Odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości składników majątkowych używanych w działalności kontynuowanej ujmują się w tych kategoriach kosztów, które odpowiadają funkcji składnika aktywów, w przypadku którego stwierdzono utratę wartości.

Na każdy dzień bilansowy Grupa ocenia, czy występują przesłanki wskazujące na to, że odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości, który był ujęty w okresach poprzednich w odniesieniu do danego składnika aktywów jest zbędny, lub czy powinien zostać zmniejszony. Jeżeli takie przesłanki występują, Grupa szacuje wartość odzyskiwalną tego składnika aktywów. Poprzednio ujęty odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości ulega odwróceniu wtedy i tylko wtedy, gdy od czasu ujęcia ostatniego odpisu aktualizującego nastąpiła zmiana wartości szacunkowych stosowanych do ustalenia wartości odzyskiwalnej danego składnika aktywów. W takim przypadku, podwyższa się wartość bilansową składnika aktywów do wysokości jego wartości odzyskiwalnej. Podwyższona kwota nie może przekroczyć wartości bilansowej składnika aktywów, jaka zostałaby ustalona (po odjęciu umorzenia), gdyby w ubiegłych latach w ogóle nie ujęto odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości w odniesieniu do tego składnika aktywów. Odwrócenie odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości składnika aktywów ujmuje się niezwłocznie jako przychód w zysku lub stracie. Po odwróceniu odpisu aktualizującego, w kolejnych okresach odpis amortyzacyjny dotyczący danego składnika jest korygowany w sposób, który pozwala w ciągu pozostałego okresu użytkowania tego składnika aktywów dokonywać systematycznego odpisania jego zweryfikowanej wartości bilansowej pomniejszonej o wartość końcową.

7.13. Koszty finansowania zewnętrznego

Koszty finansowania zewnętrznego, które można przyporządkować nabyciu, budowie lub wytworzeniu dostosowywanego składnika aktywów, są częścią ceny nabycia lub kosztu wytworzenia tego składnika aktywów. Pozostałe koszty finansowania zewnętrznego są ujmowane jako koszt finansowy okresu.

7.14. Odzyskiwalna wartość aktywów długoterminowych

Na koniec każdego okresu sprawozdawczego Grupa dokonuje oceny aktywów pod kątem istnienia przesłanek wskazujących na utratę ich wartości. W przypadku istnienia takiej przesłanki, dokonuje się formalnego oszacowania wartości odzyskiwalnej. W przypadku, gdy wartość bilansowa danego składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne przewyższa jego wartość odzyskiwalną, uznaje się utratę jego wartości i dokonuje odpisu aktualizującego jego wartość do poziomu wartości odzyskiwalnej. Wartość odzyskiwalna jest jedną z dwóch wartości w zależności od tego, która z nich jest wyższa: wartością godziwą pomniejszoną o koszty zbycia lub wartością użytkową danego składnika aktywów lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne. W przypadku wartości firmy oraz wartości niematerialnych o nieokreślonym okresie użytkowania oraz nieoddanych jeszcze do użytkowania Grupa przeprowadza test na utratę wartości. W odniesieniu do wartości firmy corocznie przeprowadzany jest test na utratę wartości. Przeprowadzony na dzień 31 grudnia 2016 roku test nie wykazał utraty wartości formy wykazanej w sprawozdaniu.

7.15. Aktywa finansowe

Aktywa finansowe dzielone są na następujące kategorie:

- aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności,
- aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy,
- pożyczki i należności,
- aktywa finansowe dostępne do sprzedaży.

Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności są to notowane na aktywnym rynku aktywa finansowe niebędące instrumentami pochodnymi, o określonych lub możliwych do określenia płatnościach oraz ustalonym terminie wymagalności, które Grupa zamierza i ma możliwość utrzymać w posiadaniu do tego czasu, inne niż:

- wyznaczone przy początkowym ujęciu jako wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy,
- wyznaczone jako dostępne do sprzedaży,
- spełniające definicję pożyczek i należności.

Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności wyceniane są według zamortyzowanego kosztu przy użyciu metody efektywnej stopy procentowej. Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności kwalifikowane są jako aktywa długoterminowe, jeżeli ich zapadalność przekracza 12 miesięcy od dnia bilansowego.

Składnikiem aktywów finansowych wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy jest składnik spełniający jeden z poniższych warunków:

- a) jest klasyfikowany jako przeznaczony do obrotu. Składniki aktywów finansowych kwalifikuje się jako przeznaczone do obrotu, jeśli są:
 - nabyte głównie w celu sprzedaży w krótkim terminie,
 - częścią portfela określonych instrumentów finansowych zarządzanych łącznie i co do których istnieje prawdopodobieństwo uzyskania zysku w krótkim terminie,
 - instrumentami pochodnymi, z wyłączeniem instrumentów pochodnych będących elementem rachunkowości zabezpieczeń oraz umów gwarancji finansowych,
- b) został zgodnie z MSR 39 zakwalifikowany do tej kategorii w momencie początkowego ujęcia.

Aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy są wyceniane w wartości godziwej uwzględniając ich wartość rynkową na dzień bilansowy bez uwzględnienia kosztów transakcji sprzedaży. Zmiany wartości tych instrumentów finansowych ujmowane są w sprawozdaniu z całkowitych dochodów jako przychody lub koszty finansowe. Jeżeli kontrakt zawiera jeden lub więcej wbudowanych instrumentów pochodnych, cały kontrakt może zostać zakwalifikowany do kategorii aktywów finansowych wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy. Nie dotyczy to przypadków, gdy wbudowany instrument pochodny nie wpływa istotnie na przepływy pieniężne z kontraktu lub jest rzeczą oczywistą bez przeprowadzania lub po pobieżnej analizie, że gdyby podobny hybrydowy instrument byłby najpierw rozważany, to oddzielenie wbudowanego instrumentu pochodnego byłoby zabronione. Aktywa finansowe mogą być przy pierwotnym ujęciu zakwalifikowane do kategorii wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy, jeżeli poniższe kryteria są spełnione: (i) taka kwalifikacja eliminuje lub znacząco obniża niespójność w zakresie ujmowania lub wyceny (niedopasowanie księgowe); lub (ii) aktywa są częścią grupy aktywów finansowych, które są zarządzane i oceniane w oparciu o wartość godziwą, zgodnie z udokumentowaną strategią zarządzania ryzykiem; lub (iii) aktywa finansowe zawierają wbudowane instrumenty pochodne, które powinny być oddzielnie ujmowane. Na dzień 31 grudnia 2016 roku do kategorii aktywów wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy Grupa zaliczyła akcje i udziały spółek notowanych na giełdzie oraz instrumenty pochodne.

Pożyczki i należności to niezaliczane do instrumentów pochodnych aktywa finansowe o ustalonych lub możliwych do ustalenia płatnościach, nienotowane na aktywnym rynku. Zalicza się je do aktywów obrotowych, o ile termin ich wymagalności nie przekracza 12 miesięcy od dnia bilansowego. Pożyczki udzielone i należności o terminie wymagalności przekraczającym 12 miesięcy od dnia bilansowego zalicza się do aktywów trwałych.

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży są to aktywa finansowe niebędące instrumentami pochodnymi, które zostały zaklasyfikowane jako dostępne do sprzedaży lub nienależące do żadnej z wcześniej wymienionych trzech kategorii aktywów. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży są ujmowane według wartości godziwej, powiększonej o koszty transakcji, które mogą być bezpośrednio przypisane do nabycia lub emisji składnika aktywów finansowych. W przypadku braku notowań giełdowych na aktywnym rynku i braku możliwości wiarygodnego określenia ich wartości godziwej metodami alternatywnymi, aktywa finansowe dostępne do sprzedaży wyceniane są w cenie nabycia skorygowanej o odpis z tytułu utraty wartości. Dodatnią i ujemną różnicę pomiędzy wartością godziwą aktywów dostępnych do sprzedaży (jeśli istnieje cena rynkowa ustalona na aktywnym rynku albo których wartość godziwa może być ustalona w inny wiarygodny sposób), a ich ceną nabycia, po pomniejszeniu o podatek odroczone, ujmuje się w innych całkowitych dochodach. Spadek wartości aktywów dostępnych do sprzedaży spowodowany utratą wartości ujmuje się jako koszt finansowy.

Nabycie i sprzedaż aktywów finansowych rozpoznawane są na dzień dokonania transakcji. W momencie początkowego ujęcia składnik aktywów finansowych wycenia się w wartości godziwej, powiększonej, w przypadku składnika aktywów niekwalifikowanego jako wyceniany w wartości godziwej przez wynik finansowy, o koszty transakcji, które mogą być bezpośrednio przypisane do nabycia.

Składnik aktywów finansowych zostaje usunięty z bilansu, gdy Grupa traci kontrolę nad prawami umownymi składającymi się na dany instrument finansowy; zazwyczaj ma to miejsce w przypadku sprzedaży instrumentu lub gdy wszystkie przepływy środków pieniężnych przypisane danemu instrumentowi przechodzą na niezależną stronę trzecią.

W sytuacji, gdy Grupa:

- posiada ważny tytuł prawny do dokonania kompensaty ujętych kwot oraz
- zamierza rozliczyć się w kwocie netto albo jednocześnie zrealizować składnik aktywów i wykonać zobowiązanie
- składnik aktywów finansowych i zobowiązanie finansowe kompensuje się i wykazuje w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w kwocie netto.

Porozumienie ramowe opisane w MSR 32.50 nie stanowi podstawy do kompensaty, jeżeli nie zostaną spełnione obydwa kryteria opisane powyżej.

7.16. Utrata wartości aktywów finansowych

Na koniec każdego okresu sprawozdawczego Grupa ocenia, czy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych.

7.16.1. Aktywa ujmowane według zamortyzowanego kosztu

Jeżeli istnieją obiektywne przesłanki na to, że została poniesiona strata z tytułu utraty wartości pożyczek udzielonych i należności wycenianych według zamortyzowanego kosztu, to kwota odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości równa się różnicy pomiędzy wartością bilansową składnika aktywów finansowych a wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych (z wyłączeniem przyszłych strat z tytułu nieściągnięcia należności, które nie zostały jeszcze poniesione), zdyskontowanych z zastosowaniem pierwotnej (tj. ustalonej przy początkowym ujęciu) efektywnej stopy procentowej. Wartość bilansową składnika aktywów obniża się poprzez zastosowanie konta odpisów aktualizujących. Kwotę straty ujmuje się w wyniku okresu.

Grupa ocenia najpierw, czy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości poszczególnych składników aktywów finansowych, które indywidualnie są znaczące, a także przesłanki utraty wartości aktywów finansowych, które indywidualnie nie są znaczące. Jeżeli z przeprowadzonej analizy wynika, że nie istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości indywidualnie ocenianego składnika aktywów finansowych, niezależnie od tego, czy jest on znaczący, czy też nie, to Grupa włącza ten składnik do grupy aktywów finansowych o podobnej charakterystyce ryzyka kredytowego i łącznie ocenia pod kątem utraty wartości. Aktywa, które indywidualnie są oceniane pod kątem utraty wartości i dla których ujęto odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości lub uznano, że dotychczasowy odpis nie ulegnie zmianie, nie są brane pod uwagę przy łącznej ocenie grupy aktywów pod kątem utraty wartości.

Jeżeli w następnym okresie odpis z tytułu utraty wartości zmniejszył się, a zmniejszenie to można w obiektywny sposób powiązać ze zdarzeniem następującym po ujęciu odpisu, to uprzednio ujęty odpis odwraca się. Późniejsze odwrócenie odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości ujmuje się w rachunku zysków i strat w zakresie, w jakim na dzień odwrócenia wartość bilansowa składnika aktywów nie przewyższa jego zamortyzowanego kosztu.

7.16.2. Aktywa finansowe wykazywane według kosztu

Jeżeli występują obiektywne przesłanki, że nastąpiła utrata wartości nienotowanego instrumentu kapitałowego, który nie jest wykazywany według wartości godziwej, gdyż jego wartości godziwej nie można wiarygodnie ustalić, albo instrumentu pochodnego, który jest powiązany i musi zostać rozliczony poprzez dostawę takiego nienotowanego instrumentu kapitałowego, to kwotę odpisu z tytułu utraty wartości ustala się jako różnicę pomiędzy wartością bilansową składnika aktywów finansowych oraz wartością bieżącą oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych zdyskontowanych przy zastosowaniu bieżącej rynkowej stopy zwrotu dla podobnych aktywów finansowych.

7.16.3. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

Jeżeli występują obiektywne przesłanki, że nastąpiła utrata wartości składnika aktywów finansowych dostępnego do sprzedaży, to kwota stanowiąca różnicę pomiędzy ceną nabycia tego składnika aktywów (pomniejszona o wszelkie spłaty kapitału i odsetki) i jego bieżącą wartością godziwą, pomniejszoną o wszelkie odpisy z tytułu utraty wartości tego składnika uprzednio ujęte w rachunku zysków i strat, zostaje wyksięgowana z kapitału własnego i przeniesiona do rachunku zysków i strat. Nie można ujmować w rachunku zysków i strat odwrócenia odpisu z tytułu utraty wartości instrumentów kapitałowych kwalifikowanych jako dostępne do sprzedaży. Jeżeli w następnym okresie wartość godziwa instrumentu dłużnego dostępnego do sprzedaży wzrośnie, a wzrost ten może być obiektywnie łączony ze zdarzeniem następującym po ujęciu odpisu z tytułu utraty wartości w rachunku zysków i strat, to kwotę odwracanego odpisu ujmuje się w zysku lub stracie.

7.17. Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży

Aktywa trwale i ich grupy do sprzedaży uznaje się za przeznaczone do sprzedaży, w sytuacji gdy ich wartość bilansowa zostanie odzyskana raczej w wyniku transakcji sprzedaży niż w wyniku ich dalszego użytkowania. Ten warunek może być spełniony tylko, kiedy wystąpienie transakcji sprzedaży jest wysoce prawdopodobne, a składnik aktywów jest dostępny do natychmiastowej sprzedaży w swoim obecnym stanie. Klasyfikacja składnika aktywów jako przeznaczonego do sprzedaży zakłada zamiar kierownictwa spółki do dokonania transakcji sprzedaży w ciągu roku od momentu dokonania klasyfikacji. Aktywa trwale sklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży wycenia się po niższej spośród dwóch wartości: wartości bilansowej lub wartości godziwej, pomniejszonej o koszty związane ze sprzedażą.

Jeśli Grupa chce dokonać transakcji zbycia, w wyniku której utraciłaby kontrolę nad swoją jednostką zależną, wszystkie aktywa i zobowiązania tej jednostki zależnej są klasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży niezależnie od tego, czy Grupa zachowa udziały niedające kontroli po tej transakcji.

Jeżeli Grupa jest zobowiązana do realizacji planu sprzedaży, polegającego na sprzedaży inwestycji we wspólnie przedsięwzięcie lub jednostkę stowarzyszoną lub części takiej inwestycji, inwestycję lub jej część przeznaczoną do sprzedaży klasyfikuje się jako przeznaczoną do sprzedaży po spełnieniu w/w kryteriów, a Grupa zaprzestaje stosowania metody praw własności do rozliczania części inwestycji sklasyfikowanej jako przeznaczona do sprzedaży. Pozostała część inwestycji w jednostkę stowarzyszoną lub wspólnie przedsięwzięcie, niesklasyfikowana jako przeznaczona do sprzedaży, nadal jest rozliczana metodą praw własności. Grupa zaprzestaje stosowania metody praw własności w chwili zbycia, jeżeli transakcja zbycia powoduje utratę znaczącego wpływu na jednostkę stowarzyszoną lub wspólnie przedsięwzięcie.

Po dokonaniu transakcji sprzedaży Grupa rozlicza zachowane udziały zgodnie z MSR 39, chyba że udziały te umożliwiają dalszą klasyfikację tego podmiotu jako jednostki stowarzyszonej lub wspólnego przedsięwzięcia; w takim przypadku Grupa nadal stosuje metodę praw własności.

Aktywa trwale i grupy aktywów netto zaklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży wycenia się według niższej spośród ich wartości bilansowej i wartości godziwej pomniejszonej o koszty niezbędne do poniesienia w celu dokonania sprzedaży. Aktywa trwale i grupy aktywów netto klasyfikuje się jako przeznaczone do sprzedaży, jeżeli ich wartość bilansowa zostanie odzyskana przede wszystkim w drodze transakcji sprzedaży, nie zaś poprzez ich dalsze wykorzystanie. Warunek ten uznaje się za spełniony tylko wówczas, gdy sprzedaż jest wysoce prawdopodobna, zaś składnik aktywów lub grupa aktywów netto przeznaczona do zbycia są dostępne do natychmiastowej sprzedaży w obecnym stanie. Kierownictwo musi być zobowiązane do sprzedaży, która musi zostać sfinalizowana w ciągu roku od daty zaklasyfikowania.

W sprawozdaniu z całkowitych dochodów, przychody i koszty z działalności zaniechanej wykazuje się oddzielnie od przychodów i kosztów z działalności kontynuowanej, na poziomie zysku po opodatkowaniu, nawet jeżeli Grupa zachowuje po sprzedaży udziały niekontrolujące w jednostce zależnej. Dotyczący działalności zaniechanej zysk lub stratę (po opodatkowaniu) wykazuje się oddzielnie w jednej kwocie w sprawozdaniu z całkowitych dochodów.

Rzeczowe aktywa trwałe oraz wartości niematerialne sklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży nie są amortyzowane.

7.18. Pochodne instrumenty finansowe i zabezpieczenia

Instrumenty pochodne, z których korzysta Grupa w celu zabezpieczenia się przed ryzykiem związanym ze zmianami kursów wymiany walut, to przede wszystkim kontrakty walutowe typu forward. Tego rodzaju pochodne instrumenty finansowe są wyceniane do wartości godziwej. Instrumenty pochodne wykazuje się jako aktywa finansowe, gdy ich wartość jest dodatnia, i jako zobowiązania finansowe – gdy ich wartość jest ujemna.

Mając na uwadze charakter zabezpieczeń oraz powiązanie z transakcjami zabezpieczanymi, pomimo braku zasad rachunkowości zabezpieczeń, wynik na realizacji oraz wycenie pochodnych instrumentów finansowych stanowiących ekonomiczne zabezpieczenie transakcji zakupu i sprzedaży oraz nie mający charakteru spekulacyjnego, koryguje odpowiednio przychody ze sprzedaży lub koszt własny sprzedanych produktów.

7.19. Zapasy

Zapasy są wyceniane według niższej z dwóch wartości: ceny nabycia/kosztu wytworzenia i możliwej do uzyskania ceny sprzedaży netto.

Materiały zakupione w celu wykorzystania do produkcji, które w momencie zakupu w jednoznaczny sposób identyfikuje się z realizowaną umową o usługę budowlaną, bądź innymi umowami o dostawę lub świadczenie usług wycenia się w ciągu roku obrotowego metodą szczegółowej identyfikacji poszczególnych cen zakupu dla konkretnej umowy. Na dzień bilansowy materiały wycenia się zgodnie z zasadami wyceny umów o usługę budowlaną (MSR 11), tj. wartość oraz koszty związane z nabyciem tych materiałów ujmują się w koszcie wytworzenia.

Zużycie pozostałych materiałów jest ujmowane w koszcie wytworzenia wg metody FIFO.

Zapasy są wykazywane w wartości netto (pomniejszonej o odpisy aktualizujące). Odpisy aktualizujące wartość zapasów tworzy się w związku z utratą ich wartości celem doprowadzenia wartości zapasów do poziomu wartości netto możliwej do odzyskania. Kwotę odpisów wartości zapasów do poziomu wartości netto możliwej do uzyskania oraz wszelkie straty w zapasach ujmują się jako koszt okresu, w którym odpis lub strata miały miejsce.

Ceną sprzedaży netto możliwą do uzyskania jest szacowana cena sprzedaży dokonywana w toku zwykłej działalności gospodarczej, pomniejszona o koszty wykończenia i szacowane koszty niezbędne do doprowadzenia sprzedaży do skutku.

7.20. Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności

Należności z tytułu dostaw i usług są ujmowane i wykazywane według kwot pierwotnie zafakturowanych, za wyjątkiem sytuacji, gdy wpływ wartości pieniądza w czasie jest istotny, z uwzględnieniem odpisu na utratę wartości.

Odpisy aktualizujące wartość należności zalicza się odpowiednio do kosztów operacyjnych lub do kosztów finansowych – zależnie od rodzaju należności, której dotyczy odpis.

W przypadku, gdy wpływ wartości pieniądza w czasie jest istotny, wartość należności jest ustalana poprzez zdyskontowanie prognozowanych przyszłych przepływów pieniężnych do wartości bieżącej, przy zastosowaniu stopy dyskontowej odzwierciedlającej aktualne oceny rynkowe wartości pieniądza w czasie. Wycena należności związana z odwracaniem dyskonta w związku z upływem czasu jest ujmowana jako przychody finansowe.

Pozostałe należności obejmują w szczególności zaliczki przekazane z tytułu przyszłych zakupów rzeczowych aktywów trwałych, aktywów niematerialnych oraz zapasów.

Zaliczki są prezentowane zgodnie z charakterem aktywów, do jakich się odnoszą – odpowiednio jako aktywa trwałe lub obrotowe. Jako aktywa niepieniężne zaliczki nie podlegają dyskontowaniu.

Należności budżetowe prezentowane są w ramach pozostałych aktywów niefinansowych, z wyjątkiem należności z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych, które stanowią w bilansie odrębną pozycję.

7.21. Środki pieniężne i ekwiwalenty środków pieniężnych

Środki pieniężne i lokaty krótkoterminowe wykazane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej obejmują w szczególności środki pieniężne w banku i w kasie oraz lokaty krótkoterminowe o pierwotnym okresie zapadalności nieprzekraczającym trzech miesięcy.

Saldo środków pieniężnych i ich ekwiwalentów wykazane w rachunku przepływów pieniężnych składa się z określonych powyżej środków pieniężnych i ich ekwiwalentów. W przypadku występowania kredytów w rachunkach bieżących stanowiących element zarządzania gotówką, z uwzględnieniem zapisów MSR 7, saldo środków pieniężnych prezentuje się w rachunku przepływów pieniężnych po pomniejszeniu o niespłacone kredyty w rachunkach bieżących.

7.22. Kapitał podstawowy

Kapitał podstawowy w sprawozdaniu finansowym wykazuje się w wysokości określonej w statucie i wpisanej w rejestrze sądowym Spółki. Zadeklarowane, lecz nie wniesione wkłady kapitałowe ujmuje się jako należne wkłady na poczet kapitału – jako wielkość ujemną. Akcje własne ujmuje się jako odrębną kategorię kapitału własnego ze znakiem ujemnym.

7.23. Rezerwy

Grupa tworzy rezerwy wówczas, gdy na Spółce ciąży istniejący obowiązek (prawny lub zwyczajowo oczekiwany) wynikający ze zdarzeń przeszłych i gdy prawdopodobne jest, że wypełnienie tego obowiązku spowoduje konieczność wypływu korzyści ekonomicznych oraz można dokonać wiarygodnego oszacowania kwoty tego zobowiązania. Jeżeli Grupa spodziewa się, że koszty objęte rezerwą zostaną zwrócone, na przykład na mocy umowy ubezpieczenia, wówczas zwrot ten jest ujmowany jako odrębny składnik aktywów, ale tylko wtedy, gdy jest rzeczą praktycznie pewną, że zwrot ten rzeczywiście nastąpi. Koszty dotyczące danej rezerwy są wykazane w zysku lub stracie po pomniejszeniu o wszelkie zwroty.

Utworzone rezerwy zalicza się odpowiednio do kosztów operacyjnych, pozostałych kosztów operacyjnych, kosztów finansowych, zależnie od okoliczności, z którymi przyszłe zobowiązania się wiążą.

Jeżeli skutek zmiany wartości pieniądza w czasie jest istotny, kwota rezerwy odpowiada bieżącej wartości nakładów, które jak się oczekuje będą niezbędne do wypełnienia tego obowiązku.

Stopę dyskontową ustala się przed opodatkowaniem, czyli odzwierciedla ona bieżącą ocenę rynku odnośnie wartości pieniądza w czasie oraz ryzyko związane konkretnie z danym składnikiem zobowiązań. Stopy dyskontowej nie obciąża ryzyko, o które skorygowano szacunki przyszłych przepływów pieniężnych. Jeżeli zastosowana została metoda polegająca na dyskontowaniu, zwiększenie rezerwy w związku z upływem czasu jest ujmowane jako koszty finansowe.

7.24. Oprocentowane kredyty bankowe, pożyczki i papiery dłużne

W momencie początkowego ujęcia, wszystkie kredyty bankowe, pożyczki i papiery dłużne są ujmowane według ceny nabycia odpowiadającej wartości godziwej, pomniejszonej o koszty związane z uzyskaniem kredytu lub pożyczki.

Po początkowym ujęciu oprocentowane kredyty, pożyczki i papiery dłużne są następnie wyceniane według zamortyzowanego kosztu, przy zastosowaniu metody efektywnej stopy procentowej. Przy ustalaniu zamortyzowanego kosztu uwzględnia się koszty związane z uzyskaniem kredytu lub pożyczki oraz dyskonta lub premie uzyskane przy rozliczeniu zobowiązania.

Przychody i koszty są ujmowane w sprawozdaniu z całkowitych dochodów z chwilą usunięcia zobowiązania ze sprawozdania z sytuacji finansowej, a także w wyniku naliczania odpisu oraz w wyniku rozliczania metodą efektywnej stopy procentowej.

7.25. Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania

Zobowiązania krótkoterminowe z tytułu dostaw i usług wykazywane są w kwocie wymagającej zapłaty.

Zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy obejmują zobowiązania finansowe przeznaczone do obrotu oraz zobowiązania finansowe pierwotnie zakwalifikowane, ze względu na spełnienie określonych warunków, do kategorii wycenianych do wartości godziwej przez wynik finansowy.

Zobowiązania finansowe są klasyfikowane jako przeznaczone do obrotu, jeżeli zostały nabyte dla celów sprzedaży w niedalekiej przyszłości. Instrumenty pochodne, włączając wydzielone instrumenty wbudowane, są również klasyfikowane jako przeznaczone do obrotu, chyba że są uznane za efektywne instrumenty zabezpieczające. Zobowiązania finansowe mogą być przy pierwotnym ujęciu zakwalifikowane do kategorii wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy, jeżeli poniższe kryteria są spełnione: (i) taka kwalifikacja eliminuje lub znacząco obniża niespójność traktowania, gdy zarówno wycena jak i zasady rozpoznawania strat lub zysków podlegają innym regulacjom; lub (ii) zobowiązania są częścią grupy zobowiązań finansowych, które są zarządzane i oceniane w oparciu o wartość godziwą, zgodnie z udokumentowaną strategią zarządzania ryzykiem; lub (iii) zobowiązania finansowe zawierają wbudowane instrumenty pochodne, które powinny być oddzielnie ujmowane.

Zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy są wyceniane w wartości godziwej, uwzględniając ich wartość rynkową na dzień bilansowy bez uwzględnienia kosztów transakcji sprzedaży. Zmiany w wartości godziwej tych instrumentów są ujmowane w wyniku okresu jako koszty lub przychody finansowe.

Inne zobowiązania finansowe, niebędące instrumentami finansowymi wycenianymi w wartości godziwej przez wynik finansowy, są wyceniane według zamortyzowanego kosztu przy użyciu metody efektywnej stopy procentowej.

Grupa wyłącza ze swojego skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej zobowiązanie finansowe, gdy zobowiązanie wygasło – to znaczy, kiedy obowiązek określony w umowie został wypełniony, umorzony lub wygasł. Zastąpienie dotychczasowego instrumentu dłużnego przez instrument o zasadniczo różnych warunkach dokonywane pomiędzy tymi samymi podmiotami Grupa ujmuje jako wygaśnięcie pierwotnego zobowiązania finansowego i ujęcie nowego zobowiązania finansowego. Podobnie znaczące modyfikacje warunków umowy dotyczącej istniejącego zobowiązania finansowego Grupa ujmuje jako wygaśnięcie pierwotnego i ujęcie nowego zobowiązania finansowego. Powstające z tytułu zamiany różnice odnośnych wartości bilansowych wykazuje się w zysku lub stracie.

Pozostałe zobowiązania obejmują w szczególności zobowiązania z tytułów publiczno-prawnych oraz wynagrodzeń. Pozostałe zobowiązania ujmowane są w kwocie wymagającej zapłaty.

7.26. Świadczenia pracownicze

Zgodnie z zakładowymi systemami wynagradzania, pracownicy Grupy mają prawo do nagród jubileuszowych po przepracowaniu określonej liczby lat oraz do odpraw emerytalnych/ rentowych w momencie przechodzenia na emeryturę/rentę.

Zgodnie z wewnętrznymi regulacjami jednostki dokonują również odpisów na ZFŚS dla wywodzących się z nich emerytów.

Grupa uznaje koszty z tych tytułów na bazie memoriałowej.

Wysokość nagrody uzależniona jest od stażu pracy i przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia. Pracownicy otrzymują również jednorazowe wypłaty z tytułu przejścia na emeryturę. Odprawy rentowe przysługują pracownikom, którzy nabyli trwałą niezdolność do pracy. Wielkość wypłat zależy od stażu pracy oraz przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia.

Grupa ujmuje rezerwę z tytułu odpraw emerytalnych, odpraw rentowych, odpisów na ZFŚS i nagród jubileuszowych w celu przyporządkowania kosztów do okresów, których dotyczą. Według MSR 19 nagrody jubileuszowe są innymi długoterminowymi świadczeniami pracowniczymi, natomiast odprawy emerytalne, odprawy rentowe oraz odpisy na ZFŚS są programami określonych świadczeń po okresie zatrudnienia. Wartość bieżąca tych zobowiązań na koniec każdego okresu sprawozdawczego jest obliczona przez niezależnego aktuarium. Naliczone zobowiązania są równe zdyskontowanym płatnościom, które w przyszłości zostaną dokonane, z uwzględnieniem rotacji zatrudnienia i dotyczą okresu do końca okresu sprawozdawczego. Informacje demograficzne oraz informacje o rotacji zatrudnienia oparte są o dane historyczne.

Wycena aktuarialna świadczeń długo- i krótkoterminowych dokonywana jest nie rzadziej niż na koniec każdego roku obrotowego.

Ponowna wycena zobowiązań z tytułu świadczeń pracowniczych dotyczących programów określonych świadczeń obejmująca zyski i straty aktuarialne ujmowana jest w innych całkowitych dochodach i nie podlega późniejszej reklasyfikacji do zysku lub straty.

7.27. Podatki

7.27.1. Podatek dochodowy

Podatek dochodowy wykazany w wyniku okresu obejmuje rzeczywiste obciążenie podatkowe za dany okres sprawozdawczy, ustalone przez Grupę zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych ewentualne korekty rozliczeń podatkowych za lata ubiegłe oraz zmianę stanu aktywa z tytułu podatku odroczonego oraz rezerwy na podatek odroczonego nie rozliczaną z kapitałem własnym.

7.27.1.1. Podatek bieżący

Zobowiązania i należności z tytułu bieżącego podatku za okres bieżący i okresy poprzednie wycenia się w wysokości kwot przewidywanej zapłaty na rzecz organów podatkowych (podlegających zwrotowi od organów podatkowych) z zastosowaniem stawek podatkowych i przepisów podatkowych, które prawnie lub faktycznie już obowiązywały na dzień bilansowy.

7.27.1.2. Podatek odroczony

Na potrzeby sprawozdawczości finansowej podatek odroczony jest tworzony w stosunku do wszystkich różnic przejściowych występujących na koniec okresu sprawozdawczego między wartością podatkową aktywów i zobowiązań a ich wartością bilansową wykazaną w sprawozdaniu finansowym.

Rezerwa na podatek odroczony ujmowana jest w odniesieniu do wszystkich dodatnich różnic przejściowych:

- z wyjątkiem sytuacji, gdy rezerwa na podatek odroczony powstaje w wyniku początkowego ujęcia wartości firmy lub początkowego ujęcia składnika aktywów bądź zobowiązania przy transakcji nie stanowiącej połączenia jednostek gospodarczych i w chwili jej zawierania nie mającej wpływu ani na wynik finansowy brutto, ani na dochód do opodatkowania czy stratę podatkową oraz
- w przypadku dodatnich różnic przejściowych wynikających z inwestycji w jednostkach zależnych lub stowarzyszonych i udziałów we wspólnych przedsięwzięciach – z wyjątkiem sytuacji, gdy terminy odwracania się różnic przejściowych podlegają kontroli inwestora i gdy prawdopodobne jest, iż w dającej się przewidzieć przyszłości różnice przejściowe nie ulegną odwróceniu.

Aktywa z tytułu podatku odroczonego ujmowane są w odniesieniu do wszystkich ujemnych różnic przejściowych, w takiej wysokości, w jakiej jest prawdopodobne, że zostanie osiągnięty dochód do opodatkowania, który pozwoli wykorzystać ww. różnice, aktywa i straty:

- z wyjątkiem sytuacji, gdy aktywa z tytułu odroczonego podatku dotyczące ujemnych różnic przejściowych powstają w wyniku początkowego ujęcia składnika aktywów bądź zobowiązania przy transakcji nie stanowiącej połączenia jednostek gospodarczych i w chwili jej zawierania nie mają wpływu ani na wynik finansowy brutto, ani na dochód do opodatkowania czy stratę podatkową oraz
- w przypadku ujemnych różnic przejściowych z tytułu inwestycji w jednostkach zależnych lub stowarzyszonych oraz udziałów we wspólnych przedsięwzięciach, składnik aktywów z tytułu odroczonego podatku jest ujmowany w sprawozdaniu w sytuacji finansowej jedynie w takiej wysokości, w jakiej jest prawdopodobne, iż w dającej się przewidzieć przyszłości ww. różnice przejściowe ulegną odwróceniu i osiągnięty zostanie dochód do opodatkowania, który pozwoli na potrącenie ujemnych różnic przejściowych.

Wartość bilansową składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego weryfikuje się na każdy dzień bilansowy. Grupa obniża wartość bilansową składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego w zakresie, w jakim nie jest prawdopodobne osiągnięcie dochodu do opodatkowania wystarczającego do częściowego lub całkowitego zrealizowania składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Nieujęte aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego podlegają weryfikacji na każdy dzień bilansowy i ujmowane są w takim zakresie, w jakim prawdopodobne staje się, że przysły dochód do opodatkowania pozwoli na ich zrealizowanie.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się w wysokości kwoty przewidzianej w przyszłości do odliczenia od podatku dochodowego, w związku z ujemnymi różnicami przejściowymi, które spowodują w przyszłości zmniejszenie podstawy obliczenia podatku dochodowego oraz straty podatkowej możliwej do odliczenia, ustalonej przy uwzględnieniu zasady ostrożności. Aktywa z tytułu podatku dochodowego wykazywane są tylko wtedy, gdy ich realizacja jest prawdopodobna.

Rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego tworzy się w wysokości kwoty podatku dochodowego, wymagającej w przyszłości zapłaty, w związku z występowaniem dodatnich różnic przejściowych, to jest różnic, które spowodują zwiększenie podstawy obliczenia podatku dochodowego w przyszłości.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego i rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego wycenia się z zastosowaniem stawek podatkowych, które według przewidywań będą stosowane, gdy składnik aktywów zostanie zrealizowany lub rezerwa rozwiązana, przyjmując stawki podatkowe (i przepisy podatkowe), które obowiązywały prawnie lub co do których proces legislacyjny zasadniczo się zakończył na dzień bilansowy.

Podatek dochodowy dotyczący pozycji ujmowanych poza zyskiem lub stratą jest ujmowany poza zyskiem lub stratą; w innych całkowitych dochodach dotyczący pozycji ujętych w innych całkowitych dochodach lub bezpośrednio w kapitale własnym dotyczący pozycji ujętych bezpośrednio w kapitale własnym.

Grupa kompensuje ze sobą aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego z rezerwami z tytułu odroczonego podatku dochodowego wtedy i tylko wtedy, gdy posiada możliwy do wyegzekwowania tytuł prawny do przeprowadzenia kompensat należności ze zobowiązaniami z tytułu bieżącego podatku i odroczony podatek dochodowy ma związek z tym samym podatnikiem i tym samym organem podatkowym.

7.27.2. Podatek od towarów i usług

Przychody, koszty, aktywa i zobowiązania są ujmowane po pomniejszeniu o wartość podatku od towarów i usług, z wyjątkiem:

- gdy podatek od towarów i usług zapłacony przy zakupie aktywów lub usług nie jest możliwy do odzyskania od organów podatkowych; wtedy jest on ujmowany odpowiednio jako część ceny nabycia składnika aktywów lub jako część pozycji kosztowej oraz
- należności i zobowiązań, które są wykazywane z uwzględnieniem kwoty podatku od towarów i usług.

Kwota netto podatku od towarów i usług możliwa do odzyskania lub należna do zapłaty na rzecz organów podatkowych jest ujęta w sprawozdaniu z sytuacji finansowej jako część należności lub zobowiązań.

7.27.3. Ocena niepewności co do rozliczeń podatkowych

Jeżeli w ocenie Spółek Grupy jest prawdopodobne, że podejście do kwestii podatkowej lub grupy kwestii podatkowych będzie zaakceptowane przez organ podatkowy, Spółka określa dochód do opodatkowania (stratę podatkową), podstawę opodatkowania, niewykorzystane straty podatkowe, niewykorzystane ulgi podatkowe i stawki podatkowe z uwzględnieniem podejścia do opodatkowania planowanego lub zastosowanego w swoim zeznaniu podatkowym.

Jeżeli Spółka stwierdzi, że nie jest prawdopodobne, że organ podatkowy zaakceptuje podejście Spółki do kwestii podatkowej lub grupy kwestii podatkowych, wówczas Spółka odzwierciedla wpływ niepewności przy ustalaniu dochodu do opodatkowania (straty podatkowej), niewykorzystanych strat podatkowych, niewykorzystanych ulg podatkowych lub stawek podatkowych. Spółka odzwierciedla ten efekt za pomocą najlepszej z następujących metod:

- Spółka określa najbardziej prawdopodobny scenariusz – jest to pojedyncza kwota spośród możliwych wyników,
- Spółka ujmuje wartość oczekiwaną - jest to suma kwot ważonych prawdopodobieństwem spośród możliwych wyników,
- Spółka stosuje podejście „all-or-nothing”.

7.28. Przychody

Przychody są ujmowane w takiej wysokości, w jakiej jest prawdopodobne, że Grupa uzyska korzyści ekonomiczne związane z daną transakcją oraz gdy kwotę przychodów można wycenić w wiarygodny sposób. Przychody są rozpoznawane w wartości godziwej zapłaty otrzymanej lub należnej, po pomniejszeniu o podatek od towarów i usług (VAT) oraz rabaty. Przy ujmowaniu przychodów obowiązują również kryteria przedstawione poniżej.

7.28.1. Sprzedaż towarów i produktów.

Przychody są ujmowane, jeżeli znaczące ryzyko i korzyści wynikające z prawa własności do towarów i produktów zostały przekazane nabywcy oraz gdy kwotę przychodów można wycenić w wiarygodny sposób a koszty poniesione można wiarygodnie oszacować.

Do przychodów zalicza się kwoty należne za sprzedane wyroby gotowe, towary, materiały oraz pozostałe usługi dotyczące działalności podstawowej ustalone w oparciu o cenę netto, po skorygowaniu o udzielone rabaty i upusty oraz o podatek akcyzowy.

7.28.2. Świadczenie usług

Przychody z wykonania niezakończonych usług długoterminowej w okresie od dnia zawarcia umowy do dnia bilansowego – po odliczeniu przychodów, które wpłynęły na wynik finansowy w ubiegłych okresach sprawozdawczych – ustala się proporcjonalnie do stopnia jej realizacji, jeżeli stopień ten można ustalić w sposób wiarygodny. W zależności od rodzaju transakcji stopień zaawansowania realizacji usługi można ustalić w oparciu o następujące metody:

- pomiary wykonanych prac,
- procentowe ujęcie wykonanych prac na dany dzień w stosunku do całości prac, które mają być wykonane lub
- stosunek kosztów poniesionych na dany dzień do całkowitych szacowanych kosztów niezbędnych do zrealizowania zlecenia.

Do kosztów poniesionych na dany dzień zalicza się jedynie te koszty, które dotyczą usług wykonanych do tego dnia. Jedynie koszty dotyczące usług już wykonanych lub usług, które mają być wykonane, zalicza się do całkowitych szacowanych kosztów transakcji.

Jeżeli wyniku kontraktu nie można wiarygodnie oszacować, wówczas przychody uzyskiwane z tytułu tego kontraktu są ujmowane tylko do wysokości poniesionych kosztów, które jednostka spodziewa się odzyskać.

7.28.3. Odsetki

Przychody z tytułu odsetek są ujmowane sukcesywnie w miarę ich narastania (z uwzględnieniem metody efektywnej stopy procentowej, stanowiącej stopę dyskontującą przyszłe wpływy gotówkowe przez szacowany okres użytkowania instrumentów finansowych) w stosunku do wartości bilansowej netto danego składnika aktywów finansowych.

7.28.4. Dywidendy

Dywidendy są ujmowane w momencie ustalenia praw akcjonariuszy do ich otrzymania.

7.28.5. Przychody z tytułu wynajmu

Przychody z tytułu wynajmu nieruchomości inwestycyjnych ujmowane są metodą liniową przez okres wynajmu w stosunku do otwartych umów.

7.28.6. Umowy o usługi budowlane

Umowy o usługi budowlane to kontrakty handlowe związane z podstawową działalnością operacyjną Spółki, których przedmiotem jest budowa składnika aktywów lub zespołu aktywów, które są ze sobą ściśle powiązane lub wzajemnie zależne pod względem projektowym, technologicznym lub ze względu na ich funkcję użytkową czy ostateczne przeznaczenie lub sposób użytkowania. Większość umów zawieranych jest w cenach stałych i jest rozliczanych zgodnie z metodą stopnia zaawansowania kontraktu.

Przychody całkowite z umowy zawierają początkową kwotę przychodów ustaloną w umowie oraz zmiany dokonywane w trakcie wykonywania umowy, roszczenia oraz premie.

Zmiany w przychodach z umowy są uwzględniane, jeżeli istnieje prawdopodobieństwo, że odbiorca zaakceptuje zmiany i kwoty przychodów wynikające z tych zmian, oraz wartość tych przychodów może być wiarygodnie wyceniona. Przychody z umowy wycenia się w wartości godziwej otrzymanej lub należnej zapłaty.

Na całkowity koszt umowy składają się koszty, które bezpośrednio lub z wykorzystaniem racjonalnych metod alokacji można przyporządkować do konkretnej umowy oraz inne koszty, którymi, zgodnie z warunkami umowy, można obciążyć zamawiającego.

Skutki zmian szacunków przychodów lub kosztów związanych z umową oraz skutki zmian szacunków wyników umowy ujmuje się jako zmianę wartości szacunkowej zgodnie z MSR 8 (Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów). Zmienione szacunki stosuje się do określenia wysokości przychodów i kosztów ujętych w skonsolidowanym sprawozdaniu z całkowitych dochodów w okresie sprawozdawczym, w którym nastąpiły zmiany, oraz w okresach następnym.

Przychód na koniec okresu sprawozdawczego ustala się proporcjonalnie do stopnia zaawansowania realizacji umowy, po odliczeniu przychodów, które wpłynęły na wynik finansowy w poprzednich okresach sprawozdawczych.

7.28.7. Dotacje rządowe

Jeżeli istnieje uzasadniona pewność, że dotacja zostanie uzyskana oraz spełnione zostaną wszystkie związane z nią warunki, wówczas dotacje rządowe są ujmowane według ich wartości godziwej.

Jeżeli dotacja dotyczy danej pozycji kosztowej, wówczas jest ona ujmowana jako przychód w sposób współmierny do kosztów, które dotacja ta ma w zamierzeniu kompensować. Jeżeli dotacja dotyczy składnika aktywów, wówczas jej wartość godziwa jest ujmowana na koncie przychodów przyszłych okresów, a następnie stopniowo, drogą równych odpisów rocznych, odpisywana do rachunku zysków i strat przez szacowany okres użytkowania związanego z nią składnika aktywów.

7.29. Zysk netto na jedną akcję

Zysk netto na akcję dla każdego okresu jest obliczony poprzez podzielenie zysku netto za dany okres przez średnią ważoną liczbę akcji Spółki w danym okresie sprawozdawczym. Grupa nie prezentuje rozwodnionego zysku/straty na akcję, ponieważ nie występują rozwadniające potencjalne akcje zwykłe.

8. Zmiany stosowanych zasad rachunkowości (istotne zasady (polityka) rachunkowości)

Zasady (polityka) rachunkowości zastosowane do sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego są spójne z tymi, które zastosowano przy sporządzaniu skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku, z wyjątkiem zastosowania następujących zmian do standardów oraz nowych interpretacji obowiązujących dla okresów rocznych rozpoczynających się w dniu 1 stycznia 2017 roku:

- Zmiany do MSR 12 *Ujmowanie aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego w odniesieniu do niezrealizowanych strat*
Zmiany doprecyzują kwestie związane z powstawaniem ujemnych różnic przejściowych w przypadku instrumentów dłużnych wycenianych według wartości godziwej, oszacowaniem prawdopodobnego przyszłego dochodu do opodatkowania oraz oceną, czy wypracowany dochód pozwoli na zrealizowanie ujemnych różnic przejściowych. Zmiany mają zastosowanie retrospektywne.
- Zmiany do MSR 7 *Inicjatywa dotycząca ujawniania informacji*
Zmiany zobowiązują jednostkę do ujawnienia informacji, które umożliwiają użytkownikom sprawozdań finansowych ocenę zmian zobowiązań wynikających z działalności finansowej. Nie jest wymagane przedstawienie informacji porównawczych za poprzednie okresy.

Grupa nie zdecydowała się na wcześniejsze zastosowanie żadnego innego standardu, interpretacji lub zmiany, które zostały opublikowane, lecz dotychczas nie weszły w życie w świetle przepisów Unii Europejskiej.

9. Nowe standardy i interpretacje, które zostały opublikowane, a nie weszły jeszcze w życie

Następujące standardy i interpretacje zostały opublikowane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, jednak nie weszły jeszcze w życie:

- MSSF 9 Instrumenty Finansowe (opublikowano dnia 24 lipca 2014 roku) – mający zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później,
- MSSF 14 Regulacyjne rozliczenia międzyokresowe (opublikowano dnia 30 stycznia 2014 roku) – zgodnie z decyzją Komisji Europejskiej proces zatwierdzania standardu w wersji wstępnej nie zostanie zainicjowany przed ukazaniem się standardu w wersji ostatecznej - do dnia zatwierdzenia niniejszego sprawozdania finansowego niezatwierdzony przez UE – mający zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2016 roku lub później,
- MSSF 15 Przychody z umów z klientami (opublikowano dnia 28 maja 2014 roku), obejmujący zmiany do MSSF 15 Data wejścia w życie MSSF 15 (opublikowano dnia 11 września 2015 roku) – mający zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później,
- Zmiany do MSSF 10 i MSR 28 Transakcje sprzedaży lub wniesienia aktywów pomiędzy inwestorem a jego jednostką stowarzyszoną lub wspólnym przedsięwzięciem (opublikowano dnia 11 września 2014 roku) – prace prowadzące do zatwierdzenia niniejszych zmian zostały przez UE odłożone bezterminowo - termin wejścia w życie został odroczony przez RMSR na czas nieokreślony,
- MSSF 16 Leasing (opublikowano dnia 13 stycznia 2016 roku) - mający zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2019 roku lub później,
- Zmiany do MSSF 4 Stosowanie MSSF 9 Instrumenty finansowe łącznie z MSSF 4 Umowy ubezpieczeniowe (opublikowano 12 września 2016 roku) - mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później,
- Wyjaśnienia do MSSF 15 Przychody z umów z klientami (opublikowano dnia 12 kwietnia 2016 roku) – mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później,
- Zmiany do MSSF 2 Klasyfikacja i wycena transakcji płatności na bazie akcji (opublikowano dnia 20 czerwca 2016 roku) – mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później,
- Zmiany do MSR 28 Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach będące częścią Zmian wynikających z przeglądu MSSF 2014-2016 (opublikowano dnia 8 grudnia 2016 roku) – mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później,
- Zmiany do MSSF 1 Zastosowanie Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej po raz pierwszy będące częścią Zmian wynikających z przeglądu MSSF 2014-2016 (opublikowano dnia 8 grudnia 2016 roku) – mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później,

- KIMSF 22 Transakcje w walucie obcej i zaliczki (opublikowano dnia 8 grudnia 2016 roku) – do dnia zatwierdzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego niezatwierdzone przez UE – mająca zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później,
- Zmiany do MSR 40: Przeniesienie nieruchomości inwestycyjnej (opublikowano dnia 8 grudnia 2016 roku) – mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku lub później,
- MSSF 17 Umowy ubezpieczeniowe (opublikowano dnia 18 maja 2017 roku) - do dnia zatwierdzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego niezatwierdzone przez UE - mający zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2021 roku lub później,
- KIMSF 23 Niepewność związana z ujmowaniem podatku dochodowego (opublikowano dnia 7 czerwca 2017 roku) - do dnia zatwierdzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego niezatwierdzone przez UE - mający zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2019 roku lub później,
- Zmiany do MSSF 9 Wcześniejsze spłaty z ujemną rekompensatą (opublikowano dnia 12 października 2017 roku) – mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2019 roku lub później,
- Zmiany do MSR 28 Udziały długoterminowe w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach (opublikowano dnia 12 października 2017 roku) – do dnia zatwierdzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego niezatwierdzone przez UE – mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2019 roku lub później,
- Zmiany wynikające z przeglądu MSSF 2015-2017 (opublikowano dnia 12 grudnia 2017 roku) – do dnia zatwierdzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego niezatwierdzone przez UE – mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2019 roku lub później,
- Zmiany do MSR 19 Zmiana, ograniczenie lub rozliczenie programu (opublikowano dnia 7 lutego 2018 roku) – do dnia zatwierdzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego niezatwierdzone przez UE – mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2019 roku lub później,
- Zmiany do Odniesień do Założeń Konceptyjnych zawartych w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej (opublikowano dnia 29 marca 2018 roku) – do dnia zatwierdzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego niezatwierdzone przez UE – mające zastosowanie dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2020 roku lub później.

Daty wejścia w życie są datami wynikającymi z treści standardów ogłoszonych przez Radę ds. Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej. Daty stosowania standardów w Unii Europejskiej mogą różnić się od dat stosowania wynikających z treści standardów i są ogłaszane w momencie zatwierdzenia do stosowania przez Unię Europejską.

9.1. Wdrożenie MSSF 15

Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej 15 Przychody z umów z klientami („MSSF 15”), który został wydany w maju 2014 roku, a następnie zmieniony w kwietniu 2016 roku ustanawia tzw. Model Pięciu Kroków rozpoznawania przychodów wynikających z umów z klientami. Zgodnie z MSSF 15 przychody ujmuje się w kwocie wynagrodzenia, które – zgodnie z oczekiwaniem jednostki – przysługuje jej w zamian za przekazanie przyrzeczonych dóbr lub usług klientowi.

Nowy standard zastąpi wszystkie dotychczasowe wymogi dotyczące ujmowania przychodów zgodnie z MSSF. Standard ma zastosowanie w odniesieniu do rocznych okresów sprawozdawczych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2018 roku i później. Wcześniejsze stosowanie jest dozwolone.

Grupa ma prawo wyboru pełnego bądź zmodyfikowanego podejścia retrospektywnego, a przepisy przejściowe przewidują pewne praktyczne rozwiązania.

Grupa planuje zastosować MSSF 15 od dnia wejścia w życie standardu, z zastosowaniem zmodyfikowanej metody retrospektywnej, tj. z łącznym efektem pierwszego zastosowania standardu ujętym w dniu pierwszego zastosowania, tj. na dzień 1 stycznia 2018 roku.

Spółki Grupy prowadzą działalność w obszarze generalnego wykonawstwa kompletnych obiektów realizowanych „pod klucz”, a także podwykonawstwa w zakresie bloków energetycznych, kotłów, instalacji ochrony powietrza, a także zespołów, części maszyn i urządzeń energetycznych i konstrukcji.

a) Sprzedaż towarów

Przedmiotem umów z klientami jest projektowanie, produkcja, dostawa, budowa, montaż, rozruch i serwis urządzeń i obiektów energetycznych. Jeżeli umowa zawiera tylko jedno zobowiązanie do wykonania świadczenia – sprzedaż towaru, Grupa ocenia, że wpływ przyjęcia MSSF 15 na ujmowanie przychodów oraz wyniki finansowe Grupy z tytułu takich umów nie będzie istotny. Przychód będzie rozpoznawany w określonym momencie, tj. gdy klient uzyska kontrolę nad towarem.

W ramach oceny wpływu wprowadzenia MSSF 15, Grupa rozważyła m.in. następujące aspekty:

i. Wynagrodzenie zmienne

Niektóre umowy z klientami zawierają kwoty zmienne wynagrodzenia w związku z indeksacją cen o wskaźnik inflacji, powykonawczym rozliczeniem ceny w zależności od ostatecznego ciężaru wykonywanych elementów lub nakładaniem kar.

Zgodnie z MSSF 15, jeśli wynagrodzenie określone w umowie obejmuje kwotę zmienną, jednostka oszacowuje kwotę wynagrodzenia, do którego będzie uprawniona w zamian za przekazanie przyrzeczonych dóbr lub usług na rzecz klienta i zalicza do ceny transakcyjnej część lub całość kwoty wynagrodzenia zmiennego wyłącznie w takim zakresie, w jakim istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że nie nastąpi odwrócenie znaczącej części kwoty wcześniej ujętych skumulowanych przychodów w momencie, kiedy ustanie niepewność co do wysokości wynagrodzenia zmiennego.

- **Prawo do zwrotu**
Grupa realizuje kontrakty polegające głównie na dostawie wyrobów montowanych na budowie u kontrahenta lub budowie całych składników aktywów kontrahenta, w związku z czym nie rozpoznaje prawa do zwrotu.
- **Indeksacja cen**
Grupa realizuje umowy zawierające klauzule indeksacji ceny o wskaźnik inflacji.
- **Rozliczenie powykonawcze uzależnione od ciężaru dostaw**
Grupa realizuje kontrakty, w których finalna wartość wynagrodzenia zależna jest od ciężaru dostarczanych elementów. Rozliczenie wynagrodzenia zazwyczaj ma miejsce po zakończeniu dostaw.
- **Kary umowne**
Kary umowne naliczone Grupie przez klientów ujmowane są jako pomniejszenie przychodów ze sprzedaży. Grupa nie zidentyfikowała strat na kontraktach skutkujących koniecznością utworzenia dodatkowych rezerw.

ii. Gwarancje

Grupa udziela gwarancji na sprzedawane towary. Zazwyczaj gwarancje stanowią zapewnienie klienta, że dany produkt jest zgodny z ustaloną przez strony specyfikacją i nie stanowią dodatkowej usługi. W konsekwencji, większość istniejących gwarancji będzie dalej ujmowana zgodnie z MSR 37 *Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe*. Grupa nie zidentyfikowała w realizowanych umowach z klientami niestandardowych gwarancji rozszerzonych, w związku z czym nie rozpoznaje takich gwarancji jako oddzielnej usługi – ujmowanej jako zobowiązanie do wykonania świadczenia, do której przypisuje się część ceny transakcyjnej.

b) Sprzedaż pakietu dóbr i usług lub pakietu kilku usług, świadczonych w różnym okresie

Grupa realizuje kontrakty, na które składają się pakiety kilku dóbr lub usług świadczonych w różnym okresie, polegające na dostarczaniu kilku podobnych instalacji, z których klient uzyskuje ekonomiczne korzyści w różnych okresach.

Obecnie Grupa łączy takie umowy w jeden pakiet i przypisuje im całkowitą cenę sprzedaży.

Zgodnie z MSSF 15, cenę transakcyjną przypisuje się do każdego zobowiązania do wykonania świadczenia na podstawie proporcjonalnej indywidualnej ceny sprzedaży. Grupa ocenia, że w wyniku przyjęcia MSSF 15 przypisanie ceny transakcyjnej do dóbr i usług w ramach pakietu, a w konsekwencji ujęcie przychodu, może ulec zmianie. Grupa uważa, że klient jednocześnie otrzymuje i czerpie korzyści płynące ze świadczonej usługi, w miarę wykonywania przez jednostkę tej usługi. W konsekwencji Spółka przenosi kontrolę i tym samym spełnia zobowiązanie do wykonania świadczenia w miarę upływu czasu. A zatem zgodnie z MSSF 15, Grupa będzie kontynuowała ujmowanie przychodów ze sprzedaży usług w miarę upływu czasu.

Grupa rozpoznaje przychody zgodnie z metodą stopnia zaawansowania, w korespondencji z pozycją „Należności z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną i związane z wyceną kontraktów rozliczenia międzyokresowe”. Zgodnie z MSSF 15, jeśli jednostka spełnia zobowiązanie, dokonując przekazania dóbr lub usług klientowi, zanim klient zapłaci wynagrodzenie lub przed terminem jego wymagalności, jednostka przedstawia umowę jako składnik aktywów z tytułu umowy, z wyłączeniem wszelkich kwot przedstawianych jako należności.

c) Zaliczki otrzymane od klientów

Grupa prezentuje zaliczki otrzymane od klientów w pozycji „Zobowiązania z tytułu umów o usługę budowlaną”. Zgodnie z obecną polityką (zasadami) rachunkowości Grupa nie ujmuje kosztów z tytułu odsetek od otrzymanych zaliczek, w tym długoterminowych.

Zgodnie z MSSF 15, Grupa ocenia czy umowa zawiera istotny element finansowania. Grupa zdecydowała się skorzystać z praktycznego rozwiązania, zgodne z którym nie koryguje przyrzeczonej kwoty wynagrodzenia o wpływ istotnego elementu finansowania, jeśli w momencie zawarcia umowy oczekuje, że okres od momentu przekazania przyzycznego dobra lub usługi klientowi do momentu zapłaty za dobro lub usługę przez klienta wyniesie nie więcej niż jeden rok. Dlatego też, dla krótkoterminowych zaliczek Spółka nie będzie wydzielala istotnego elementu finansowania.

Grupa nie zidentyfikowała umów z klientami, dla których okres pomiędzy przekazaniem przyzycznego dobra lub usługi klientowi a momentem zapłaty za dobro lub usługę przekracza jeden rok.

d) Wymogi w zakresie prezentacji i ujawniania informacji

MSSF 15 wprowadza nowe wymogi w zakresie prezentacji i ujawnień. Grupa ocenia, że wpływ tych ujawnień nie będzie istotny.

e) Inne korekty

Poza korektami opisanymi powyżej, zmianie ulegną inne pozycje sprawozdania z sytuacji finansowej, w tym aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Grupa oczekuje, że w wyniku zastosowania MSSF 15 na dzień 31 grudnia 2017 roku, zyski zatrzymane Grupy na dzień 31 grudnia 2017 roku zmniejszą się o 11 500 tys. PLN.

Wymogi dotyczące ujmowania i wyceny zgodnie z MSSF 15 mają również zastosowanie do ujmowania i wyceny zysku/ straty ze sprzedaży aktywów niefinansowych (takich jak rzeczowe aktywa trwałe oraz aktywa niematerialne), w sytuacji gdy taka sprzedaż nie odbywa się w normalnym toku prowadzenia działalności gospodarczej. W ocenie Grupa wpływ przyjęcia MSSF 15 nie powinien być jednak istotny.

9.2. Wdrożenie MSSF 9

W lipcu 2014 roku Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości opublikowała Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej 9 Instrumenty finansowe („MSSF 9”). MSSF 9 obejmuje trzy aspekty związane z instrumentami finansowymi: klasyfikację i wycenę, utratę wartości oraz rachunkowość zabezpieczeń. MSSF 9 obowiązuje dla okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2018 roku i później, z możliwością wcześniejszego zastosowania.

Grupa planuje zastosować MSSF 9 od dnia wejścia w życie standardu, bez przekształcania danych porównawczych.

W 2017 roku Grupa przeprowadziła szczegółową ocenę wpływu wprowadzenia MSSF 9 na stosowane przez Grupę zasady (politykę) rachunkowości w odniesieniu do działalności Grupy lub jej wyników finansowych. Niniejsza ocena jest oparta na aktualnie dostępnych informacjach i może podlegać zmianom wynikającym z pozyskania racjonalnych i możliwych do udokumentowania dodatkowych informacji w okresie, kiedy Grupa zastosuje MSSF 9 po raz pierwszy.

Grupa nie spodziewa się istotnego wpływu wprowadzenia MSSF 9 na sprawozdanie z sytuacji finansowej oraz kapitał własny, z wyjątkiem skutków zastosowania MSSF 9 w zakresie utraty wartości. Grupa spodziewa się wzrostu odpisów z tytułu utraty wartości, z negatywnym wpływem na kapitał własny, jak omówiono poniżej. Ponadto, w wyniku zastosowania MSSF 9, zmieni się klasyfikacja niektórych instrumentów finansowych.

a) Klasyfikacja i wycena

Grupa nie spodziewa się istotnego wpływu na sprawozdanie z sytuacji finansowej oraz kapitały własne, w związku z zastosowaniem MSSF 9 w obszarze klasyfikacji i wyceny. Oczekuje się, że wszystkie aktywa finansowe wyceniane dotychczas w wartości godziwej, dalej pozostaną wyceniane w wartości godziwej.

Grupa skorzysta z możliwości wyboru i w przypadku akcji/ udziałów w spółkach nienotowanych, będzie ujmować ich późniejsze zmiany wartości godziwej przez inne całkowite dochody, w związku z czym zastosowanie MSSF 9 nie będzie miało istotnego wpływu na wyniki finansowe Grupy.

Posiadane przez Grupę dłużne papiery wartościowe (obligacje korporacyjne) będą wyceniane w zamortyzowanym koszcie przez wynik finansowy, ponieważ celem biznesowym Grupy jest otrzymywanie przepływów pieniężnych w postaci spłaty kapitału.

Należności handlowe są utrzymywane dla uzyskania przepływów pieniężnych wynikających z umowy, a Grupa nie sprzedaje należności handlowych w ramach faktoringu – będą one nadal wyceniane w zamortyzowanym koszcie przez wynik finansowy. Grupa korzysta z praktycznego zwolnienia i dla należności handlowych poniżej 12 miesięcy nie identyfikuje istotnych elementów finansowania.

b) Utrata wartości

Zgodnie z MSSF 9 Grupa wycenia odpis na oczekiwane straty kredytowe w kwocie równej 12-miesięcznym oczekiwanym stratom kredytowym bądź oczekiwanym stratom kredytowym w okresie życia instrumentu finansowego. W przypadku należności z tytułu dostaw i usług, Grupa zastosuje uproszczone podejście i wyceni odpis na oczekiwane straty kredytowe w kwocie równej oczekiwanym stratom kredytowym w całym okresie życia.

Jednostka dominująca ocenia, że w związku z powyższym, nastąpi wzrost odpisu z tytułu utraty wartości:

- należności handlowych i spornych o ok. 11,2 miliona złotych,
- obligacji o ok. 5,7 miliona złotych,
- aktywów z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną o ok. 2,4 miliona złotych,
- pozostałych instrumentów o ok. 2,3 miliona złotych.

Powyższe korekty spowodują wzrost aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego o 4,1 miliona złotych.

Korekty powyższe spowodują zmniejszenie kapitałów własnych Spółki o kwotę 17,5 miliona złotych.

c) Rachunkowość zabezpieczeń

Ponieważ MSSF 9 nie zmienia ogólnych zasad funkcjonowania rachunkowości zabezpieczeń Grupy, zastosowanie MSSF 9 nie będzie miało istotnego wpływu na sprawozdanie finansowe Spółki.

d) Inne korekty

Do oceny ryzyka kredytowego użyto zewnętrzne ratingi banków oraz publicznie dostępne informacje ze stron agencji ratingowych.

9.3. Wdrożenie MSSF 16

W styczniu 2016 roku Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości wydała Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej 16 Leasing („MSSF 16”), który zastąpił MSR 17 Leasing, KIMSF 4 Ustalenie, czy umowa zawiera leasing, SKI 15 Leasing operacyjny – specjalne oferty promocyjne oraz SKI 27 Ocena istoty transakcji wykorzystujących formę leasingu. MSSF 16 określa zasady ujmowania dotyczące leasingu w zakresie wyceny, prezentacji i ujawniania informacji.

MSSF 16 wprowadza jednolity model rachunkowości leasingobiorcy i wymaga, aby leasingobiorca ujmował aktywa i zobowiązania wynikające z każdego leasingu z okresem przekraczającym 12 miesięcy, chyba że bazowy składnik aktywów ma niską wartość. W dacie rozpoczęcia leasingobiorca ujmuje składnik aktywów z tytułu prawa do użytkowania bazowego składnika aktywów oraz zobowiązanie z tytułu leasingu, które odzwierciedla jego obowiązek dokonywania opłat leasingowych.

Leasingobiorca odrębnie ujmuje amortyzację składnika aktywów z tytułu prawa do użytkowania i odsetki od zobowiązania z tytułu leasingu.

Leasingobiorca aktualizuje wycenę zobowiązania z tytułu leasingu po wystąpieniu określonych zdarzeń (np. zmiany w odniesieniu do okresu leasingu, zmiany w przyszłych opłatach leasingowych wynikającej ze zmiany w indeksie lub stawce stosowanej do ustalenia tych opłat). Co do zasady, leasingobiorca ujmuje aktualizację wyceny zobowiązania z tytułu leasingu jako korektę wartości składnika aktywów z tytułu prawa do użytkowania.

Spółki Grupy są leasingobiorcą w przypadku umów najmu powierzchni biurowych, samochodów oraz urządzeń co szerzej opisano w nocie 21.

Rachunkowość leasingodawcy zgodnie z MSSF 16 pozostaje zasadniczo niezmieniona względem obecnej rachunkowości zgodnie z MSR 17. Leasingodawca dalej będzie ujmował wszystkie umowy leasingowe z zastosowaniem tych samych zasad klasyfikacji co w przypadku MSR 17, rozróżniając leasing operacyjny i leasing finansowy.

MSSF 16 wymaga, zarówno od leasingobiorcy jak i od leasingodawcy, dokonywania szerszych ujawnień niż w przypadku MSR 17.

Leasingobiorca ma prawo wyboru pełnego bądź zmodyfikowanego podejścia retrospektywnego, a przepisy przejściowe przewidują pewne praktyczne rozwiązania.

MSSF 16 obowiązuje dla okresów rocznych rozpoczynających się dnia 1 stycznia 2019 roku i później. Wcześniejsze zastosowanie jest dozwolone w przypadku jednostek, które stosują MSSF 15 od daty lub przed datą pierwszego zastosowania MSSF 16. Grupa nie zdecydowała się na wcześniejsze zastosowanie MSSF 16.

Na dzień zatwierdzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego do publikacji Zarząd jest w trakcie oceny wpływu wprowadzenia MSSF 16 na stosowane przez Grupę zasady (politykę) rachunkowości w odniesieniu do działalności Spółki lub jej wyników finansowych.

10. Segmenty operacyjne

Zarządzanie Grupą odbywa się w podziale na segmenty, odpowiednio do rodzaju oferowanych wyrobów i usług. Każdy z segmentów stanowi część składową Grupy osiągającą przychody i ponoszącą koszty, zgodnie z MSSF 8 *Segmenty operacyjne*.

Grupa wyodrębnia następujące segmenty działalności, w których działają poszczególne spółki:

Segmenty operacyjne	Spółki działające w segmencie
Obiekty energetyczne i ochrony środowiska	RAFAKO S.A. E001RK Sp. z o.o. E003B7 Sp. z o.o.
Pozostałe segmenty	PGL – DOM Sp. z o.o. RAFAKO ENGINEERING Sp. z o.o. ENERGOTECHNIKA Engineering Sp. z o.o. RAFAKO ENGINEERING SOLUTION doo. RAFAKO Hungary Kft. RENG-NANO Sp. z o.o.

Segment obiekty energetyczne i ochrony środowiska oferuje bloki energetyczne, kotły: rusztowe, pyłowe, z cyrkulacyjnym i stacjonarnym złożem fluidalnym i odzyskowe, obiekty i instalacje towarzyszące kotłom energetycznym, technologie mokrego, półsuchego i suchego odsiarczania spalin, technologie odazotowania spalin, urządzenia odpylające obejmujące elektrofiltry i filtry workowe oraz instalacje termicznej utylizacji odpadów komunalnych i przemysłowych. Jest dostawcą zarówno dla energetyki zawodowej, jak i przemysłowej.

W skład pozostałych segmentów wchodzi segmenty nie osiągające progów ilościowych określonych w MSSF 8, w tym zarządzanie nieruchomościami oraz usługi projektowe świadczone przez pozostałe jednostki Grupy.

Zarząd monitoruje oddzielnie wyniki operacyjne segmentów w celu podejmowania decyzji dotyczących alokacji zasobów, oceny skutków tej alokacji oraz wyników działalności. Podstawą oceny wyników działalności jest zysk lub strata na działalności operacyjnej.

Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 roku lub na dzień 31 grudnia 2017 roku	<i>Obiekty energetyczne i ochrony środowiska</i>	<i>Pozostałe segmenty</i>	<i>Segmenty razem</i>	<i>Eliminacje i pozycje nieprzypisane</i>	<i>Razem</i>
Przychody					
Sprzedaż na rzecz klientów zewnętrznych	1 734 932	51 274	1 786 206	(3 612)	1 782 594
Sprzedaż między segmentami	5 717	26 411	32 128	(32 128)	–
Przychody segmentu ogółem	<u>1 740 649</u>	<u>77 685</u>	<u>1 818 334</u>	<u>(35 740)</u>	<u>1 782 594</u>
Koszty sprzedanych produktów i materiałów	(1 606 780)	(67 475)	(1 674 255)	41 647	(1 632 608)
Wynik					
Zysk (strata) na sprzedaży	<u>133 869</u>	<u>10 210</u>	<u>144 079</u>	<u>5 907</u>	<u>149 986</u>
Pozostałe przychody (koszty)	(92 074)	(5 318)	(97 392)	(6 182)	(103 574)
Zysk (strata) z działalności operacyjnej	41 795	4 892	46 687	(275)	46 412
Przychody (koszty) finansowe	(9 127)	1 111	(8 046)	(1 458)	(9 474)
Zysk (strata) przed opodatkowaniem	32 668	6 003	38 671	(1 733)	36 938
Podatek dochodowy	(31 906)	(1 166)	(33 072)	(669)	(33 741)
Zysk (strata) netto segmentu	<u>762</u>	<u>4 837</u>	<u>5 599</u>	<u>(2 402)</u>	<u>3 197</u>
Wyniki					
Amortyzacja	12 537	1 800	14 337	(146)	14 191
Udział w zyskach jednostek stowarzyszonych i wspólnego przedsięwzięcia	–	–	–	–	–
Aktywa i zobowiązania na dzień 31 grudnia 2017 roku					
Aktywa segmentu	1 369 166	88 976	1 458 142	(178 268)	1 279 874
Zobowiązania segmentu	779 914	30 702	810 616	(140 995)	669 621
Inne informacje					
Inwestycje w jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia	–	–	–	–	–
Nakłady inwestycyjne	3 728	2 197	5 925	(3)	5 922

Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016 roku lub na dzień 31 grudnia 2016 roku	<i>Obiekty energetyczne i ochrony środowiska</i>	<i>Pozostałe segmenty</i>	<i>Segmenty razem</i>	<i>Eliminacje i pozycje nieprzypisane</i>	<i>Razem</i>
Przychody					
Sprzedaż na rzecz klientów zewnętrznych	1 834 599	40 030	1 874 629	683	1 875 312
Sprzedaż między segmentami	2 057	17 508	19 565	(19 565)	–
Przychody segmentu ogółem	<u>1 836 656</u>	<u>57 538</u>	<u>1 894 194</u>	<u>(18 882)</u>	<u>1 875 312</u>
Koszty sprzedanych produktów i materiałów	(1 729 611)	(49 291)	(1 778 902)	27 903	(1 750 999)
Wynik					
Zysk (strata) na sprzedaży	<u>107 045</u>	<u>8 247</u>	<u>115 292</u>	<u>9 021</u>	<u>124 313</u>
Pozostałe przychody (koszty)	(88 546)	(5 944)	(94 490)	(5 126)	(99 616)
Zysk (strata) z działalności operacyjnej	18 499	2 303	20 802	3 895	24 697
Przychody (koszty) finansowe	(1 721)	(11)	(1 732)	(472)	(2 204)
Zysk (strata) przed opodatkowaniem	16 778	2 292	19 070	3 423	22 493
Podatek dochodowy	(10 796)	(317)	(11 113)	(440)	(11 553)
Zysk (strata) netto segmentu	<u>5 982</u>	<u>1 975</u>	<u>7 957</u>	<u>2 983</u>	<u>10 940</u>
Wyniki					
Amortyzacja	13 023	1 510	14 533	(133)	14 400
Udział w zyskach jednostek stowarzyszonych i wspólnego przedsięwzięcia	–	–	–	–	–
Aktywa i zobowiązania na dzień 31 grudnia 2016 roku					
Aktywa segmentu	1 475 544	71 780	1 547 324	(120 255)	1 427 069
Zobowiązania segmentu	1 047 494	19 267	1 066 761	(83 543)	983 218
Inne informacje					
Inwestycje w jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia	–	–	–	–	–
Nakłady inwestycyjne	8 834	5 462	14 296	(354)	13 942

11. Informacje dotyczące umów o usługę budowlaną

Przychody z tytułu umów o usługę budowlaną są ujmowane na podstawie stopnia zaawansowania ich realizacji. Procentowy stan zaawansowania realizacji usługi ustalany jest jako stosunek kosztów poniesionych do sumy szacowanych kosztów niezbędnych do zrealizowania umowy.

Największy wpływ na wartość przychodów z tytułu umów o usługę budowlaną miała sprzedaż na projekcie Jaworzno 910MW, która wyniosła w 2017 roku 1 232 078 tysiące złotych (1 274 220 tysięcy złotych w 2016 roku).

Poniższa tabela przedstawia skutki wyceny umów o usługę budowlaną, w tym przychody oraz koszty realizowanych umów w roku zakończonym dnia 31 grudnia 2017 roku oraz dnia 31 grudnia 2016 roku, jak również kwoty należne zamawiającym oraz kwoty należne od zamawiających z tytułu prac wynikających z realizowanych umów na podane powyżej daty.

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Poniesione koszty umów (narastająco)	5 695 836	4 585 053
Ujęte zyski pomniejszone o ujęte straty (narastająco)	353 700	328 791
Przychody z umowy obliczone wg stopnia zaawansowania wykonania umowy (narastająco)	6 049 536	4 913 844
Przychody z umowy obliczone wg stopnia zaawansowania wykonania umowy (za okres)	1 761 714	1 857 342
Należności uwarunkowane wykonaniem umowy (faktury częściowe narastająco)	<u>5 716 046</u>	<u>4 722 666</u>
Kwota brutto należna Zamawiającym z tytułu prac wynikających z umowy (pasywa), w tym:		
- zaliczki otrzymane (zobowiązania z tytułu zaliczek)	(37 106)	(156 644)
- korekta wartości zaliczek z tytułu kwot należnych od Zamawiających	(140 354)	(166 642)
- korekta wartości zaliczek z tytułu kwot należnych od Zamawiających	126 224	85 890
- kwota brutto należna zamawiającym z tytułu wyceny kontraktów	(22 976)	(75 892)
Rozliczenia międzyokresowe z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną, w tym:	279 908	235 351
- kwota brutto należna od Zamawiających z tytułu prac wynikających z umowy (aktywo)	253 772	205 197
- koszty pozyskania kontraktów i pozostałe koszty kontraktów rozliczane w czasie	26 136	30 154
Rezerwa na kary z tytułu nieterminowej realizacji umów lub niedotrzymania gwarantowanych parametrów technicznych	(8 069)	(4 856)
Rezerwa na straty wynikające z umów	(15 461)	(19 161)

Spółki Grupy każdorazowo analizują umowy pod kątem potencjalnych strat, które ujmowane są bezzwłocznie jako koszt zgodnie z MSR 11.36. W ramach wyceny umów o usługę budowlaną, zgodnie z MSR 11.11-15 Grupa uwzględnia odpowiednio szacunki kar z tytułu opóźnień w realizacji umów lub niedotrzymania gwarantowanych parametrów technicznych. Szacunki wielkości kar prowadzone są w oparciu o dokumentację źródłową dotyczącą stwierdzonych opóźnień w realizacji prac lub problemów dotyczących gwarantowanych parametrów technicznych, w oparciu o założenia umowne oraz szacunek kierownictwa dotyczący ryzyka ich wystąpienia. Poziom szacowanego ryzyka uzależniony jest w znacznej części od czynników zewnętrznych będących częściowo poza kontrolą i może ulec zmianie w kolejnych okresach. Realizacja części kontraktów w odniesieniu do których rozpoznano rezerwę na kary z tytułu nieterminowej realizacji umów lub niedotrzymania gwarantowanych parametrów technicznych, obarczona jest ryzykiem powstania sporu arbitrażowego, który w ocenie Spółek Grupy Kapitałowej rodzi ryzyko o nieokreślonych konsekwencjach.

W pozycji „Koszty pozyskania kontraktów i pozostałe koszty kontraktów rozliczane w czasie” Grupa ujmuje rozliczenia międzyokresowe kosztów pozyskania kontraktów oraz kosztów gwarancji bankowych i ubezpieczeniowych związanych z realizacją kontraktów.

11.1. Informacje dotyczące kluczowych kontraktów realizowanych przez Grupę

11.1.1. Projekt Jaworzno

Spółka RAFAKO S.A. w Konsorcjum firm: RAFAKO S.A. (Lider Konsorcjum) i MOSTOSTAL WARSZAWA S.A. realizuje kontrakt na „Budowę nowych mocy w technologiach węglowych w TAURON Wytwarzanie S.A. – Budowę bloku energetycznego o mocy 800 – 910 MW na parametry nadkrytyczne w Elektrowni Jaworzno III – Elektrownia II – w zakresie: kocioł parowy, turbozespół, budynek główny, część elektryczna i AKPiA bloku”. Wartość kontraktu wynosi około 5,5 miliarda złotych brutto. W dniu 4 sierpnia 2013 roku dokonano zmiany umowy konsorcjum realizującego Projekt Jaworzno – główna zmiana dotyczyła przejęcia przez RAFAKO S.A. 99,99% prac w ramach Projektu (Mostostal Warszawa 0,01%) i tym samym zmiany podziału wynagrodzenia należnego każdemu z partnerów konsorcjum odpowiednio do udziału w realizowanych pracach.

Zasady rozliczania Projektu Jaworzno:

Na potrzeby realizacji Projektu została utworzona spółka celowa (E003B7 Sp. z o.o.), której RAFAKO S.A. podzleciła około 88,7% zakresu prac Projektu; pozostałe 11,3% pozostaje w bezpośredniej realizacji RAFAKO S.A. (o wartości około 506 milionów złotych; w tym zaprojektowanie tzw. wyspy kotłowej oraz dostawa części ciśnieniowych kotła i instalacji odpylania), która głównie planowana była na lata 2015 – 2017.

RAFAKO S.A. oraz E003B7 Sp. z o.o. na potrzeby realizacji Projektu zawarły umowy z podmiotami finansowymi, na mocy których otrzymały gwarancje bankowe/ubezpieczeniowe o łącznej wartości 646 milionów złotych niezbędne do realizacji tego projektu, jednocześnie ustanowione zostały zabezpieczenia na majątku obu podmiotów jako zabezpieczenie dla tych instrumentów. W dniu 1 marca 2017 roku podpisany został z zamawiającym aneks wydłużając termin realizacji projektu oraz podnoszący jego wartość, co zostało szerzej opisane w nocie III.1. sprawozdania z działalności Grupy Kapitałowej RAFAKO za 2017 rok.

W wyniku uzgodnień z instytucjami finansowymi, które udzieliły gwarancji związanych z kontraktem Jaworzno, jednostka dominująca nie przewiduje wypłaty dywidendy ze spółki E003B7 sp. z o. o. do czasu trwania umów gwarancyjnych, tj. do grudnia 2020 roku, ponieważ mogłoby to skutkować negatywnymi konsekwencjami ze strony instytucji gwarantujących.

Jednostka dominująca jako lider Konsorcjum wystawia faktury na pełny zakres prac na rzecz Zamawiającego; płatności z tytułu realizacji kontraktu są przekazywane bezpośrednio na rzecz Spółki celowej oraz kluczowych podwykonawców i poddostawców. Zapłata za zakres prac zrealizowany przez jednostkę dominującą jest dokonywana przez spółkę celową.

Grupa w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym ujmuje całkowite przychody i koszty związane z Projektem Jaworzno tj. zarówno zakres prac realizowany przez RAFAKO S.A. jak i zakres prac realizowany przez E003B7 Sp. z o.o. Wycena kontraktu jest dokonywana na całym projekcie łącznie, tj. przy ustaleniu jednej marży i stopnia zaawansowania realizacji dla całego kontraktu.

RAFAKO S.A. w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym eliminuje przychody i koszty oraz rozrachunki dotyczące realizacji Projektu powstałe pomiędzy RAFAKO S.A. a spółką celową.

11.1.2. Projekt Opole

W lutym 2012 roku jednostka dominująca jako lider Konsorcjum (RAFAKO S.A., Polimex-Mostostal S.A., Mostostal Warszawa S.A.) podpisała umowę z firmą PGE Elektrownia Opole S.A. (obecnie PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. – „Zamawiający”), o wartości 9,4 mld złotych, której przedmiotem jest zaprojektowanie, dostawa, wykonanie prac budowlanych, montaż, uruchomienie i wszystkie związane z tym procesem usługi, wykonane na zasadzie „pod klucz”, obiektu składającego się z bloku energetycznego nr 5 oraz nr 6 w Elektrowni Opole wraz z urządzeniami i wyposażeniem, jak również związanymi z nimi budynkami oraz budowlami.

RAFAKO S.A. zleciło swojej spółce zależnej tj. E001RK Sp. z o.o. („SPV-Rafako”) jako podwykonawcy realizację 100% zakresu prac i usług związanych z budową bloków w Elektrowni Opole. Wynagrodzenie SPV-Rafako za realizację prac i usług zostało określone na poziomie 3,96 miliarda złotych.

SPV-Rafako zawarła z GE Power Sp. z o.o. (dawniej Alstom Power Sp. z o.o.) umowę podwykonawczą, na mocy której SPV-Rafako powierzyła GE Power 100% zakresu prac i usług wchodzących w zakres prac Spółki w ramach Projektu Opole. GE Power przejął wszelką odpowiedzialność za realizację kontraktu wobec Zamawiającego.

Zasady rozliczania kontraktu Opole:

Prezentacja przychodów i kosztów wynikających z tego kontraktu nie ma wpływu na wartości wykazane w sprawozdaniu z całkowitych dochodów Grupy.

Wartość rozrachunków wynikających z tego kontraktu nie ma wpływu na wartości zaprezentowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy.

Płatności wynikające z kontraktu, po spełnieniu warunków płatności są dokonywane przez Klienta bezpośrednio na rzecz GE Power.

11.2. Rezerwa na straty wynikające z umów o usługę budowlaną

Spółki Grupy Kapitałowej tworzą rezerwy na przewidywane straty na kontraktach zgodnie z metodologią opisaną w nocie 7.28.6. Jeśli na podstawie analizy wynika, iż szacunkowe koszty całkowite kontraktu przewyższą wiarygodne przychody z kontraktu (tzn. całkowity wynik na kontrakcie będzie stratą), wtedy cała strata na kontrakcie rozpoznawana jest w danym okresie sprawozdawczym.

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Początek okresu	19 161	29 885
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	22 152	10 806
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	–	–
Wykorzystanie rezerwy na zobowiązanie	(25 852)	(21 530)
Koniec okresu	15 461	19 161
Krótkoterminowe na dzień	15 461	19 161
Długoterminowe na dzień	–	–
	15 461	19 161

11.3. Rezerwa na koszty z tytułu nieterminowej realizacji umów

Spółki Grupy Kapitałowej tworzą rezerwę na karę umowną, jeżeli występuje istotne prawdopodobieństwo naliczenia kary za niedotrzymanie zapisanych w umowie i objętych karą parametrów technicznych lub jeśli w związku z realizacją danej umowy zostały naruszone dobra osób trzecich. Wysokość rezerwy wynika z zapisanej w danej umowie wartości kary za niedotrzymanie parametr techniczny lub z możliwej do oszacowania wartości zobowiązania wobec osób trzecich.

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2017 roku jednostka dominująca dokonała weryfikacji stanu rezerw na koszty z tytułu nieterminowej realizacji umów (w tym zrealizowanych opóźnień w odniesieniu do zobowiązań umownych i warunków ustalania kar) na kilku realizowanych kontraktach. Korzystając z najbardziej aktualnej wiedzy na temat realizowanych umów oraz na bazie rozliczenia zakończonych umów, Zarząd jednostki dominującej podjął decyzję o utworzeniu rezerwy na koszty z tytułu nieterminowej realizacji umów w kwocie 9 027 tysięcy złotych. Ponadto jednostka dominująca podjęła decyzję o rozwiązaniu rezerwy z tytułu nieterminowej realizacji umów w kwocie 5 814 tysięcy złotych, co związane było przede wszystkim z podpisaniem ugody pozasądowej z jednym ze znaczących kontrahentów.

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Początek okresu	4 856	–
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	9 027	13 509
Wykorzystanie rezerwy na zobowiązanie	(4 205)	–
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	(1 609)	(8 653)
Koniec okresu	8 069	4 856
Krótkoterminowe na dzień	8 069	4 856
Długoterminowe na dzień	–	–
	8 069	4 856

12. Przychody i koszty

12.1. Przychody ze sprzedaży produktów i usług

	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016
Przychody netto ze sprzedaży produktów	1 679 403	1 790 136
Przychody netto ze sprzedaży usług	106 837	75 645
- w tym od jednostek powiązanych	8 247	13 620
Przychody netto ze sprzedaży pozostałych produktów	4 351	3 368
Inne przychody	839	–
Kary umowne*	(9 308)	–
Różnice kursowe dotyczące należności z tytułu dostaw i usług	(2 098)	1 410
Przychody netto ze sprzedaży produktów i usług, razem	1 780 024	1 870 559
- w tym od jednostek powiązanych	8 247	13 620

* szczegółowy opis rezerw z tytułu kar umownych został zamieszczony w nocie 11.3

Spadek wartości przychodów ze sprzedaży w 2017 roku jest głównie następstwem niższej sprzedaży na kontraktach przy jednoczesnym niewielkim zaawansowaniu dwóch istotnych kontraktów zdobytych w drugiej połowie 2016 roku (na budowę bloku kogeneracyjnego opalanego biopaliwem oraz na dostawę i montaż instalacji katalitycznego odazotowania spalin wraz z modernizacją elektrofiltrów) oraz spadek wartości portfela zamówień.

12.2. Przychody ze sprzedaży materiałów

	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017	Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016
Przychody ze sprzedaży materiałów	2 570	4 753
- w tym od jednostek powiązanych	–	–
Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów, razem	2 570	4 753
- w tym od jednostek powiązanych	–	–

12.3. Geograficzne obszary działalności

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>
Przychody ze sprzedaży od klientów krajowych	1 623 934	1 701 656
- w tym od jednostek powiązanych	4 922	13 620
Przychody ze sprzedaży od klientów zagranicznych	158 660	173 656
- w tym od jednostek powiązanych	3 325	-
Przychody netto ze sprzedaży, razem	1 782 594	1 875 312
- w tym od jednostek powiązanych	8 247	13 620

Głównymi odbiorcami wyrobów i usług Grupy są przede wszystkim zagraniczni i krajowi dostawcy obiektów energetycznych oraz krajowa i zagraniczna energetyka zawodowa i przemysłowa.

Przychody ze sprzedaży do jednostek powiązanych szczegółowo przedstawia nota 38.1 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Podział przychodów ze sprzedaży na kontrahentów, z którymi koncentracja sprzedaży przekracza 10% całości przychodów na rynki przedstawia poniższa tabela:

<i>Nazwa kontrahenta</i>	<i>Udział procentowy w sprzedaży ogółem</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017</i>
Tauron Wytwarzanie S.A.	69%	1 232 833
Enea Wytwarzanie Sp. z o.o.	9%	167 400
Klient krajowy	4%	69 846
CNIM (Constructions Industrielles De La Mediterranee)	3%	52 349
Pozostali kontrahenci	15%	260 166
Razem	100%	1 782 594

12.4. Koszty według rodzaju

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>
Amortyzacja	14 191	14 400
Zużycie materiałów i energii	307 949	431 196
Usługi obce	1 171 367	1 193 207
Podatki i opłaty	7 790	7 379
Wynagrodzenia	159 025	167 219
Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	34 636	36 392
Podróże służbowe	7 611	8 226
Koszty reklamy	3 895	3 714
Koszty ubezpieczeń	1 891	2 849
Różnice kursowe	(1 270)	1 140
Pozostałe koszty rodzajowe	1 255	1 895
Utworzenie odpisu aktualizującego wartość zapasów	796	3 409
Koszty według rodzaju, razem	1 709 136	1 871 026
Zmiana stanu zapasów, rezerw i rozliczeń międzyokresowych (w tym korekta wynikająca z MSR 11)	24 237	(31 755)
Koszty wytworzenia produktów na własne potrzeby jednostki	(2 383)	(1 024)
Koszty sprzedaży (wielkość ujemna)	(38 683)	(31 962)
Koszty ogólnego zarządu (wielkość ujemna)	(61 135)	(57 750)
Koszt wytworzenia sprzedanych produktów	1 631 172	1 748 535
Wartość sprzedanych materiałów	1 436	2 464
Koszty sprzedanych produktów i materiałów	1 632 608	1 750 999

Przyczyną spadku wartości kosztów sprzedanych produktów i materiałów w porównaniu do 2016 roku jest przede wszystkim niższa wartość przychodów ze sprzedaży.

Koszty sprzedaży prezentowane przez Grupę zawierają głównie koszty pozyskiwania nowych kontraktów oraz koszty promocji i reklamy. Ponadto, do kosztów sprzedaży Grupa zalicza odpisy aktualizujące wartość należności handlowych. Na koszty sprzedaży wykazane w całkowitych dochodach Grupy za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 roku w kwocie 38 683 tysiące złotych największy wpływ miały koszty pozyskania nowych kontraktów w kwocie 12 186 tysięcy złotych, koszty komórek organizacyjnych związanych z procesem zdobywania i realizacji kontraktów w kwocie 15 104 tysiące złotych oraz koszty promocji i reklamy w kwocie 4 952 tysiące złotych.

Koszty ogólnego zarządu za okres 12 miesięcy 2017 roku wynosiły 61 135 tysięcy złotych (wzrost o kwotę 3 385 tysięcy złotych w porównaniu z analogicznym okresem 2016 roku). Wyższe koszty, w porównaniu do analogicznego okresu roku poprzedniego, są wynikiem między innymi wzrostu kosztów usług prawnych oraz doradczych, w tym kosztów związanych z usługami wsparcia biznesowego oraz kosztami reorganizacji jednostki dominującej.

12.5. Amortyzacja środków trwałych i wartości niematerialnych, odpisy aktualizujące ujęte w skonsolidowanym sprawozdaniu z całkowitych dochodów

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>
Pozycje ujęte w koszcie własnym sprzedaży (koszcie sprzedanych towarów i produktów)		
Amortyzacja środków trwałych	10 233	10 008
Amortyzacja wartości niematerialnych	1 226	1 604
Koszty rezerw na gwarancje	13 488	7 728
Różnice kursowe netto	(1 270)	1 140
Odpisy aktualizujące wartość zapasów	(874)	1 626
	22 803	22 106
Pozycje ujęte w kosztach sprzedaży		
Amortyzacja środków trwałych	462	500
Amortyzacja wartości niematerialnych	72	87
Odpisy aktualizujące wartość należności handlowych	6 079	218
	6 613	805
Pozycje ujęte w kosztach ogólnego zarządu		
Amortyzacja środków trwałych	2 007	2 065
Amortyzacja wartości niematerialnych	191	136
	2 198	2 201

12.6. Koszty świadczeń pracowniczych

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>
Wynagrodzenia, w tym:	155 984	171 111
- koszty bieżących wynagrodzeń	159 025	167 219
- koszty świadczeń pracowniczych po okresie zatrudnienia	449	2 069
- rezerwa na premie	(4 115)	483
- rezerwa na urlopy	429	1 340
- pozostałe świadczenia	196	-
Koszty ubezpieczeń społecznych	34 636	36 392
	190 620	207 503
Pozycje ujęte w koszcie własnym sprzedaży (koszcie sprzedanych towarów i produktów)	146 692	158 158
Pozycje ujęte w kosztach sprzedaży	11 264	11 500
Pozycje ujęte w kosztach ogólnego zarządu	32 664	37 845

*w 2017 roku jednostka dominująca dokonała rozwiązania rezerwy na premie, co zostało szerzej opisane w notcie 33.6

12.7. Pozostałe przychody operacyjne

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>
Przychody z tytułu kar umownych*	5 336	67
Zysk na sprzedaży rzeczowych aktywów trwałych	1 344	758
Dotacje	921	486
Otrzymane odszkodowania	85	145
Rozwiązanie rezerwy na pozostałe koszty**	1 237	–
Rozwiązanie odpisu aktualizującego wartość pozostałych należności	313	315
Odzyskane materiały z likwidacji środków trwałych	–	461
Rozwiązanie odpisu aktualizującego wartość środków trwałych	12	13
Inne	1 091	1 368
	10 339	3 613

* przychody z tytułu kar umownych wynikały przede wszystkim z otrzymania kary z tytułu opóźnień w realizacji kontraktu od jednego z podwykonawców Grupy w kwocie 5 195 tysięcy złotych,

** w 2017 roku jednostka dominująca dokonała częściowego rozwiązania rezerwy na pozostałe koszty z tytułu przedawnienia roszczenia jednego z kontrahentów.

12.8. Pozostałe koszty operacyjne

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>
Strata na złomowaniu środków trwałych	148	295
Strata na zbyciu niefinansowych aktywów trwałych	137	–
Darowizny i dotacje	1 931	899
Utworzenie odpisu aktualizującego wartość pozostałych należności	538	114
Koszty z tytułu napraw składników majątku trwałego	225	180
Koszty złomowania materiałów	377	536
Koszty sądowe	125	263
Koszt organizacji Dnia Energetyka	–	509
Utworzenie rezerwy na przyszłe koszty	403	1 066
Utworzenie rezerwy na Program Dobrowolnych Odejść	–	7 622
Utworzenie rezerwy na koszty reorganizacji*	8 368	–
Koszty związków zawodowych	–	391
Inne	1 843	1 642
	14 095	13 517

* w 2017 roku jednostka dominująca utworzyła rezerwę na koszty reorganizacji, co zostało szerzej opisane w notcie 33.9

12.9. Przychody finansowe

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>
Odsetki z tytułu instrumentów finansowych, w tym: odsetki od pożyczek, należności przeterminowanych, lokat oraz rachunków bankowych	1 531	1 642
Odsetki od udzielonych kaucji	524	782
Dodatnie różnice kursowe	–	1 107
Przychody z wyceny rozrachunków długoterminowych	–	1 393
Pozostałe przychody	45	92
	2 100	5 016

Szczegółowe dane dotyczące przychodów i kosztów finansowych związanych z instrumentami finansowymi przedstawia nota 54.2.

12.10. Koszty finansowe

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>
Odsetki z tytułu instrumentów finansowych, w tym: odsetki od kredytów, pożyczek, leasingu oraz przeterminowanych zobowiązań	3 763	4 434
Odsetki z tytułu świadczeń pracowniczych	769	713
Pozostałe odsetki	242	47
Ujemne różnice kursowe	5 694	–
Koszty wyceny rozrachunków długoterminowych	231	1 476
Utworzenie rezerw na koszty z tytułu odsetek	661	522
Pozostałe koszty finansowe	214	28
	11 574	7 220

Szczegółowe dane dotyczące przychodów i kosztów finansowych związanych z instrumentami finansowymi przedstawia nota 54.2.

13. Podatek dochodowy

13.1. Obciążenie podatkowe

Główne składniki obciążenia podatkowego w sprawozdaniu z całkowitych dochodów przedstawiają się następująco:

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>
Działalność kontynuowana		
Obciążenie podatkowe dotyczące działalności kontynuowanej:		
<i>Bieżący podatek dochodowy</i>	(15 519)	(14 693)
Bieżące obciążenie z tytułu podatku dochodowego	(15 655)	(14 694)
Korekty dotyczące bieżącego podatku dochodowego z lat ubiegłych	136	1
<i>Odroczony podatek dochodowy</i>	(18 222)	3 140
Związany z powstaniem i odwróceniem się różnic przejściowych	(18 222)	3 140
Korekty dotyczące odroczonego podatku dochodowego z lat ubiegłych	-	-
 Obciążenie podatkowe wykazane w skonsolidowanym rachunku zysków i strat	(33 741)	(11 553)
 <i>Odroczony podatek dochodowy dotyczący innych całkowitych dochodów</i>	(62)	162
Związany z powstaniem i odwróceniem się różnic przejściowych	(62)	162
 Obciążenie podatkowe wykazane innych całkowitych dochodach	(62)	162

W okresie objętym sprawozdaniem za 2017 rok jednostka dominująca złożyła do organów skarbowych korekty deklaracji podatkowych CIT-8 za rok 2015 oraz 2016. W obu przypadkach została zwiększona strata podatkowa. Przyczyną złożenia korekt była korekta zarówno osiągniętych przychodów jak i kosztów podatkowych.

13.2. Uzgodnienie efektywnej stawki podatkowej

Uzgodnienie podatku dochodowego od wyniku finansowego brutto przed opodatkowaniem według ustawowej stawki podatkowej, z podatkiem dochodowym liczonym według efektywnej stawki podatkowej Grupy za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 roku przedstawia się następująco:

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>
Zysk brutto przed opodatkowaniem z działalności kontynuowanej	36 938	22 493
Zysk przed opodatkowaniem z działalności zaniechanej	-	-
Zysk brutto przed opodatkowaniem	36 938	22 493
Podatek wg ustawowej stawki podatkowej obowiązującej w Polsce, wynoszącej 19%	7 018	4 274
Koszty nie stanowiące kosztów uzyskania przychodów (trwałe różnice)	5 019	1 639
z tytułu utworzenia rezerwy na kary umowne	2 974	186
z tytułu spisania należności zakwalifikowane jako niepodatkowe	23	11
z tytułu darowizn	367	170
z tytułu kosztów reprezentacji	191	10
pozostałe	1 464	1 262
Przychody nie będące podstawą do opodatkowania (trwałe różnice)	(631)	(417)
z tytułu kar umownych	(177)	(103)
Z tytułu wykorzystania odpisów aktualizujących wartość należności od podmiotów powiązanych	(46)	(137)
pozostałe	(454)	(177)
Pozostałe	486	(183)
Nieaktywowana strata podatkowa	22 006	6 572
Korekta podatku dot. lat ubiegłych	(157)	(332)
Podatek według efektywnej stawki podatkowej wynoszącej 91,34% (2016: 51,95%)	33 741	11 553
Podatek dochodowy przypisany działalności kontynuowanej	(33 741)	(11 553)
Podatek dochodowy (obciążenie) wykazany w skonsolidowanym sprawozdaniu z całkowitych dochodów	33 741	11 553

13.3. Odroczonego podatek dochodowy wyliczony na dzień 31 grudnia 2017 roku

Odroczonego podatek dochodowy wyliczony na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wynika z następujących pozycji:

	<i>Sprawozdanie z sytuacji finansowej</i>		<i>Sprawozdanie z całkowitych dochodów</i>	
	<i>31 grudnia 2017</i>	<i>31 grudnia 2016</i>	<i>31 grudnia 2017</i>	<i>31 grudnia 2016</i>
- od ulg inwestycyjnych	(2)	(2)	-	1
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością środków trwałych oraz wartości niematerialnych	(16 295)	(16 252)	(43)	2 559
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością aktywów wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy	1 556	1 641	(85)	194
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością pożyczek i należności	1 672	1 739	(67)	530
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością należności i rozliczeń międzyokresowych z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną	(69 391)	(42 605)	(26 786)	580
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością zapasów	2 110	2 276	(166)	295
- od rezerw bilansowych	55 807	39 243	16 564	20 823
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością zobowiązań z tytułu gwarancji, factoringu i wyłączone z zakresu MSR 39	-	-	-	(44)
- od różnicy pomiędzy podatkową a bilansową wartością zobowiązań, rezerw i rozliczeń międzyokresowych z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną	31 452	38 095	(6 643)	(25 010)
- aktywo podatkowe dotyczące straty podatkowej	17 470	17 243	227	16 269
- korekta kosztów z tytułu niezapłaconych faktur	4 568	7 763	(3 195)	(10 712)
- pozostałe	3 772	1 863	1 910	326
Obciążenie/korzyść z tytułu odroczonego podatku dochodowego			(18 284)	5 810
Aktywa/rezerwa netto z tytułu podatku odroczonego, w tym:	32 719	51 003		
Odroczonego podatek dochodowy dotyczący działalności zaniechanej			-	(2 509)
Obciążenie z tytułu odroczonego podatku dochodowego – działalność kontynuowana			(18 284)	3 301
Aktywa/rezerwa netto z tytułu podatku odroczonego, w tym:	32 719	51 003		
Aktywa z tytułu podatku odroczonego	32 784	51 387		
Rezerwa z tytułu podatku odroczonego	65	(384)		

Na dzień 31 grudnia 2017 roku jednostka dominująca rozpoznała aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego od wartości straty podatkowej wykazanej w kwocie 91 673 tysiące złotych.

W okresie 12 miesięcy 2017 roku jednostka dominująca zanotowała stratę podatkową w wysokości 118 297 tysięcy złotych. Jednostka dominująca przeprowadziła analizę realizowalności aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego od wartości straty podatkowej na podstawie prognoz podatkowych. Działając zgodnie z zasadą ostrożnej wyceny, Zarząd RAFAKO S.A. podjął decyzję o rozpoznaniu aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego od wartości straty podatkowej zanotowanej w okresie 12 miesięcy 2017 roku w wysokości 1 762 tysiące złotych. Całkowita wartość straty podatkowej za lata 2015, 2016 oraz 2017, która nie została rozpoznana w podatku odroczonym wynosi 151 124 tysięcy złotych.

W 2016 roku jednostka dominująca zanotowała stratę podatkową w wysokości 121 331 tysięcy złotych. Spółka RAFAKO S.A. przeprowadziła analizę realizowalności aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego od wartości straty podatkowej na podstawie prognoz podatkowych. Działając zgodnie z zasadą ostrożnej wyceny, Zarząd jednostki dominującej podjął decyzję o rozpoznaniu aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego od wartości straty podatkowej w kwocie 86 742 tysiące złotych. Aktywo od straty podatkowej za 2016 rok w kwocie 34 589 tysięcy złotych nie zostało rozpoznane.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku pozostałe spółki Grupy Kapitałowej RAFAKO rozpoznały aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego od wartości straty podatkowej wykazanej w kwocie 842 tysiące złotych, która zostanie rozliczona w przyszłych okresach sprawozdawczych.

14. Propozycja pokrycia straty za 2017 rok

Zarząd jednostki dominującej rekomenduje pokrycie straty netto w kwocie 66 048 tysięcy złotych z kapitału zapasowego jednostki dominującej.

15. Majątek socjalny oraz zobowiązania ZFŚS

Ustawa z dnia 4 marca 1994 roku o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych z późniejszymi zmianami stanowi, że Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych tworzą pracodawcy zatrudniający powyżej 50 pracowników na pełne etaty. Spółki wchodzące w skład Grupy tworzą takie fundusze i dokonują okresowych odpisów w wysokości odpisu podstawowego oraz odpisu dla emerytów i rencistów. Celem Funduszu jest subsydiowanie działalności socjalnej Spółek, pożyczek udzielonych ich pracownikom oraz pozostałych kosztów socjalnych.

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Aktywa Funduszy Spółek wchodzących w skład Grupy	4 432	4 285
Środki pieniężne ZFŚS	4 015	3 954
Pożyczki udzielone pracownikom spółek z funduszy	417	331
Zobowiązania wobec ZFŚS	(4 157)	(4 057)
Saldo rozrachunków z funduszami	275	228
	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>
Odpisy na Fundusz w okresie obrotowym	2 680	2 725
	2 680	2 725

16. Wynik przypadający na jedną akcję

Wynik podstawowy przypadający na jedną akcję oblicza się poprzez podzielenie skonsolidowanego wyniku netto za okres przypadającego na zwykłych akcjonariuszy jednostki dominującej przez średnią ważoną liczbę wyemitowanych akcji zwykłych jednostki dominującej występujących w ciągu okresu.

Poniżej przedstawione zostały dane dotyczące wyniku oraz akcji, które posłużyły do wyliczenia zysku na jedną akcję:

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>
Zysk/(strata) netto z działalności kontynuowanej	3 197	10 940
Zysk/(strata) z działalności zaniechanej	–	–
Zysk/(strata) netto	3 197	10 940
Zysk/(strata) netto przypadający na zwykłych akcjonariuszy, zastosowany do obliczenia zysku na jedną akcję	2 220	10 513
Średnia ważona liczba wyemitowanych akcji zwykłych zastosowana do obliczenia podstawowego zysku na jedną akcję	85 397 751	84 931 998
Wpływ rozwodnienia:	–	–
Opcje na akcje	–	–
Umarzalne akcje uprzywilejowane	–	–
Skorygowana średnia ważona liczba akcji zwykłych zastosowana do obliczenia rozwodnionego zysku na jedną akcję	85 397 751	84 931 998
Zysk/(strata) na jedną akcję w złotych		
– podstawowy z zysku za okres przypadający zwykłym akcjonariuszom	0,03	0,12

Grupa nie prezentuje zysku/(straty) rozwodnionego na jedną akcję za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 roku, ponieważ nie posiada instrumentów finansowych powodujących rozwodnienie akcji.

17. Istotne pozycje wykazane w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych

Zwiększenie stanu należności wykazane w skonsolidowanym rachunku przepływów pieniężnych za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 roku w kwocie 222 185 tysięcy złotych wynikało przede wszystkim z następujących pozycji:

- zmniejszenia stanu należności handlowych w kwocie 229 804 tysiące złotych,
- zwiększenia stanu należności budżetowych (w tym z tytułu podatku VAT) w kwocie (503) tysiące złotych,
- zwiększenia stanu udzielonych zaliczek w kwocie (5 082) tysiące złotych,
- zmniejszenia stanu należności z tytułu kaucji w kwocie 4 323 tysiące złotych,
- zwiększenia stanu należności spornych w kwocie (6 234) tysiące złotych,
- zwiększenia stanu pozostałych należności w kwocie (123) tysiące złotych,

Dokładny opis zmian wartości kaucji i należności spornych w 2017 roku został zamieszczony w nocie 27.

Zmniejszenie stanu zobowiązań wykazane w skonsolidowanym rachunku przepływów pieniężnych w kwocie 132 787 tysięcy złotych wynikało przede wszystkim z następujących pozycji:

– zmniejszenie stanu zobowiązań handlowych w kwocie	(160 605) tysięcy złotych,
– zwiększenie stanu zobowiązań z tytułu podatku od towarów i usług w kwocie	12 482 tysiące złotych,
– zmniejszenie stanu rezerw na świadczenia emerytalne (z wyłączeniem zysków/(strat) aktuarialnych) w kwocie	(573) tysięcy złotych,
– zmniejszenia stanu rezerw na premie w kwocie	(4 115) tysiące złotych,
– zmniejszenia stanu rezerw na naprawy gwarancyjne w kwocie	(2 379) tysięcy złotych,
– zwiększenia stanu rezerw na urlopy w kwocie	429 tysięcy złotych,
– zmniejszenia stanu rezerw na Program Dobrowolnych Odejść w kwocie	(5 498) tysięcy złotych,
– kompensata zobowiązań z tytułu podatku dochodowego w kwocie	11 910 tysięcy złotych,
– zwiększenia stanu rezerw na koszty niezafakturowanych usług i dostaw w kwocie	4 446 tysięcy złotych,
– zwiększenia stanu rezerwy na koszty reorganizacji w kwocie	8 368 tysięcy złotych,
– zwiększenie stanu pozostałych zobowiązań w kwocie	2 748 tysięcy złotych.

Zmiana stanu rozliczeń międzyokresowych wykazana w skonsolidowanym rachunku przepływów pieniężnych w kwocie minus 164 582 tysiące złotych wynikało przede wszystkim z następujących pozycji:

– zwiększenie stanu należności z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną i związanych z wyceną kontraktów rozliczeń międzyokresowych w kwocie	(44 557) tysięcy złotych,
– zmniejszenie stanu zobowiązań z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną w kwocie	(119 538) tysięcy złotych,
w tym:	
zmniejszenie stanu zaliczek w kwocie	(66 622) tysięcy złotych,
– zmniejszenie stanu rezerw z tytułu wyceny umów o usługę budowlaną w kwocie	(487) tysięcy złotych.

Zmniejszenie stanu rezerw zostało opisane szerzej w notach 11.2 i 11.3.

Zmiana wartości zaliczek w 2017 roku w kwocie minus 66 622 tysięcy złotych wynikała przede wszystkim z rozpoznania części zaliczek w przychodach zgodnie z metodologią rozliczania umów o usługę budowlaną (MSR 11).

Wartość nabycia rzeczowych aktywów trwałych oraz wartości niematerialnych wykazana w kwocie 4 717 tysięcy złotych wynikała z poniesionych nakładów inwestycyjnych na zakup rzeczowych aktywów trwałych w kwocie 3 577 tysięcy złotych oraz na zakup wartości niematerialnych w kwocie 1 140 tysięcy złotych. Nakłady poniesione na zakup środków trwałych dotyczyły przede wszystkim modernizacji budynków i budowy spółek Grupy Kapitałowej, zakupu maszyn i urządzeń, a także samochodów służbowych.

Wpływ środków pieniężnych z tytułu kredytów i pożyczek wykazany w działalności finansowej skonsolidowanego sprawozdania z przepływów pieniężnych w kwocie 48 535 tysięcy złotych wynikały ze wzrostu zadłużenia z tytułu kredytu z PKO BP S.A.

Na wartość środków pieniężnych z działalności finansowej Grupy miał wpływ środków pieniężnych z tytułu emisji akcji serii K jednostki dominującej w kwocie 163 368 tysięcy złotych (wartość otrzymanych środków pieniężnych pomniejszona o koszty poniesione w związku z emisją akcji). Ponadto, na wartość środków pieniężnych z działalności finansowej Grupy miały także wpływ zapłacone odsetki od otrzymanego kredytu bankowego z PKO BP S.A. w kwocie 2 578 tysięcy złotych (31 grudnia 2016 roku: 3 063 tysiące złotych).

18. Rzeczowe aktywa trwałe

	<i>Grunty</i>	<i>Budynki</i>	<i>Maszyny i urządzenia</i>	<i>Środki transportu</i>	<i>Pozostałe</i>	<i>Środki trwałe w budowie</i>	<i>Ogółem</i>
31 grudnia 2017 roku							
Wartość netto na dzień 1 stycznia 2017 roku	23 754	89 344	54 122	9 161	795	1 409	178 585
Transfery ze środków trwałych w budowie	–	821	2 421	–	–	(3 242)	–
Nabycia	–	5	814	1 612	516	2 087	5 034
Zwiększenia z tytułu umów leasingu	–	–	–	110	–	–	110
Likwidacja/sprzedaż	(53)	(173)	(149)	(495)	–	–	(870)
Różnice kursowe z przeliczenia oddziału zagranicznego	–	–	(3)	(1)	(9)	–	(13)
Odpis amortyzacyjny za okres sprawozdawczy	–	(2 915)	(7 112)	(2 334)	(341)	–	(12 702)
Odpis aktualizujący za okres sprawozdawczy	–	–	(53)	12	–	–	(41)
Pozostałe, w tym reklasyfikacja środków trwałych na/z aktywa przeznaczone do sprzedaży	58	659	19	95	–	–	831
Wartość netto na dzień 31 grudnia 2017 roku	23 759	87 741	50 059	8 160	961	254	170 934
Na dzień 1 stycznia 2017 roku							
Wartość brutto	23 754	118 041	120 736	14 189	3 673	1 409	281 802
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	–	(28 697)	(66 614)	(5 028)	(2 878)	–	(103 217)
Wartość netto	23 754	89 344	54 122	9 161	795	1 409	178 585
Na dzień 31 grudnia 2017 roku							
Wartość brutto	23 759	119 883	122 555	14 950	4 184	254	285 585
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	–	(32 142)	(72 496)	(6 790)	(3 223)	–	(114 651)
Wartość netto	23 759	87 741	50 059	8 160	961	254	170 934

*środki trwałe stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy na dzień bilansowy zostały zaprezentowane w nocie 29.1

31 grudnia 2016 roku	<i>Grunty</i>	<i>Budynki</i>	<i>Maszyny i urządzenia</i>	<i>Środki transportu</i>	<i>Pozostałe</i>	<i>Środki trwałe w budowie</i>	<i>Ogółem</i>
Wartość netto na dzień 1 stycznia 2016 roku	23 776	91 832	56 489	8 389	791	2 162	183 439
Transfery ze środków trwałych w budowie	–	490	3 143	222	–	(3 855)	–
Nabycia	–	–	2 019	1 378	213	3 102	6 712
Zwiększenia z tytułu umów leasingu	–	–	–	1 832	–	–	1 832
Likwidacja/sprzedaż	(20)	(74)	(356)	(580)	(13)	–	(1 043)
Różnice kursowe z przeliczenia oddziału zagranicznego	–	–	(3)	2	34	–	33
Odpis amortyzacyjny za okres sprawozdawczy	–	(2 840)	(7 272)	(2 219)	(244)	–	(12 575)
Odpis aktualizujący za okres sprawozdawczy	–	–	1	39	–	–	40
Pozostałe, w tym reklasyfikacja środków trwałych na/z aktywa przeznaczone do sprzedaży	(2)	(64)	101	98	14	–	147
Wartość netto na dzień 31 grudnia 2016 roku	23 754	89 344	54 122	9 161	795	1 409	178 585
Na dzień 1 stycznia 2016 roku							
Wartość brutto	23 776	117 716	119 113	12 024	3 465	2 216	278 310
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	–	(25 884)	(62 624)	(3 635)	(2 674)	(54)	(94 871)
Wartość netto	23 776	91 832	56 489	8 389	791	2 162	183 439
Na dzień 31 grudnia 2016 roku							
Wartość brutto	23 754	118 041	120 736	14 189	3 673	1 409	281 802
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	–	(28 697)	(66 614)	(5 028)	(2 878)	–	(103 217)
Wartość netto	23 754	89 344	54 122	9 161	795	1 409	178 585

19. Środki trwałe w leasingu

Na dzień 31 grudnia 2017 roku jednostka dominująca i jednostki zależne posiadały i użytkowały składniki aktywów na mocy umowy leasingu finansowego w wartości 11 009 tysięcy złotych brutto na dzień nabycia przedmiotu leasingu.

Okres użytkowania tych środków jest zgodny z okresem trwania umów leasingowych i wynosi od 24 do 60 miesięcy. Spółki Grupy dokonują odpisów amortyzacyjnych tych środków metodą liniową.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku jednostka dominująca i jednostki zależne posiadały i użytkowały składniki aktywów na mocy umowy leasingu finansowego w wartości 10 234 tysiące złotych brutto na dzień nabycia przedmiotu leasingu.

20. Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży nie związane z działalnością zaniechaną

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Spółki Grupy wyodrębniły środki trwałe o wartości 125 tysięcy złotych (31 grudnia 2016: 935 tysięcy złotych) jako przeznaczone do sprzedaży nie związane z działalnością zaniechaną.

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży, w tym:		
grunty	1	66
budynki i budowle	16	836
urządzenia techniczne i maszyny	19	33
środki transportu	89	-
	125	935

21. Wartości niematerialne

	Wartość firmy	Patenty i licencje	Inne wartości niematerialne	Wartości niematerialne w trakcie wytwarzania	Ogółem
31 grudnia 2017 roku					
Wartość netto na dzień 1 stycznia 2017 roku	9 165	8 915	333	369	18 782
Transfery z wartości niematerialnych w trakcie realizacji	-	436	-	(436)	-
Nabycia	-		14	764	778
Odpis amortyzacyjny za rok obrotowy	-	(1 310)	(179)	-	(1 489)
Na dzień 31 grudnia 2017 roku	9 165	8 041	168	697	18 071
Na dzień 1 stycznia 2017 roku					
Wartość brutto	9 207	25 843	903	369	36 322
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	(42)	(16 928)	(570)	-	(17 540)
Wartość netto	9 165	8 915	333	369	18 782
Na dzień 31 grudnia 2017 roku					
Wartość brutto	9 207	26 389	917	697	37 210
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	(42)	(18 348)	(749)	-	(19 139)
Wartość netto	9 165	8 041	168	697	18 071

*wartości niematerialne stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy na dzień bilansowy zostały zaprezentowane w nocie 29.2

	Wartość firmy	Patenty i licencje	Inne wartości niematerialne	Wartości niematerialne w trakcie wytwarzania	Ogółem
31 grudnia 2016 roku					
Wartość netto na dzień 1 stycznia 2016 roku	5 124	9 713	374	–	15 211
Transfery z wartości niematerialnych w trakcie realizacji	–	424	–	(424)	–
Nabycia	4 041	397	167	793	5 398
Odpis amortyzacyjny za rok obrotowy	–	(1 619)	(208)	–	(1 827)
Na dzień 31 grudnia 2016 roku	9 165	8 915	333	369	18 782
Na dzień 1 stycznia 2016 roku					
Wartość brutto	5 166	24 393	735	1 371	31 665
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	(42)	(14 680)	(361)	(1 371)	(16 454)
Wartość netto	5 124	9 713	374	–	15 211
Na dzień 31 grudnia 2016 roku					
Wartość brutto	9 207	25 843	903	369	36 322
Umorzenie i odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	(42)	(16 928)	(570)	–	(17 540)
Wartość netto	9 165	8 915	333	369	18 782

W skład wartości niematerialnych wchodzi patenty, licencje i oprogramowanie. Największe pozycje stanowią:

- licencja na kotły nadkrytyczne typu BENSON, której wartość bilansowa na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosi 2 953 tysiące złotych (31 grudnia 2016: 3 222 tysiące złotych); pozostały od dnia 31 grudnia 2017 roku okres amortyzacji licencji wynosi 11 lat;
- licencja na katalityczne odazotowanie spalin, której wartość bilansowa na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosi 365 tysięcy złotych (31 grudnia 2016 roku: 540 tysięcy złotych); pozostały od dnia 31 grudnia 2017 roku okres amortyzacji licencji wynosi 2 lata.

Wartość firmy

W 2017 roku wartość firmy nie uległa zmianie i na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosiła 9 165 tysięcy złotych.

W 2016 roku uległa zmianie wartość firmy, która na dzień 31 grudnia 2016 roku wynosiła 9 165 tysięcy złotych. Zmiana wartości wynikała z przejęcia kontroli nad zorganizowaną częścią przedsiębiorstwa przez jednostkę zależną RAFAKO Engineering Sp. z o.o., w wyniku którego Grupa Kapitałowa RAFAKO prezentuje wartość firmy w kwocie 4 041 tysięcy złotych.

	Wartość godziwa (w tysiącach złotych)
Wartość rzeczowych aktywów trwałych	86
Wartość niskocennych składników majątku	13
Łączna wartość godziwa przejętych aktywów netto	99
Łączny koszt nabycia	4 140
Wartość firmy ujęta przy nabyciu	4 041

Szczegółowy opis transakcji został zamieszczony w notcie 2 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Test na utratę wartości firmy

Na koniec okresu sprawozdawczego jednostka dominująca przeprowadziła test na utratę wartości firmy z przejścia kontroli nad zorganizowaną częścią przedsiębiorstwa PBG AVATIA sp. z o.o. przez RAFAKO S.A. Test został przeprowadzony w oparciu o bieżącą wartość szacowanych przepływów pieniężnych przypisanych do odrębnego ośrodka wypracowującego środki pieniężne, jakim jest departament informatyczny, na podstawie pięcioletnich prognoz oraz oszacowanej wartości rezydualnej. Do wyliczeń przyjęto średnioważony koszt kapitału (WACC) na poziomie 7,32%. Na podstawie wyników przeprowadzonego testu nie stwierdzono konieczności dokonania odpisu wartości firmy.

Na koniec okresu sprawozdawczego został przeprowadzony przez niezależnego eksperta test na utratę wartości firmy z przejścia kontroli nad zorganizowaną częścią przedsiębiorstwa przez jednostkę zależną RAFAKO Engineering Sp. z o.o. Test został przeprowadzony w oparciu o bieżącą wartość szacowanych przepływów pieniężnych na podstawie pięcioletnich prognoz oraz oszacowanej wartości rezydualnej. Do wyliczeń przyjęto średnioważony koszt kapitału (WACC) na poziomie 10,43%. Na podstawie wyników przeprowadzonego testu nie stwierdzono konieczności dokonania odpisu wartości firmy.

Prace rozwojowe

Grupa w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2017 roku oraz w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2016 roku nie poniosła kosztów prac rozwojowych.

Połączenia jednostek gospodarczych

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2017 roku nie miały miejsca połączenia jednostek gospodarczych.

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2016 roku, jednostka zależna RAFAKO Engineering Sp. z o.o. przejęła kontrolę nad zorganizowaną częścią przedsiębiorstwa jednostki powiązanej PBG gas and oil Sp. z o.o. – spółki zależnej od PBG S.A., wniesionego do jednostki zależnej w formie aportu, o łącznej wartości 4 140 tysięcy złotych. Zorganizowana część przedsiębiorstwa została nabyta za udziały w spółce RAFAKO Engineering Sp. z o.o.

W związku ze spełnieniem warunku przejścia kontroli nad nabytym przedsięwzięciem, do rozliczenia transakcji nabycia zastosowano wymogi MSSF 3 – Połączenia przedsięwzięć.

22. Akcje/udziały w pozostałych jednostkach

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Akcje/udziały w pozostałych spółkach notowanych na giełdzie	223	821
Akcje/udziały w pozostałych spółkach nie notowanych na giełdzie	19	19
	242	840

*akcje/udziały stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy na dzień bilansowy zostały zaprezentowane w nocie 29.3

23. Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów - długoterminowe

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Należności z tytułu dostaw i usług, w tym:	39 304	33 817
Należności z tytułu dostaw i usług od jednostek powiązanych	–	–
Należności z tytułu dostaw i usług od pozostałych jednostek	39 304	33 817
Pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowych kosztów, w tym:	1 859	190
Należności z tytułu inwestycji	–	–
Kaucje	105	97
Pozostałe należności długoterminowe	1 754	93
Należności ogółem (netto)	41 163	34 007
Odpis aktualizujący należności	–	–
Należności brutto	41 163	34 007

24. Obligacje długoterminowe

W dniu 9 listopada 2016 roku PBG S.A. poinformowała o rozpoczęciu procedury emisji obligacji, których nabycie zostało zaferowane wierzycielom zaspokajającym zgodnie z Układem w Grupach 1, 3, 4, 5 i 6 (należności RAFAKO S.A. mieściły się w Grupie 3 obejmującej wierzycieli będących podmiotami zależnymi PBG S.A.).

W nawiązaniu do powyższego, jednostka dominująca RAFAKO S.A. w dniu 20 stycznia 2017 roku złożyła oświadczenie o przyjęciu propozycji nabycia zdematerializowanych zabezpieczonych obligacji zwykłych emitowanych w seriach od B1 do I1 przez PBG S.A., podmiot dominujący wobec Grupy, o wartości nominalnej 100 złotych, tj. łącznie 388 492 sztuki nieoprocentowanych obligacji o łącznej wartości nominalnej w wysokości 38 849 200,00 złotych. Jednocześnie ze złożeniem oświadczenia o przyjęciu propozycji nabycia obligacji, celem opłacenia ceny emisyjnej obligacji, RAFAKO S.A. złożyło oświadczenie o potrąceniu łącznej ceny emisyjnej obligacji w kwocie 38 849 200,00 złotych z wierzytelnością jednostki dominującej wobec PBG S.A. wynikającą z układu zawartego przez PBG S.A. w postępowaniu układowym zatwierdzonym postanowieniem Sądu Rejonowego Poznań – Stare Miasto (sygn. XI GUp 29/12) z dnia 8 października 2015 roku, które stało się prawomocne w dniu 13 czerwca 2016 roku, w wyniku którego wierzytelność RAFAKO S.A. wobec PBG S.A. wynikająca z układu uległa umorzeniu. Szczegółowy opis wierzytelności został zaprezentowany w sprawozdaniu finansowym za 2016 rok.

W dniu 10 lutego 2017 roku nastąpił przydział obligacji na rzecz RAFAKO S.A. Poniżej zaprezentowano kluczowe informacje odnoszące się do warunków emisji:

- Obligacje podlegają wykupowi poszczególnymi seriami, co zostało zaprezentowane w poniższej tabeli przy czym wykup ostatniej serii przypada na dzień 30 czerwca 2020 roku.

Nr serii obligacji	Liczba obligacji	Wartość nominalna	Wartość serii (w złotych)	Termin wymagalności
seria B1	1 646	100,00 zł	164 600	2017-03-31
seria C1	35 208	100,00 zł	3 520 800	2017-06-30
seria D1	19 734	100,00 zł	1 973 400	2017-12-31
seria E1	41 386	100,00 zł	4 138 600	2018-06-30
seria F1	12 294	100,00 zł	1 229 400	2018-12-31
seria G1	49 961	100,00 zł	4 996 100	2019-06-30
seria H1	37 813	100,00 zł	3 781 300	2019-12-31
seria I1	190 450	100,00 zł	19 045 000	2020-06-30
	388 492		38 849 200	

Zgodnie z programem emisji obligacji PBG S.A. wyemitowało obligacje w łącznej kwocie 472 447 600,00 złotych, z których kwota 38 849 200,00 złotych została objęta w pierwszym kwartale 2017 roku przez jednostkę dominującą.

- Obligacje wyemitowane przez PBG S.A. zgodnie z warunkami emisji są obligacjami zabezpieczonymi w rozumieniu Ustawy z dnia 15 stycznia 2015 roku o obligacjach. Obligacje PBG S.A. są zabezpieczone przede wszystkim zastawem rejestrowym na 42 466 000 sztuk zdematerializowanych akcji RAFAKO S.A. (co stanowi 50% + 1 akcja kapitału RAFAKO S.A.), hipotekami na nieruchomościach Grupy PBG (z czego jedna wybrana hipoteka stanowi zabezpieczenie innego zobowiązania finansowego Grupy PBG S.A.), zastawami rejestrowymi na pozostałych aktywach Grupy PBG, poręczeniami oraz oświadczeniami o poddaniu się egzekucji do łącznej kwoty zabezpieczenia w wysokości 1 065 000 000,00 złotych zgodnie z art. 777 k.p.c.
- PBG S.A. zobowiązała się doprowadzić do dematerializacji obligacji oraz ich notowania na ASO GPW S.A. lub ASO Bondspot S.A. w ciągu 3 miesięcy od ich wyemitowania. Decyzją Zarządu Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. podjętą w dniu 9 marca 2017 roku, pierwsze notowanie obligacji PBG S.A. na okaziciela serii B, C, D, E, F, G, H oraz I w alternatywnym systemie obrotu na Catalyst odbyło się w dniu 10 marca 2017 roku.

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2017 roku jednostka dominująca PBG S.A., zgodnie z harmonogramem, dokonała wykupu serii B1, C1 i D1 obligacji o łącznej wartości 5 658 800 złotych.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego charakter i wartość zabezpieczeń obligacji wyemitowanych przez PBG S.A. uległy istotnym zmianom wynikającym przede wszystkim z prowadzonego przez PBG S.A. programu dezinwestycji służącego spłacie poszczególnych rat obligacji i realizacji postanowień zawartego układu z wierzycielami.

W związku z powyższym, zgodnie z informacją uzyskaną przez Grupę od PBG S.A., pozostała do spłaty na dzień 31 grudnia 2017 roku wartość obligacji (404 miliony złotych) zabezpieczona była między innymi nieruchomościami gruntowymi i zabudowanymi, akcjami spółki RAFAKO S.A. posiadanymi przez PBG S.A. (zmniejszenie do 33,32% na 31 grudnia 2017 roku w porównaniu do 50% + 1 akcja na dzień emisji obligacji), udziałami w spółce PBG Oil and Gas sp. z o.o. (100%) oraz zastawem rejestrowym na wierzytelnościach wynikających z projektu deweloperskiego na Ukrainie. W ocenie Zarządu jednostki dominującej ustanowione zabezpieczenie w korespondencji z łączną kwotą zobowiązań z tytułu ww. obligacji na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego jest wystarczające, aby uznać że należność jest realizowalna.

Na dzień 31 grudnia 2017 łączna wartość netto obligacji wynosiła 30 137 tysięcy złotych.

25. Inne aktywa finansowe długoterminowe

	<i>31 grudnia 2017</i>	<i>31 grudnia 2016</i>
Pozostałe aktywa finansowe długoterminowe, w tym:	–	24 071
Należności od jednostki powiązanej wynikające z zawartego układu	–	24 071
	–	24 071

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2017 roku jednostka dominująca dokonała konwersji posiadanych należności od jednostki powiązanej wynikających z układu na obligacje, co zostało szerzej opisane w nocie 24 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

26. Zapasy

	<i>31 grudnia 2017</i>	<i>31 grudnia 2016</i>
Materiały (według wartości netto możliwej do uzyskania)	14 560	13 796
Według ceny nabycia	25 665	25 774
Według wartości netto możliwej do uzyskania	14 560	13 796
Towary	–	187
Według ceny nabycia/kosztu wytworzenia	–	187
Według wartości netto możliwej do uzyskania	–	187
Zapasy ogółem, według niższej z dwóch wartości: ceny nabycia (kosztu wytworzenia) oraz wartości netto możliwej do uzyskania	14 560	13 983

*zapasy stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy na dzień bilansowy zostały zaprezentowane w nocie 29.4

26.1. Odpisy aktualizujące wartość zapasów

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>
Stan na początek okresu	(11 978)	(10 352)
Utworzenie odpisu aktualizującego	(796)	(3 409)
Rozwiązanie odpisu aktualizującego	–	–
Wykorzystanie odpisu aktualizującego	1 669	1 783
Stan na koniec okresu	<u>(11 105)</u>	<u>(11 978)</u>

27. Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów krótkoterminowe

	<i>31 grudnia 2017</i>	<i>31 grudnia 2016</i>
Należności z tytułu dostaw i usług, w tym:	351 972	587 263
Należności z tytułu dostaw i usług od jednostek powiązanych	1 176	4 613
Należności z tytułu dostaw i usług od pozostałych jednostek	350 796	582 650
Należności z tytułu podatku dochodowego	104	19 583
Pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowych kosztów, w tym:	149 261	143 519
Należności z tytułu udzielonych zaliczek	31 957	26 875
Należności budżetowe	30 706	30 203
Rozliczenie kosztów ubezpieczenia rzeczowego	404	723
Rozliczenia z Zakładowym Funduszem Świadczeń Socjalnych	275	237
Należności sporne	20 178	13 944
Koszty przyszłych okresów	2 372	2 504
Kaucje	62 271	68 263
Należności z tytułu inwestycji	–	–
Pozostałe	1 098	770
Pozostałe należności od podmiotów powiązanych	–	–
Należności ogółem (netto)	<u>501 337</u>	<u>750 365</u>
Odpis aktualizujący należności	36 699	32 472
Należności brutto	<u>538 036</u>	<u>782 837</u>

*należności handlowe stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy na dzień bilansowy zostały zaprezentowane w notce 29.5

Należności budżetowe obejmują przede wszystkim należności z tytułu podatku VAT zarówno krajowego, jak i zagranicznego.

Należności z tytułu dostaw i usług nie są oprocentowane i mają zazwyczaj 30-dniowy termin płatności. Jednakże, dla niektórych kontrahentów okres spłaty należności ustalany na podstawie indywidualnych umów zawiera się w przedziale od 1 do 3 miesięcy.

Grupa posiada politykę w zakresie dokonywania sprzedaży tylko zweryfikowanym klientom. Dzięki temu, zdaniem kierownictwa, nie istnieje dodatkowe ryzyko kredytowe, ponad poziom określony odpisem na nieściągalne należności właściwym dla należności handlowych.

Należności handlowe krótkoterminowe wykazane w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2017 roku w kwocie 351 972 tysiące złotych dotyczą kontraktów handlowych z krajowymi oraz zagranicznymi kontrahentami.

Kaucje wykazane w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej na dzień 31 grudnia 2017 roku w kwocie 62 271 tysięcy złotych, dotyczą głównie projektów realizowanych w obszarach:

- budowy bloków parowych opalanych węglem w kwocie 21 101 tysięcy złotych,
- wykonania części ciśnieniowych dla dwóch kotłów spalarni odpadów w kwocie 5 601 tysięcy złotych,
- budowy zbiornika biomasy dla kotła w kwocie 2 732 tysiące złotych,
- dostawy części ciśnieniowych kotła w kwocie 2 155 tysięcy złotych.

Zmiana stanu kaucji zanotowana w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2017 roku wynikała przede wszystkim:

- ze zwrotu kaucji pieniężnej związanej z realizacją umowy na budowę bloku energetycznego w kwocie 14 024 tysiące złotych,
- ze zwrotu kaucji pieniężnej związanej z realizacją umowy na wymianę części prostej komory paleniskowej kotła w kwocie 7 279 tysięcy złotych,
- z przekazania kaucji pieniężnej na poczet budowy kotła fluidalnego w kwocie 4 136 tysięcy złotych.

Istotną pozycję wykazaną w pozostałych należnościach stanowią zaliczki, które na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosiły 31 957 tysięcy złotych, w tym:

- zaliczka na realizację umowy dotyczącej budowy wyspy biomasowej w kwocie 9 015 tysięcy złotych,
- zaliczka w związku z realizacją umowy na dostawę instalacji odazotowania spalin wraz z montażem w kwocie 4 031 tysięcy złotych,
- zaliczka w związku z realizacją umowy na wykonanie projektu oraz dostarczenie i zamontowanie izolacji termicznej i akustycznej w kwocie 2 620 tysięcy złotych,
- zaliczka w związku z realizacją umowy na zaprojektowanie i wykonanie w ramach realizacji bloku dostawy oraz montażu rurociągów wysokoprężnych wraz z armaturą oraz systemami pomocniczymi i dobór zamocowań pierwszorzędowych 1 292 tysiące złotych,
- zaliczka na projekt, dostawę i montaż izolacji termicznej oraz ogrzewanie elektryczne kotłowni, nawy urządzeń elektrycznych wraz z kompletem rurociągów WP/WT, maszynowni i pompowni wody chłodzącej w kwocie 1 235 tysięcy złotych.

27.1. Odpisy aktualizujące wartość należności handlowych oraz pozostałych należności

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Stan na początek okresu, w tym:	(32 472)	(32 393)
- należności od podmiotów powiązanych	-	-
Utworzenie odpisu aktualizującego wartość należności handlowych	(7 060)	(573)
Utworzenie odpisu aktualizującego wartość pozostałych należności	(538)	(205)
Rozwiązanie odpisu aktualizującego wartość należności handlowych, w tym	428	475
- należności od podmiotów powiązanych	-	-
Wykorzystanie odpisu aktualizującego wartość pozostałych należności	453	220
Wykorzystanie odpisu aktualizującego wartość należności handlowych	2 490	4
Stan na koniec okresu	(36 699)	(32 472)
- należności od podmiotów powiązanych	-	-

W 2017 roku jednostka dominująca dokonała utworzenia odpisu aktualizującego wartość należności handlowych w kwocie 4 021 tysięcy złotych od jednego z kontrahentów krajowych, z którym spółka prowadzi postępowanie sporne. Ponadto, w 2017 roku jednostka zależna dokonała utworzenia odpisu aktualizującego wartość należności handlowych w kwocie 2 938 tysięcy złotych w związku z niepewnością realizacji należności od jednego z kontrahentów krajowych.

W 2017 roku jednostka dominująca nie dokonała rozwiązania odpisu aktualizującego wartość naliczonych kar umownych.

W 2016 roku jednostka dominująca dokonała rozwiązania odpisu aktualizującego wartość naliczonych kar umownych w kwocie 91 tysięcy złotych.

28. Aktywa finansowe krótkoterminowe

28.1. Lokaty krótkoterminowe

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa nie posiadała lokat krótkoterminowych o terminie zapadalności od 3 do 12 miesięcy.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa posiadała lokaty krótkoterminowe o terminie zapadalności od 3 do 12 miesięcy w kwocie 74 tysiące złotych.

Lokaty krótkoterminowe są środkami pieniężnymi Grupy zdeponowanymi w bankach na różne okresy, od trzech miesięcy do jednego roku. Grupa klasyfikuje lokaty do aktywów długo- lub krótkoterminowych wg terminu zapadalności.

28.2. Inne aktywa finansowe krótkoterminowe

	<i>31 grudnia 2017</i>	<i>31 grudnia 2016</i>
Inne aktywa finansowe krótkoterminowe, w tym:	-	-
Zaliczka na poczet nabycia prawa do pożyczki	10 500	10 500
Odpis aktualizujący wartość zaliczki na poczet nabycia prawa do pożyczki	(10 500)	(10 500)
Należności od jednostki powiązanej wynikające z zawartego układu	-	11 130
	-	11 130
	-	11 130

W 2017 roku jednostka dominująca dokonała konwersji posiadanych należności od jednostki powiązanej wynikających z układu na obligacje, co zostało szerzej opisane w nocie 24 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

W dniu 18 kwietnia 2012 roku jednostka dominująca zawarła z Olenia Ltd umowę przedwstępną sprzedaży/zakupu 50% udziałów spółki Bioelektrownia Szarlej sp. z o.o. oraz przelewu praw do wierzytelności w postaci pożyczki udzielonej tej spółce. Łączna kwota zaliczki zapłaconej przez jednostkę dominującą w związku z zawartą umową wyniosła 16 176 tysięcy złotych (z czego 5 676 tysięcy złotych w odniesieniu do udziałów zaprezentowanych jako pozostałe aktywa niefinansowe, 10 500 tysięcy złotych w odniesieniu do pożyczki zaprezentowanych jako inne aktywa finansowe). Bioelektrownia Szarlej sp. z o.o. to spółka celowa utworzona w celu budowy elektrowni biogazowej finansowanej ze środków własnych, pozyskanych od inwestorów w formie pożyczki, oraz z przyznanej dotacji. W związku z faktem, że Bioelektrownia Szarlej sp. z o.o. wypowiedziała umowę z wykonawcą budowy, co spowodowało opóźnienie w realizacji prac oraz wypowiedzenie umowy o dofinansowanie projektu. Działania podjęte przez spółkę Bioelektrownia Szarlej sp. z o.o. zmierzające do wznowienia inwestycji, nie przyniosły efektów. Ze względu na status tej inwestycji opisany powyżej, Zarząd jednostki dominującej ocenia, że ryzyko nierealizowalności powyższych aktywów jest istotne i utrzymał decyzję o objęciu wartości inwestycji odpisem aktualizującym w pełnej wysokości, tj. 16 176 tysięcy złotych.

28.3. Udzielone pożyczki

Pożyczki	Zabezpieczenie	Inne	Waluta	Efektywna stopa procentowa	Termin spłaty	Należności z tytułu udzielonych pożyczek	
						31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Pożyczki krótkoterminowe							
Osoby fizyczne*	Oświadczenie o poddaniu się egzekucji, stosownie do art. 777 § 1 pkt 5	pożyczki pieniężne na poczet wkładów na udziały w spółce zależnej	PLN	WIBOR 1R + marża	31-12-2016	-	35
PBG Oil and Gas Sp. zo.o.**	Weksel własny in blanco wraz z deklaracją wekslową	pożyczka pieniężna w wysokości 10 mln złotych z przeznaczeniem na finansowanie bieżącej działalności	PLN	WIBOR 1M+marża	31-12-2018	10 010***	-
						10 010	35

* podmioty powiązane osobowo z RAFAKO S.A.

** podmiot powiązany kapitałowo z PBG S.A.

*** na dzień publikacji niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego pożyczka została spłacona.

28.4. Środki pieniężne i ich ekwiwalenty

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Środki pieniężne w banku i w kasie	179 682	106 342
Lokaty krótkoterminowe do 3 miesięcy, w tym:	609	1 182
- stanowiące zabezpieczenie zobowiązań warunkowych		
	180 291	107 524
w tym: środki pieniężne o ograniczonej możliwości dysponowania	19 420	38 227

Środki pieniężne w banku są oprocentowane według zmiennych stóp procentowych, których wysokość zależy od stopy oprocentowania jednodniowych lokat bankowych. Lokaty krótkoterminowe, klasyfikowane jako środki pieniężne, są dokonywane na różne okresy, od jednego dnia do jednego miesiąca, w zależności od aktualnego zapotrzebowania spółek wchodzących w skład Grupy na środki pieniężne i są oprocentowane według ustalonych z bankiem stóp procentowych.

Spółki Grupy posiadają środki pieniężne o ograniczonej możliwości dysponowania, do których zaliczają otrzymane w ramach przyznanych dotacji środki pieniężne ulokowane na wyodrębnionych rachunkach bankowych, które Grupa może wykorzystywać do uregulowania zobowiązań wynikających z realizowanych projektów.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku w pozycji środków pieniężnych wykazano środki pieniężne o ograniczonej możliwości dysponowania w kwocie 18,2 mln złotych (31 grudnia 2016 roku: 36,5 mln złotych) będące środkami pieniężnymi jednostki zależnej E003B7 sp. z o.o. przeznaczonymi na realizację kontraktu Jaworzno, które z punktu widzenia Grupy Kapitałowej RAFAKO mają ograniczoną możliwość dysponowania ze względu na formalne uzgodnienia w tym zakresie z instytucjami finansującymi kontrakt Jaworzno.

Dywidenda z E003B7 Sp. z o.o. do jedynego udziałowca, tj. RAFAKO S.A. będzie mogła być wypłacona bez negatywnych konsekwencji ze strony instytucji finansowych po zakończeniu okresu udzielonej przez te instytucje gwarancji, szczegóły są opisane szerzej w notcie 11.1.1.

29. Aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań Grupy

29.1. Zabezpieczenia ustanowione na środkach trwałych

Na dzień 31 grudnia 2017 roku wartość środków trwałych stanowiących zabezpieczenie zobowiązań wynosiła 139 791 tysięcy złotych. Środki trwałe jednostki dominującej o wartości 135 419 tysięcy złotych zabezpieczają zobowiązania z tytułu zawartej z PKO BP S.A. Umowy Limitu Wielocelowego (ustanowiona hipoteka na łączną kwotę do 300 milionów złotych na nieruchomościach, których RAFAKO S.A. jest właścicielem lub użytkownikiem wieczystym z wyłączeniem nieruchomości mieszkalnych) oraz wierzytelności BGK, PKO BP, mBanku i PZU wobec RAFAKO S.A. na podstawie Umowy Poręczenia zawartej w celu zabezpieczenia zobowiązań E003B7 Sp. z o.o. powstałych w związku z Umową o Udzielenie Gwarancji wystawionych na rzecz TAURON Wytwarzanie S.A. w związku z realizacją Projektu Jaworzno III 910 MW (ustanowiony zastaw rejestrowy na zbiorze rzeczy ruchomych i praw). Ponadto, zabezpieczeniu zobowiązań z tytułu zawartych umów kredytowych podlegają budynki i budowle jednostki zależnej o wartości 1 667 tysięcy złotych, a także sprzęt IT oraz kontenery biurowe o wartości 2 705 tysięcy złotych.

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Środki trwałe zabezpieczone hipoteką, w tym:	90 051	90 182
grunty	9 208	9 258
budynki i budowle	80 843	80 924
Środki trwałe, na których ustanowiono zastaw rejestrowy, w tym:	49 740	50 259
urządzenia techniczne i maszyny	48 688	48 935
środki transportu	1 052	1 324
	139 791	140 441*

*wykazane kwoty obejmują środki trwałe zaklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży w kwocie 108 tysięcy złotych (31 grudnia 2016: 7 tysięcy złotych)

29.2. Zabezpieczenia ustanowione na wartościach niematerialnych

Na dzień 31 grudnia 2017 roku wartości niematerialne o wartości 9 815 tysięcy złotych stanowiły zabezpieczenie zobowiązań jednostki dominującej (31 grudnia 2016: 10 688 tysięcy złotych). Wartości niematerialne zabezpieczają zobowiązania z tytułu zawartej z PKO BP S.A. Umowy Limitu Wielocelowego oraz wierzytelności BGK, PKO BP, mBanku i PZU wobec RAFAKO S.A. na podstawie Umowy Poręczenia zawartej w celu zabezpieczenia zobowiązań E003B7 Sp. z o.o. powstałych w związku z Umową o Udzielenie Gwarancji wystawionych na rzecz TAURON Wytwarzanie S.A. w związku z realizacją Projektu Jaworzno III 910 MW (ustanowiony zastaw rejestrowy na zbiorze rzeczy ruchomych i praw).

29.3. Zabezpieczenia ustanowione na akcjach/udziałach

Na dzień 31 grudnia 2017 roku akcje/udziały w spółkach o wartości 35 333 tysiące złotych (31 grudnia 2016: 29 576 tysięcy złotych) zabezpieczają zobowiązania z tytułu zawartej z PKO BP S.A. Umowy Limitu Wielocelowego oraz wierzytelności BGK, PKO BP, mBanku i PZU wobec RAFAKO S.A. na podstawie Umowy Poręczenia zawartej w celu zabezpieczenia zobowiązań E003B7 Sp. z o.o. powstałych w związku z Umową o Udzielenie Gwarancji wystawionych na rzecz TAURON Wytwarzanie S.A. w związku z realizacją Projektu Jaworzno III 910 MW (ustanowiony zastaw rejestrowy na zbiorze rzeczy ruchomych i praw).

29.4. Zabezpieczenia ustanowione na zapasach

Na dzień 31 grudnia 2017 roku zapasy o wartości 12 057 tysięcy złotych stanowiły zabezpieczenie zobowiązań jednostki dominującej (31 grudnia 2016: 13 038 tysięcy złotych). Zapasy zabezpieczają zobowiązania z tytułu zawartej z PKO BP S.A. Umowy Limitu Wielocelowego oraz wierzytelności BGK, PKO BP, mBanku i PZU wobec RAFAKO S.A. na podstawie Umowy Poręczenia zawartej w celu zabezpieczenia zobowiązań E003B7 Sp. z o.o. powstałych w związku z Umową o Udzielenie Gwarancji wystawionych na rzecz TAURON Wytwarzanie S.A. w związku z realizacją Projektu Jaworzno III 910 MW (ustanowiony zastaw rejestrowy na zbiorze rzeczy ruchomych i praw).

29.5. Zabezpieczenia ustanowione na należnościach handlowych

Na dzień 31 grudnia 2017 roku należności z tytułu dostaw, robót i usług w kwocie 96 482 tysiące złotych stanowiły zabezpieczenie udzielonych gwarancji oraz kredytów i pożyczek.

30. Kapitał własny

30.1. Kapitał podstawowy

W okresie 12 miesięcy zakończonym dnia 31 grudnia 2017 roku kapitał podstawowy jednostki dominującej uległ zmianie i jego wartość na 31 grudnia 2017 roku wynosiła 254 864 tysięcy złotych.

<i>Kapitał akcyjny</i>	<i>Liczba akcji w szt.</i>	<i>Wartość akcji w tys. zł</i>
Akcje serii A	900 000	1 800
Akcje serii B	2 100 000	4 200
Akcje serii C	300 000	600
Akcje serii D	1 200 000	2 400
Akcje serii E	1 500 000	3 000
Akcje serii F	3 000 000	6 000
Akcje serii G	330 000	660
Akcje serii H	8 070 000	16 140
Akcje serii I	52 200 000	104 400
Akcje serii J	15 331 998	30 664
Akcje serii K	42 500 000	85 000
	127 431 998	254 864

Szczegółowy opis emisji akcji został zamieszczony w notce 35.

W związku z emisją obligacji w 2016 roku przez PBG S.A., głównego akcjonariusza Spółki, na akcjach RAFAKO S.A. należących bezpośrednio do PBG S.A. (7 665 999 akcji), jak i pośrednio poprzez spółkę zależną od PBG S.A. - Multaros Trading Company Limited (34 800 001 akcji) został ustanowiony zastaw rejestrowy na rzecz obligatariuszy PBG S.A.

30.2. Wartość nominalna akcji

Wszystkie wyemitowane akcje posiadają wartość nominalną wynoszącą 2,00 złote i zostały objęte w zamian za wkłady pieniężne.

30.3. Prawa akcjonariuszy

Akcje wszystkich serii są jednakowo uprzywilejowane co do dywidendy oraz zwrotu z kapitału.

30.4. Kapitał ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej

W okresie 12 miesięcy zakończonym dnia 31 grudnia 2017 roku jednostka dominująca dokonała podwyższenia kapitału ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej o kwotę 78 368 tysięcy złotych (nadwyżka ceny emisyjnej nad wartością nominalną akcji wyniosła 85 000 tysięcy złotych, koszty bezpośrednio związane z emisją wyniosły 6 632 tysiące złotych). Na dzień 31 grudnia 2017 roku kapitał ten wyniósł 173 708 tysięcy złotych.

W okresie 12 miesięcy zakończonym dnia 31 grudnia 2016 roku kapitał ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej nie uległ zmianie i wynosił 95 340 tysięcy złotych.

30.5. Wypłacone dywidendy

Spółki Grupy w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2017 roku oraz w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2016 roku nie wypłacały dywidendy.

30.6. Zarządzanie kapitałem

Zarządzanie kapitałem przez Grupę Kapitałową mające na celu zapewnienie możliwie wysokiego poziomu bezpieczeństwa działalności operacyjnej przy jednoczesnym minimalizowaniu kosztów pozyskiwania źródeł finansowania. Zabezpieczenie stabilnego rozwoju Grupy wymaga utrzymywania odpowiedniej relacji pomiędzy własnym i obcymi kapitałami oraz efektywnego zarządzania nadwyżkami finansowymi. Grupa analizuje strukturę kapitału poprzez wskaźnik kapitalizacji (udział kapitału własnego w sumie bilansowej).

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Udział zadłużenia w kapitale własnym		
Kapitał własny przypadający akcjonariuszom jednostki dominującej	601 625	434 855
Kapitał obcy (kredyt bankowy i pożyczka)	98 728	147 107
Suma bilansowa	1 279 874	1 427 069
Wskaźnik kapitalizacji (kapitał własny/suma bilansowa)	0,16	0,30

30.7. Kapitał udziałów niekontrolujących (niekontrolujący udział w kapitale własnym)

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Początek okresu	8 996	4 675
Udział w wyniku jednostek zależnych	973	432
Dywidenda	-	-
Zmiany w strukturze kapitału w jednostkach zależnych	(1 341)	3 889
Zbycie jednostki zależnej	-	-
Koniec okresu	8 628	8 996

30.8. Akcjonariusze posiadający co najmniej 5% ogólnej liczby głosów na WZ RAFAKO S.A., jednostki dominującej na koniec okresu sprawozdawczego

Nazwa podmiotu	Liczba akcji (w sztukach)	Liczba głosów wynikających z posiadanych akcji	Udział w kapitale zakładowym	Procentowy udział w ogólnej liczbie głosów na WZA
PBG S.A., Multaros Trading Company Ltd. oraz Fundusz Inwestycji Polskich Przedsiębiorstw Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych zgodnie z porozumieniem z dnia 24 października 2017 r. o którym mowa w art. 87 ust. 1 pkt 6) Ustawy o Ofercie Publicznej(*), w tym:				
- PBG S.A.(*)	55 081 769	55 081 769	43,22%	43,22%
- Multaros Trading Company Limited (spółka zależna od PBG S.A.)(*)(***)	7 665 999	7 665 999	6,02%	6,02%
- Fundusz Inwestycji Polskich Przedsiębiorstw Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych (**)	34 800 001	34 800 001	27,31%	27,31%
Nationale-Nederlanden Otwarty Fundusz Emerytalny zarządzany przez Powszechne Towarzystwo Emerytalne S.A. (****)	12 615 769	12 615 769	9,90%	9,90%
Pozostali	12 582 710	12 582 710	9,87%	9,87%
	59 767 519	59 767 519	46,90%	46,90%

(*) stan akcji na podstawie zawiadomienia od PBG i Multaros z dnia 28 grudnia 2017 roku.

(**) stan akcji na podstawie zawiadomienia Funduszu Inwestycji Polskich Przedsiębiorstw Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych z dnia 3 stycznia 2018 roku,

(***) Multaros Trading Company Ltd. jest spółką zależną PBG S.A. w związku z czym spółka RAFAKO S.A. („Spółka”) jest pośrednio kontrolowana przez PBG, która posiada łącznie, bezpośrednio i pośrednio, 42.466.000 akcji Spółki stanowiących 33,33% kapitału zakładowego Spółki i uprawniających do wykonywania 33,32% głosów ogólnej liczby głosów na Walnym Zgromadzeniu Spółki,

(****) liczba akcji oszacowana na podstawie rocznej struktury aktywów opublikowanej przez Nationale-Nederlanden Otwarty Fundusz Emerytalny (stan na dzień 29.12.2017).

31. Oprocentowane kredyty bankowe i pożyczki

Na dzień 31 grudnia 2017 roku spółki Grupy Kapitałowej wykazywały zobowiązania z tytułu kredytów bankowych oraz otrzymanych pożyczek w wysokości 98 728 tysięcy złotych. Wskaźnik zadłużenia bankowego, będący relacją sumy kredytów i pożyczek do sumy kapitału własnego, na dzień 31 grudnia 2017 roku wyniósł 16%.

<i>Kredyty i pożyczki krótkoterminowe</i>	<i>Zabezpieczenie</i>	<i>Inne</i>	<i>Waluta</i>	<i>Efektywna stopa procentowa</i>	<i>Termin spłaty</i>	<i>31 grudnia 2017</i>	<i>31 grudnia 2016</i>
PKO BP S.A.	weksel własny in blanco wraz z deklaracją wekslową, przelew wierzytelności z kontraktów*, klauzula potrącenia wierzytelności z rachunków RAFAKO S.A., hipoteka**, oświadczenie o poddaniu się egzekucji, zastaw rejestrowy na zbiorze rzeczy ruchomych i praw stanowiących całość gospodarczą przedsiębiorstwa	kredyt odnawialny w rachunku bieżącym do kwoty 70 milionów złotych***	PLN	WIBOR 1M + marża	30.06.2018****	55 137	99 394
PKO BP S.A.	weksel własny in blanco wraz z deklaracją wekslową, przelew wierzytelności z kontraktów*, klauzula potrącenia wierzytelności z rachunków RAFAKO S.A., hipoteka**, oświadczenie o poddaniu się egzekucji, zastaw rejestrowy na zbiorze rzeczy ruchomych i praw stanowiących całość gospodarczą przedsiębiorstwa	kredyt obrotowy odnawialny w rachunku kredytowym do kwoty 80 milionów złotych	PLN	WIBOR 1M + marża	30.06.2018****	43 419	47 713
Podkarpacki Bank Spółdzielczy	weksel własny in blanco, pełnomocnictwo do rachunku, hipoteki na nieruchomości, przelew wierzytelności z polisy ubezpieczeniowej	umowa kredytu w rachunku bieżącym na kwotę 500 tysięcy złotych	PLN	WIBOR 1M + marża	06.09.2018	172	–
						98 728	147 107

* zabezpieczenie udzielonego kredytu stanowią należności z kontaktów realizowanych przez jednostkę dominującą;

** na dzień sporządzenia niniejszego sprawozdania finansowego jednostka dominująca ustanowiła hipotekę na nieruchomościach RAFAKO S.A. (za wyjątkiem mieszkań i budynków mieszkalnych) na łączną kwotę do 300 milionów złotych, która ma stanowić dodatkowe zabezpieczenie udzielonego przez bank PKO BP S.A. kredytu;

*** na dzień publikacji niniejszego sprawozdania finansowego, zgodnie z aneksem do umowy limitu kredytowego wielocelowego podpisanego dnia 30 czerwca 2017 roku, limit udzielony został do kwoty 200 mln złotych, w tym w okresie od 30.09.2017 roku do 30.06.2018 roku limit kredytu w rachunku bieżącym do kwoty 70 milionów złotych i kredytu obrotowego do kwoty 80 milionów złotych.

**** na dzień publikacji niniejszego sprawozdania finansowego, zgodnie z aneksem do umowy limitu kredytowego wielocelowego podpisanego dnia 30 czerwca 2017 roku, termin wykorzystania i spłaty kredytu przedłużono do dnia 30 czerwca 2018 roku.

Jednostka dominująca przewiduje przedłużenie umowy kredytowej na kolejne okresy. Sytuację kredytową Grupy należy analizować w powiązaniu z notą 6 dotyczącą kontynuacji działalności Grupy.

32. Zobowiązania z tytułu świadczeń pracowniczych

32.1. Świadczenia pracownicze po okresie zatrudnienia oraz inne świadczenia

Na podstawie prognozy wyceny dokonanej na koniec okresu obrachunkowego przez profesjonalną firmę aktuarialną Grupa tworzy rezerwę na wartość bieżącą zobowiązania z tytułu odpraw emerytalnych, nagród jubileuszowych oraz ZFŚS. Kwotę tej rezerwy oraz uzgodnienie przedstawiające zmiany stanu w ciągu okresu obrotowego przedstawiono w poniższej tabeli:

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Na dzień 1 stycznia	23 877	25 556
Koszty odsetek	769	713
Koszty bieżącego zatrudnienia	459	528
(Zyski)/straty aktuarialne	(324)	854
Koszty wypłaconych świadczeń	(2 537)	(2 714)
Korekta wartości rezerwy związana z Programem Dobrowolnych Odejść	1 060	(1 060)
Koniec okresu	23 304	23 877
Rezerwy długoterminowe	20 536	21 855
Rezerwy krótkoterminowe	2 768	2 022

Główne założenia przyjęte przez aktuarium na dzień i zakładane w okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2017 roku do wyliczenia kwoty zobowiązania są następujące:

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Stopa dyskontowa (%)	3,2	3,1
Przewidywany wskaźnik inflacji (%)*	-	-
Wskaźnik rotacji pracowników	7	5
Przewidywana stopa wzrostu wynagrodzeń (%)**	2	2,81

* Brak danych w raporcie aktuarium

** 2% w roku 2018 oraz w kolejnych latach

Analiza wrażliwości

Zmiana przyjętej stopy dyskontowej o pół punktu procentowego:

	Wzrost (w tys. złotych)	Spadek (w tys. złotych)
31 grudnia 2017		
Wpływ na zobowiązanie z tytułu określonych świadczeń	(944)	1 019
31 grudnia 2016		
Wpływ na zobowiązanie z tytułu określonych świadczeń	(1 087)	1 180

33. Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania

33.1. Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania długoterminowe

	<i>31 grudnia 2017</i>	<i>31 grudnia 2016</i>
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług, w tym:		
Zobowiązania wobec jednostek powiązanych	–	5
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek	38 714	40 208
	38 714	40 213
Zobowiązania finansowe, w tym:		
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	2 106	3 540
	2 106	3 540
Pozostałe zobowiązania, w tym:		
Naliczone zobowiązania z tytułu niewypłaconej premii	495	530
Zobowiązania z tytułu zakupu środków trwałych i wartości niematerialnych	50	149
Rezerwy na koszty napraw gwarancyjnych	4 384	5 718
Zobowiązania z tytułu Programu Dobrowolnych Odejść	153	1 460
Pozostałe zobowiązania	15	–
	5 097	7 857

33.2. Rezerwy, zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania krótkoterminowe

	<i>31 grudnia 2017</i>	<i>31 grudnia 2016</i>
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług, w tym:		
Zobowiązania wobec jednostek powiązanych	750	1 400
Zobowiązania wobec pozostałych jednostek	313 620	472 076
	314 370	473 476
Zobowiązania z tytułu zakupu środków trwałych i wartości niematerialnych	974	1 610
	974	1 610

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Pozostałe zobowiązania		
Podatek VAT	34 467	21 985
Podatek dochodowy od osób fizycznych	2 422	2 552
Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń społecznych	9 087	9 471
Rozrachunki z Urzędem Skarbowym	–	6
Pozostałe zobowiązania z tytułu podatków, ceł i ubezpieczeń	551	238
Rozliczenia z Zakładowym Funduszem Świadczeń Socjalnych	–	9
Zobowiązania wobec pracowników z tytułu wynagrodzeń	8 519	9 363
Rezerwy na koszty niewykorzystanych urlopów	5 428	4 999
Naliczone zobowiązania z tytułu niewypłaconej premii	7 421	11 501
Rezerwy na koszty napraw gwarancyjnych	11 464	12 509
Rezerwa na niezafakturowane usługi i materiały	9 566	5 120
Pozostałe rozrachunki z pracownikami	143	–
Inne krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe*	15 404	9 890
Rezerwy na pozostałe zobowiązania i roszczenia sporne	4 510	6 644
Zobowiązania z tytułu Programu Dobrowolnych Odejść	1 443	5 634
Kaucje	397	289
Rezerwa na koszty reorganizacji**	8 368	–
Pozostałe	1 432	1 594
	120 622	101 804
 Pozostałe zobowiązania finansowe		
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego	2 445	2 045
	2 445	2 045

* w tym prowizje od gwarancji i polis ubezpieczeniowych jednostki zależnej,

** szczegółowy opis rezerwy na koszty reorganizacji został zamieszczony w notcie 33.9.

W pozycji „Rezerwy na pozostałe zobowiązania i roszczenia sporne” Grupa ujęła rezerwę na wartość roszczeń kontrahentów Grupy z tytułu świadczonych usług.

33.3. Zobowiązania z tytułu pochodnych instrumentów finansowych

Na dzień 31 grudnia 2017 roku spółki Grupy nie posiadały nierozliczonych transakcji walutowych o ujemnej wartości godziwej.

33.4. Zobowiązania z tytułu nabycia środków trwałych i wartości niematerialnych

Na dzień 31 grudnia 2017 roku jednostki wchodzące w skład Grupy Kapitałowej RAFAKO wykazywały zobowiązania z tytułu nabycia rzeczowych aktywów trwałych w kwocie 1 024 tysiące złotych.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku jednostki wchodzące w skład Grupy Kapitałowej RAFAKO wykazywały zobowiązania z tytułu nabycia rzeczowych aktywów trwałych w kwocie 1 759 tysięcy złotych.

33.5. Zobowiązania z tytułu niewykorzystanych urlopów

Zobowiązania na koszty niewykorzystanych urlopów wyliczana jest miesięcznie w oparciu o faktyczną ilość dni niewykorzystanych urlopów na koniec każdego miesiąca. W ciągu roku obrotowego na każdy miesiąc przypada jedna dwunasta należnego urlopu za cały rok, powiększona o wszystkie niewykorzystane dni z okresów poprzednich. Ustalona w ten sposób ilość dni mnożona jest przez średnią stawkę dzienną dla danego pracownika, ustaloną w oparciu o wynagrodzenie z miesiąca, na który rezerwa jest wyliczana powiększone o obciążenia z tytułu ZUS.

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Początek okresu	4 999	3 659
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	1 491	1 692
Koszty wypłaconych świadczeń	(1 062)	(352)
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	-	-
Koniec okresu	5 428	4 999
Krótkoterminowe na dzień	5 428	4 999
Długoterminowe na dzień	-	-
	5 428	4 999

33.6. Naliczone zobowiązania z tytułu niewypłaconej premii

Jednostka dominująca wypłaca pracownikom premię roczną, której wysokość jest uzależniona od stopnia realizacji zysku operacyjnego firmy. Zgodnie z postanowieniami Układu Zbiorowego Pracy (UZP), po zatwierdzeniu rocznych sprawozdań finansowych jednostek Grupy Kapitałowej, w terminie do 30 dni, Zarząd – po zasięgnięciu opinii Związków Zawodowych – podejmuje decyzję o wypłacie premii uznaniowej dla pracowników Spółek. W ciągu roku obrotowego spółki Grupy tworzą rezerwę z tytułu premii rocznej w wysokości określonej w UZP, o ile Zarządy Spółek nie podejmą decyzji o jej nie tworzeniu. Jednostka dominująca tworzy również rezerwę z tytułu premii dla kierowników projektów, wypłacaną po zakończeniu realizacji umowy.

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Początek okresu	12 031	11 548
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	6 887	11 130
Koszty wypłaconych świadczeń	(4 933)	(10 371)
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	(6 069)	(276)
Koniec okresu	7 916	12 031
Krótkoterminowe na dzień	7 421	11 501
Długoterminowe na dzień	495	530
	7 916	12 031

* w 2017 roku jednostka dominująca dokonała rozwiązania niewykorzystanej rezerwy na premie od wyniku za 2016 rok w kwocie 5 948 tysięcy złotych. Decyzję o niewykorzystywaniu rezerwy Zarząd RAFAKO S.A. podjął po analizie sytuacji bieżącej Spółki oraz prowadzonego procesu restrukturyzacji kosztów działalności.

33.7. Rezerwa na koszty napraw gwarancyjnych

Rezerwy na naprawy gwarancyjne są tworzone w następstwie oszacowania spodziewanych i możliwych do oszacowania kosztów nadzoru, napraw, prac i robót gwarancyjnych związanych z zobowiązaniami kontraktowymi jednostek wchodzących w skład Grupy, wynikającymi z zakończenia realizacji umowy o usługę budowlaną.

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Początek okresu	18 227	11 925
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	13 254	16 570
Poniesione koszty napraw gwarancyjnych	(15 633)	(10 268)
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	–	–
Koniec okresu	15 848	18 227
Krótkoterminowe na dzień	11 464	12 509
Długoterminowe na dzień	4 384	5 718
	15 848	18 227

33.8. Zobowiązania z tytułu Programu Dobrowolnych Odejść

Zarząd RAFAKO S.A. w dniu 15 listopada 2016 roku podjął decyzję o uruchomieniu Programu Dobrowolnych Odejść dla pracowników RAFAKO S.A. Czas trwania programu ustalono na okres od 1 grudnia 2016 roku do 31 stycznia 2017 roku.

Celem Programu Dobrowolnych Odejść było dostosowanie poziomu, struktury i kosztów zatrudnienia w RAFAKO S.A. do sytuacji rynkowej w obszarze działania Spółki bez konieczności uruchamiania procedury zwolnień grupowych. Docelowo, programem mogło być objętych do 200 pracowników. Program adresowany był w szczególności do:

- pracowników w wieku emerytalnym,
- pracowników korzystających z uprawnień ochrony przedemerytalnej,
- pozostałych pracowników, spełniających określone w regulaminie programu warunki.

W ramach Programu Dobrowolnych Odejść 176 pracowników Spółki złożyło wnioski o objęcie programem. Pozytywnie rozpatrzono 128 wniosków, a ostateczne zobowiązania wynikające z realizacji założeń programu, na które została utworzona rezerwa w całości wpływająca na wynik za 2016 rok, wyniosły 7 622 tysiące złotych.

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Początek okresu	7 094	–
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	–	7 622
Wykorzystanie rezerwy	(5 498)	(528)
Rozwiązanie rezerwy na zobowiązanie	–	–
Koniec okresu	1 596	7 094
Krótkoterminowe na dzień	1 443	5 634
Długoterminowe na dzień	153	1 460
	1 596	7 094

33.9. Rezerwa na koszty reorganizacji

W 2017 roku Zarząd jednostki dominującej podjął decyzję o przystąpieniu do kolejnego etapu reorganizacji RAFAKO S.A. Jednym z elementów przeprowadzanej reorganizacji jest ograniczenie liczby pracowników jednostki dominującej o 15,6% stanu osobowego RAFAKO S.A. Celem programu jest dostosowanie poziomu i kosztów zatrudnienia w Spółce do sytuacji rynkowej w obszarze działania RAFAKO S.A. Łączna liczba pracowników, objętych zamiarem grupowego zwolnienia maksymalnie wyniesie 276 osób. Jednostka dominująca utworzyła rezerwę na koszty związane z procesem reorganizacji w kwocie 8 368 tysięcy złotych, które obejmowały m.in. odprawy, rekompensaty z tytułu utraty nagrody jubileuszowej itp.

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Początek okresu	–	–
Utworzenie rezerwy na zobowiązanie	8 368	–
Koniec okresu	<u>8 368</u>	<u>–</u>
Krótkoterminowe na dzień	8 368	–
Długoterminowe na dzień	–	–
	<u>8 368</u>	<u>–</u>

33.10. Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Podatek dochodowy od osób prawnych	2 280	123
	<u>2 280</u>	<u>123</u>

Rozliczenia podatkowe oraz inne obszary działalności podlegające regulacjom (na przykład sprawy celne czy dewizowe) mogą być przedmiotem kontroli organów administracyjnych, które uprawnione są do nakładania wysokich kar i sankcji. Brak odniesienia do utrwalonych regulacji prawnych w Polsce powoduje występowanie w obowiązujących przepisach niejasności i niespójności. Często występujące różnice w opiniach co do interpretacji prawnej przepisów podatkowych zarówno wewnątrz organów państwowych, jak i pomiędzy organami państwowymi i przedsiębiorstwami, powodują powstawanie obszarów niepewności i konfliktów. Zjawiska te powodują, że ryzyko podatkowe w Polsce jest znacząco wyższe niż istniejące zwykle w krajach o bardziej rozwiniętym systemie podatkowym.

Rozliczenia podatkowe mogą być przedmiotem kontroli przez okres pięciu lat, począwszy od końca roku, w którym nastąpiła zapłata podatku. W wyniku przeprowadzanych kontroli dotychczasowe rozliczenia podatkowe Grupy mogą zostać powiększone o dodatkowe zobowiązania podatkowe.

W 2017 roku w jednej ze spółek zależnych miała miejsce kontrola podatkowa, której celem było zbadanie zasadności zwrotu VAT za miesiąc sierpień 2017 roku w kwocie 40 mln złotych. Kontrola nie wykazała żadnych nieprawidłowości i kwota zwrotu wpłynęła na rachunek bankowy spółki zależnej w terminie. Ponadto, w wyniku zaleceń pokontrolnych jeden z podwykonawców zmuszony był skorygować faktury sprzedaży wystawione w 2017 roku. Korekta dotyczyła zmiany stawki z VAT 23% na odwrotne obciążenie. Jednostka zależna dokonała korekty deklaracji VAT-7, bez wpływu na wysokość rozliczeń z Urzędem Skarbowym.

W 2017 roku w jednostce dominującej oraz w pozostałych spółkach zależnych nie było kontroli podatkowych.

W 2016 roku w jednostce dominującej oraz spółkach zależnych nie było kontroli podatkowych.

34. Dotacje

Dotacje wykazane w sprawozdaniu finansowym na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosiły 280 tysięcy złotych. Otrzymane dotacje dotyczą:

- działalności prewencyjnej Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń S.A., w ramach której spółka dofinansowała projekt, dostawy oraz instalację systemów detekcji i sygnalizacji gazu ziemnego dla dwóch pieców gazowych w RAFAKO S.A.; dotacja ma charakter pieniężny,
- projekt badawczy mający na celu opracowanie innowacyjnej elektrostatycznej metody ograniczenia emisji submikronowych cząstek stałych w spalinach i gazach odlotowych w szczególności ze źródeł zasilanych biopaliwami. (ELAGLOM). realizowany ze środków Narodowego Centrum Badań i Rozwoju w ramach Programu Badań Stosowanych; dotacja ma charakter pieniężny,
- projekt badawczy "Układ metanowania CO2 do magazynowania energii elektrycznej poprzez produkcję CO2-SNG." projekt realizowany we współpracy z TAURON Wytwarzanie S.A., Instytut Chemicznej Przeróbki Węgla, Akademię Górniczo-Hutniczą, West Technology & Trading Polska Sp. z o.o. z Opola, EXERGON Sp. z o.o. z Gliwic, Instytut CEA z Francji oraz firmę Atmosstat z Francji; dotacja ma charakter pieniężny,
- działalności prewencyjnej Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń S.A., w ramach której spółka dofinansowała projekt wyposażenia magazynu farb i lakierów w system detekcji węglowodorów w RAFAKO S.A.; dotacja ma charakter pieniężny,
- działalności prewencyjnej Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń S.A., w ramach której spółka dofinansowała projekt modernizacji i rozbudowy systemu monitoringu w RAFAKO S.A.; dotacja ma charakter pieniężny.
- działalności prewencyjnej Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń S.A. i InterRisk Towarzystwa Ubezpieczeń S.A. Vienna Insurance Group, w ramach której towarzystwa ubezpieczeniowe dofinansowują projekt poprawy bezpieczeństwa pożarowego w budynku produkcyjnym w RAFAKO S.A.; dotacje mają charakter pieniężny,
- projekt badawczy "Poligeneracyjny układ komunalny opalany biomasą i paliwami wtórnymi z odpadów." projekt realizowany we współpracy z firmami EXERGON Sp. z o.o. z Gliwic, TAURON Wytwarzanie S.A., Instytutem Chemicznej Przeróbki Węgla, firmą EQTEC z Hiszpanii, Instytut CEA z Francji oraz firmę Atmosstat z Francji; dotacja ma charakter pieniężny.

Rozliczenia z tytułu dotacji:

<i>Cel dotacji</i>	<i>Stan na 1 stycznia 2017</i>	<i>Zwiększenia w okresie</i>	<i>Odpisanie dotacji w pozostałe przychody operacyjne w okresie</i>	<i>Zwrot dotacji w okresie</i>	<i>Stan na 31 grudnia 2017</i>
Modernizacja środków trwałych	196	–	(19)	–	177
Realizacja części projektu badawczego	325	729	(951)	–	103
	521	729	(970)	–	280

35. Emisja, wykup i spłata dłużnych i kapitałowych papierów wartościowych

W dniu 12 września 2017 roku Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy podjęło uchwałę nr 4 (Uchwała) w sprawie podwyższenia kapitału zakładowego RAFAKO S.A. poprzez emisję nie mniej niż 1 (jednej) oraz nie więcej niż 42.500.000 (czterdzieści dwa miliony pięćset tysięcy) nowych akcji zwykłych na okaziciela serii K, z zachowaniem prawa poboru dla dotychczasowych akcjonariuszy, o wartości nominalnej 2 (dwa) złote każda.

W wykonaniu uchwały NWZA Zarząd RAFAKO S.A. w dniu 24 października 2017 roku podjął uchwałę, zgodnie z którą: i) cena emisyjna akcji serii K została ustalona w wysokości 4 zł (słownie: cztery złote) za jedną akcję; ii) 1 (słownie: jedno) jednostkowe prawo poboru uprawnia do objęcia 0,50040033204 akcji, a 1,99839995294 jednostkowych praw poboru uprawnia do objęcia 1 (słownie: jednej) akcji. Zarząd Spółki postanowił nie korzystać z upoważnienia do określenia ostatecznej sumy o jaką ma być podwyższony kapitał zakładowy jednostki dominującej, w związku z czym ostateczna liczba emitowanych akcji była równa maksymalnej liczbie przewidzianej w Uchwale.

W dniu 24 października 2017 roku PBG S.A. oraz FUNDUSZ INWESTYCJI POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW FUNDUSZ INWESTYCYJNY ZAMKNIĘTY AKTYWÓW NIEPUBLICZNYCH z siedzibą w Warszawie (dalej „FIPP FIZ AN”), zarządzany i reprezentowany przez Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych BGK S.A., uzgodniły warunki przeprowadzenia transakcji sprzedaży przez PBG oraz spółkę zależną, tj. Multaros Trading Company Limited z siedzibą na Cyprze („Multaros”) na rzecz FIPP FIZ AN jednostkowych praw poboru akcji serii K (dalej „JPP”) RAFAKO S.A., które będą przysługiwać PBG i Multaros w przypadku przeprowadzenia przez RAFAKO planowanej oferty publicznej. FIPP FIZ AN zamierzał nabyć wszystkie JPP, które przysługiwać będą PBG S.A. oraz część JPP, które przysługiwać będą Multaros (dalej „Transakcja”). Po uzgodnieniu warunków transakcji, w dniu 24 października 2017 roku PBG, Multaros i FIPP FIZ AN zawarły umowę o współpracy dotyczącą RAFAKO S.A., stanowiącą porozumienie w rozumieniu art. 87 ust. 1 pkt 6) ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych. Na mocy oraz na warunkach wskazanych w porozumieniu strony zobowiązały się do współpracy w zakresie powoływania do rady nadzorczej RAFAKO S.A. osoby wskazanej przez FIPP FIZ AN tak długo, jak FIPP FIZ AN będzie posiadał akcje RAFAKO S.A. reprezentujące co najmniej 5% (tj. 5% + 1 akcja) ogólnej liczby głosów na walnym zgromadzeniu RAFAKO S.A.

3 listopada 2017 roku Komisja Nadzoru Finansowego zatwierdziła prospekt emisyjny, który w formie elektronicznej został udostępniony na stronie internetowej Spółki.

W wyniku przeprowadzonej oferty należycie subskrybowanych i opłaconych zostało 42.500.000 akcji nowej emisji, wobec czego dokonano ich przydziału, a w tym: 35.107.416 akcji podmiotom, które złożyły zapisy w ramach wykonania prawa poboru i podmiotom, które złożyły zapisy dodatkowe oraz 7.392.584 akcji podmiotom, które złożyły zapisy w odpowiedzi na zaproszenie Zarządu Spółki. Wszystkie akcje oferowane w ramach emisji zostały objęte, tak więc wartość przeprowadzonej subskrypcji wyniosła 170.000.000 zł (słownie: sto siedemdziesiąt milionów złotych).

W dniu 27 grudnia 2017 roku Sąd Rejonowy w Gliwicach Wydział X Gospodarczy KRS dokonał rejestracji nowego kapitału zakładowego jednostki dominującej w wysokości 254 863 996 złotych, zaś 18 stycznia 2018 roku miało miejsce pierwsze notowanie akcji serii K na Giełdzie Papierów Wartościowych. Aktualną strukturę akcjonariatu zaprezentowano w nocie 30.8.

W okresie 12 miesięcy zakończonym 31 grudnia 2016 roku Spółki Grupy nie przeprowadzały emisji, wykupu i spłat dłużnych i kapitałowych papierów wartościowych.

36. Wykorzystanie wpływów z emisji papierów wartościowych

Środki pieniężne pozyskane w drodze emisji akcji w kwocie 89 225 tysięcy złotych, która miała miejsce w 2015 roku, zostały wykorzystane w 2017 roku na następujące cele:

- kaucje stanowiące zabezpieczenie nowych instrumentów finansowych w kwocie 22 588 tysięcy złotych,
- obsługę finansową związaną z realizacją nowych projektów w kwocie 7 914 tysięcy złotych,
- realizację prac badawczo-rozwojowych w kwocie 4 911 tysięcy złotych.

Środki pieniężne pozyskane w drodze emisji akcji K w kwocie 163 368 tysięcy złotych, która miała miejsce w 2017 roku, nie zostały jeszcze wykorzystane.

37. Zobowiązania z tytułu umów leasingu finansowego i umów dzierżawy z opcją zakupu

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku przyszłe minimalne opłaty leasingowe z tych umów oraz wartość bieżąca minimalnych opłat leasingowych netto przedstawiają się następująco:

	31 grudnia 2017		31 grudnia 2016	
	Opłaty minimalne	Wartość bieżąca opłat	Opłaty minimalne	Wartość bieżąca opłat
W okresie do 1 roku	2 618	2 445	2 938	2 045
W okresie od 1 do 5 lat	2 313	2 106	3 686	3 540
Minimalne opłaty leasingowe ogółem	4 931	4 551	6 624	5 585
Minus koszty finansowe	(380)	–	(1 039)	–
Wartość bieżąca minimalnych opłat leasingowych, w tym:	4 551	4 551	5 585	5 585
Krótkoterminowe	2 445	2 445	2 045	2 045
Długoterminowe	2 106	2 106	3 540	3 540

38. Sprawy sporne, postępowania sądowe

38.1. Postępowanie sądowe o odszkodowanie od firmy Donieckobłenergo z siedzibą na Ukrainie

Istotnym postępowaniem prowadzonym przez jednostkę dominującą - RAFAKO S.A. jest postępowanie sądowe o odszkodowanie od firmy Donieckobłenergo z siedzibą na Ukrainie z powodu ostatecznego zaniechania realizacji budowy kotła przez Klienta. W dniu 6 sierpnia 2010 roku Spółka otrzymała wyrok Izby Sądowej do spraw gospodarczych Sądu Najwyższego Ukrainy, na mocy którego pozytywnie została rozpatrzona skarga kasacyjna złożona przez RAFAKO S.A. w dniu 2 marca 2010 roku i postanowiono utrzymać w mocy wyrok Donieckiego Apelacyjnego Sądu Gospodarczego z dnia 23 grudnia 2008 roku, w którym to orzeczeniu została zasądzona na rzecz RAFAKO S.A. tytułem odszkodowania, odsetek za zwłokę, kosztów sądowych i kosztów zastępstwa procesowego łącznie kwota 56,7 miliona hrywien, co w przeliczeniu stanowiło kwotę około 11,5 mln USD. Ze względu na niepewność skuteczności windykacji zasądzonej wierzytelności, RAFAKO S.A. nie ujęła powyższej kwoty w przychodach. Pełnomocnik RAFAKO S.A. poinformował, że w lipcu 2012 roku Sąd Gospodarczy okręgu Donieckiego wznowił rozpatrywanie sprawy ze względu na żądanie Donieckobłenergo uznania umowy z dnia 16 maja 1994 roku za nieważną. Zdaniem pełnomocnika nie ma żadnych nowych argumentów i dowodów dla uznania takiego żądania. Z uwagi na sytuację polityczną panującą na Ukrainie oraz na fakt, iż brak jest pełnej dokumentacji przedmiotowej sprawy w jednym z tamtejszych sądów, co razem wzięwszy uniemożliwia ochronę praw i interesów RAFAKO S.A. na drodze sądowej, Zarząd Spółki, po zapoznaniu się z opinią prawną w zakresie możliwości dalszego dochodzenia roszczeń od spółki Donieckobłenergo, podjął decyzję o zaniechaniu tegoż działania.

38.2. Postępowanie sądowe przeciwko spółce Mostostal Warszawa S.A.

Dnia 11 października 2016 roku jednostka dominująca złożyła w Sądzie Okręgowym w Gliwicach pozew przeciwko spółce Mostostal Warszawa S.A. o zapłatę kwoty w wysokości 8 042 475 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 3 sierpnia 2016 roku, tytułem zwrotu 70% wartości kwot wstrzymanych na poczet zabezpieczenia należytego wykonania umowy. Złożenie pozwu uzasadnione było tym, że strony zakończyły definitywnie współpracę w ramach zawartego dnia 18 grudnia 2012 roku kontraktu podwykonawczego na projekt, dostawę i montaż rusztu, kotła i instalacji oczyszczania spalin dla dwóch linii ZTUO Szczecin (ostatecznie spółka RAFAKO S.A. złożyła oświadczenie o odstąpieniu od kontraktu podwykonawczego z winy Mostostal Warszawa S.A. dnia 7 lipca 2016 roku). W związku z zakończoną współpracą na tym projekcie, Mostostal Warszawa S.A. zobowiązany jest zwrócić wartość kwot wstrzymanych na poczet zabezpieczenia należytego wykonania kontraktu, ponieważ wygasła umowna przesłanka istnienia takiego zabezpieczenia. W dniu 19 października 2016 roku Sąd Okręgowy w Gliwicach wydał nakaz zapłaty, w którym uwzględnił w całości żądanie RAFAKO S.A. W dniu 25 listopada 2016 roku do ww. sądu wpłynął sprzeciw od nakazu zapłaty złożony przez Mostostal Warszawa S.A. W dniu 30 czerwca 2017 roku Sąd Okręgowy w Gliwicach zasądził na rzecz Spółki całość kwoty dochodzonej pozewem. Od wyroku sądu I instancji Mostostal Warszawa S.A. w dniu 28 sierpnia 2017 roku złożył apelację. W aktualnym stanie rzeczy, po złożeniu przez RAFAKO S.A. w dniu 5 października 2017 roku odpowiedzi na apelację, strony oczekują na wyznaczenie przez sąd terminu rozprawy.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku jednostka dominująca prezentuje tę należność sporną w kwocie 8 milionów złotych w pozycji „Pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów”. W ocenie kancelarii prawnej reprezentującej jednostkę dominującą w tym postępowaniu Mostostal Warszawa S.A. zobowiązany jest zwrócić wartość kwot zatrzymanych na poczet zabezpieczenia należytego wykonania. Mając na uwadze aktualny status postępowania sądowego i korzystny dla RAFAKO S.A. wyrok w I instancji, a także stanowisko kancelarii prawnej reprezentującej Spółkę, w ocenie Zarządu jednostki dominującej ryzyko związane z realizowalnością powyższego aktywa na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego jest minimalne w związku z czym nie został utworzony odpis aktualizujący wartość tej należności spornej.

38.3. Postępowanie sądowe przeciwko spółce Mostostal Warszawa S.A. oraz spółce Zakład Unieszkodliwiania Odpadów sp. z o.o.

Dnia 20 marca 2017 roku jednostka dominująca złożyła w Sądzie Okręgowym w Gliwicach pozew kierowany solidarnie przeciwko spółce Mostostal Warszawa S.A. oraz spółce Zakład Termicznego Unieszkodliwiania Odpadów sp. z o.o. o zapłatę kwoty w wysokości 13 136 446,57 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 18 listopada 2016 roku z tytułu wystawionej faktury za zrealizowane przez RAFAKO S.A., a niezapłacone przez Mostostal Warszawa S.A. oraz Zakład Unieszkodliwiania Odpadów sp. z o.o. prace wykonane w ramach umowy podwykonawczej dotyczącej inwestycji ZTUO Szczecin. RAFAKO uznaje, że roszczenie jest zasadne, ponieważ prace zostały zrealizowane, na poparcie czego została przeprowadzona przez jednostkę dominującą stosowna inwentaryzacja prac i przekazana dłużnikom. W dniu 29 marca 2017 roku sąd wydał nieprawomocny nakaz zapłaty kwot dochodzonych pozewem. Pozwane spółki w dniu 19 kwietnia 2017 roku złożyły do sądu sprzeciw od nakazu zapłaty. W dniu 27 lipca 2017 roku RAFAKO S.A. złożyło do sądu pismo procesowe, które oprócz odpowiedzi na sprzeciw pozwanych spółek zawiera rozszerzenie powództwa o 3 021 268 złotych, do łącznej kwoty 16 157 215 złotych. Jak do tej pory w sprawie odbyła się w dniu 6 października 2017 roku jedna, wstępna rozprawa. Pozwane spółki złożyły do sądu odpowiedzi na pismo procesowe powoda z dnia 27 lipca 2017 roku, w którym zostało rozszerzone powództwo. Z uwagi na to, iż przedmiot sporu jest bardzo skomplikowany, trudno określić termin jego zakończenia. W ramach toczącego się postępowania sądowego jednostka dominująca uzyskała wgląd do inwentaryzacji zakresu zrealizowanych prac na tym projekcie wykonanej przez biegłego sądowego na zlecenie sądu rozpatrującego sprawę sporną pomiędzy Mostostalem Warszawa S.A. a Zakładem Termicznego Unieszkodliwiania Odpadów sp. z o.o. dotyczącą końcowego rozliczenia kontraktu po wypowiedzeniu umowy wykonawczej. Wyniki tej inwentaryzacji zostały porównane przez RAFAKO S.A. do zakresu zinwentaryzowanego wewnątrznie przez RAFAKO S.A. i nie stwierdzono istotnych rozbieżności. W ocenie jednostki dominującej pozwane strony mogą kwestionować wysokość roszczenia RAFAKO (wycenionego przez Spółkę na bazie zinwentaryzowanego zakresu wykonanych prac i ustalonego kontraktowego wynagrodzenia za dany zakres), ponieważ roszczenie to będzie podlegało zasądzeniu przez sąd i może być finalnie uzależnione od wyników inwentaryzacji przeprowadzonej przez biegłego sądowego. Na dzień 31 grudnia 2017 roku jednostka dominująca prezentuje tę należność sporną, po uwzględnieniu ostrożnościowego odpisu aktualizującego, w kwocie netto 12 milionów złotych w pozycji „Pozostałe należności i rozliczenia międzyokresowe kosztów”. W ocenie kancelarii prawnej reprezentującej RAFAKO S.A. w tym postępowaniu powództwo jest uzasadnione (szansa pozytywnego rozstrzygnięcia wynosi ok. 90%), natomiast ocena zasadności roszczenia co do jego wysokości jest uzależniona od wyników postępowania dowodowego, w tym zwłaszcza opinii biegłego sądowego. Mając na uwadze aktualny status postępowania sądowego, a także stanowisko kancelarii prawnej reprezentującej Spółkę, w ocenie Zarządu jednostki dominującej ryzyko związane z realizowalnością powyższego aktywa w wykazanej kwocie netto na dzień sporządzenia niniejszego sprawozdania finansowego jest minimalne.

39. Należności od jednostki powiązanej wynikające z zawartego układu

W okresie 12 miesięcy 2017 roku jednostka dominująca dokonała konwersji posiadanych należności od jednostki powiązanej PBG S.A. wynikających z układu na obligacje, co zostało szerzej opisane w nocie 24 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

40. Zmiany pozycji pozabilansowych

	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Pozycje pozabilansowe z tytułu gwarancji bankowych otrzymanych w głównej mierze jako zabezpieczenie wykonania umów handlowych, w tym:	669 672	667 316
- od jednostek powiązanych	-	-
Należności z tytułu otrzymanych poręczeń, w tym:	-	-
- od jednostek powiązanych	-	-
Weksle otrzymane jako zabezpieczenie, w tym:	24 507	24 865
- od jednostek powiązanych	13 864	9 280
Akredytywy	-	-
	694 179	692 181
	694 179	692 181
	31 grudnia 2017	31 grudnia 2016
Pozycje pozabilansowe z tytułu gwarancji bankowych udzielonych w głównej mierze jako zabezpieczenie wykonania umów handlowych, w tym:	326 438	200 609
- na rzecz jednostek powiązanych	-	-
Zobowiązania z tytułu udzielonych poręczeń, w tym:	1 294 375	1 394 668
- na rzecz jednostek powiązanych	-	-
Weksle wydane pod zabezpieczenie, w tym:	15 374	10 736
- na rzecz jednostek powiązanych	1 884	-
Akredytywy	-	-
	1 636 187	1 606 013
	1 636 187	1 606 013

W okresie 12 miesięcy 2017 roku Grupa RAFAKO zanotowała wzrost poziomu zobowiązań warunkowych w kwocie 30 174 tysiące złotych, który wynikał ze wzrostu poziomu udzielonych gwarancji bankowych. W okresie 12 miesięcy 2017 roku na zlecenie RAFAKO S.A. banki oraz instytucje ubezpieczeniowe udzieliły kontrahentom gwarancji, głównie z tytułu dobrego wykonania umowy, w kwocie 144 278 tysięcy złotych oraz gwarancji przetargowych, w kwocie 47 766 tysięcy złotych. Największą pozycję w tej grupie zobowiązań stanowi gwarancja dobrego wykonania umowy na kwotę 11 972 tysiące euro, wystawiona w maju 2017 roku. Zobowiązania z tytułu udzielonych poręczeń na dzień 31 grudnia 2017 roku wynosiły 1 294 375 tysięcy złotych i dotyczą poręczenia w dniu 16 kwietnia 2014 roku oraz 24 lutego 2016r. przez RAFAKO S.A.za zobowiązania jednostki zależnej E003B7 Sp. z o.o., udzielonego do dnia 17 kwietnia 2028 roku, w związku z projektem na „Budowę nowych mocy w technologiach węglowych w TAURON Wytwarzanie S.A.– Budowa bloku energetycznego o mocy 910 MW na parametry nadkrytyczne w Elektrowni Jaworzno III – Elektrownia II”. Największą pozycją wśród gwarancji udzielonych, które wygasły w okresie pierwszych 12 miesięcy 2017 roku była gwarancja dobrego wykonania umowy w kwocie 2 993 tysiące euro.

W okresie 12 miesięcy 2017 roku Grupa odnotowała wzrost poziomu należności warunkowych otrzymanych głównie pod zabezpieczenie należytego wykonania umów w kwocie 1 998 tysięcy złotych, w tym wzrost poziomu należności z tytułu otrzymanych gwarancji bankowych i ubezpieczeniowych w kwocie 2 356 tysięcy złotych oraz spadek poziomu należności z tytułu weksli w wysokości 358 tysięcy złotych. Największą pozycję wśród gwarancji otrzymanych w okresie 12 miesięcy 2017 roku stanowi gwarancja dobrego wykonania umowy w kwocie 7 048 tysięcy złotych. Największą pozycją wśród gwarancji wygasłych w okresie 12 miesięcy 2017 roku stanowiła gwarancja dobrego wykonania umowy w kwocie 4 152 tysiące euro.

41. Gwarancje udzielone

Grupa Kapitałowa na dzień 31 grudnia 2017 roku posiadała zobowiązania warunkowe wynikające z gwarancji bankowych i ubezpieczeniowych o łącznej wartości 326 438 tysięcy złotych, w tym:

<i>Lp.</i>	<i>Bank/ubezpiaczyciel wystawiający gwarancję</i>	<i>Kwota gwarancji (w tys. PLN)</i>	<i>Przedmiot gwarancji</i>
1.	AXA	808	należyte usunięcie wad i usterek
2.	ALLIANZ	10 282	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, zwrot zaliczki, udziału w przetargu,
3.	Euler HERMES	16 471	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, udziału w przetargu,
4.	Ergo Hestia S.A	73 396	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, zwrot zaliczki, udziału w przetargu,
5.	PKO BP	87 782	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, zwrot zaliczki, udziału w przetargu, retention, gwarancja zapłaty
6.	UNIQA	1 698	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, udział w przetargu
7.	WARTA	2 120	należyte usunięcie wad i usterek
8.	Generali	30 316	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, zwrot zaliczki, udział w przetargu
9.	InterRisk S.A.	22 503	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek, udział w przetargu
10.	KUKE	81 062	dobrze wykonanie umowy, należyte usunięcie wad i usterek
	RAZEM	326 438	

Zabezpieczenie wiarytelności większości ubezpieczycieli wystawiających gwarancje finansowe na zlecenie Grupy stanowią weksle własne in blanco wraz z deklaracjami wekslowymi, natomiast wiarytelności banków zabezpieczone są głównie zabezpieczeniami wynikającymi z umowy LKW, oświadczeniami o poddaniu się egzekucji, weksłami własnymi in blanco wraz z deklaracjami wekslowymi oraz kaucjami gotówkowymi.

42. Informacje o podmiotach powiązanych

W okresie 12 miesięcy 2017 roku oraz w okresie 12 miesięcy 2016 roku Grupa nie zawierała istotnych transakcji z podmiotami powiązаныmi na innych warunkach niż rynkowe.

Łączne kwoty transakcji z podmiotami powiązаныmi za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 roku oraz za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016 roku:

<i>Podmiot powiązany</i>		<i>Sprzedaż na rzecz podmiotów powiązanych za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 roku/31 grudnia 2016 roku</i>	<i>Zakupy od podmiotów powiązanych za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 roku/31 grudnia 2016 roku</i>	<i>Należności od podmiotów powiązanych na dzień 31 grudnia 2017 roku/31 grudnia 2016 roku</i>	<i>Zobowiązania wobec podmiotów powiązanych na dzień 31 grudnia 2017 roku/31 grudnia 2016 roku</i>
Podmiot dominujący:					
PBG S.A.	2017	2 389	5 491	30 538*	558
	2016	2 918	4 180	35 869*	155
Jednostki z Grupy Kapitałowej PBG S.A.:					
PBG oil and gas Sp. z o.o. (dawniej HBP DROGI Sp. z o.o.)	2017	4 650	3 462	33 162	720
	2016	11 015	54 499	4 018	1 081
PBG Avatia Sp. z o.o.	2017	–	–	–	–
	2016	–	–	–	12
PBG ERIGO Sp. z o.o.	2017	–	–	–	–
	2016	14	–	7	–
PBG ERIGO PROJEKT Sp. z o.o. PLATAN HOTEL SKA	2017	73	–	8	–
	2016	75	–	8	–
PBG DOM Sp. z o.o.	2017	8	–	1	–
	2016	–	–	–	–
Jednostki powiązane osobowo:					
Fundacja PBG	2017	–	350	–	33
	2016	–	476	–	7
SWGK CONSULTING Sp. z o.o.	2017	–	150	–	49
	2016	–	74	–	7
SWGK KSIĘGOWOŚĆ Sp. z o.o.	2017	–	2 407	–	295
	2016	–	1 734	–	172
Mostostal Energomontaż Gliwice S.A.	2017	–	–	–	–
	2016	–	–	–	102
MIKO-TECH S.A.	2017	28	22 817	1	708
	2016	55	35 326	4	7 787

* należności od PBG S.A., które zostały opisane w nocie 38.1

<i>Podmiot powiązany</i>		<i>Sprzedaż na rzecz podmiotów powiązanych za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 roku/31 grudnia 2016 roku</i>	<i>Zakupy od podmiotów powiązanych za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 roku/31 grudnia 2016 roku</i>	<i>Należności od podmiotów powiązanych na dzień 31 grudnia 2017 roku/31 grudnia 2016 roku</i>	<i>Zobowiązania wobec podmiotów powiązanych na dzień 31 grudnia 2017 roku/31 grudnia 2016 roku</i>
Dwór w Smólsku Sp. z o.o.	2017	1	243		49
	2016	–	220	–	25
BPIL Grzegorz Kiczor	2017	–	213	–	41
	2016	–	155	–	–
Izba Gospodarcza Energetyki i Ochrony Środowiska	2017		29		7
	2016	–	–	–	6
FCS Business Solutions Sp. z o.o.	2017	2	–	–	–
	2016	2	–	–	–
NRG Solutions Sp. z o.o.	2017	18	3	6	3
	2016	5	–	6	–
PONER Sp. z o.o.	2017	472		130	
	2016	–	17	–	–
SWGK PODATKI Sp. z o.o.	2017	–	80	–	–
	2016	–	–	–	–
Polimex-Mostostal S.A.	2017	–	–	–	117
	2016	–	39	–	137

43. Jednostka dominująca Grupy

Jednostką dominującą Grupy Kapitałowej RAFAKO jest RAFAKO S.A.

Na dzień sporządzenia niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego podmiotem dominującym Grupy Kapitałowej RAFAKO jest spółka PBG S.A.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku PBG S.A. z siedzibą w Wysogotowie posiadała 33,33% akcji zwykłych Spółki (bezpośrednio posiada 6,02% akcji, pośrednio 27,31%).

44. Wspólne przedsięwzięcia, w których jednostki wchodzące w skład Grupy są współnikami

Jednostki wchodzące w skład Grupy nie prowadzą wspólnych przedsięwzięć.

45. Warunki transakcji z podmiotami powiązanymi

W okresie 12 miesięcy 2017 roku jednostka dominująca i jednostki zależne nie zawierały istotnych transakcji z podmiotami powiązanymi na innych warunkach niż rynkowe. Wszelkie transakcje z podmiotami powiązanymi są przeprowadzane na warunkach stosowanych przez Grupę w relacjach gospodarczych z podmiotami niepowiązanymi. Wynagrodzenie ustalane jest najczęściej w drodze przetargu, ustalane są standardowe warunki płatności. Podmiot powiązany musi zapewnić wykonanie usługi zgodnie z dokumentacją, udzielić gwarancji na określony czas oraz przedstawić zabezpieczenie w postaci finansowej gwarancji dobrego wykonania. Wobec podmiotów powiązanych obowiązują również standardowe kary umowne, zapisy zabezpieczające zachowanie tajemnicy, własności przemysłowej, ubezpieczenia kontraktu, działania siły wyższej i rozstrzygnięcia ewentualnych sporów.

46. Transakcje z udziałem innych członków Zarządu i Rady Nadzorczej

W okresie sprawozdawczym i porównywalnym okresie sprawozdawczym nie udzielono pożyczek członkom Zarządów i Rad Nadzorczych jednostek wchodzących w skład Grupy.

W okresie sprawozdawczym i porównywalnym okresie sprawozdawczym jednostki wchodzące w skład Grupy nie prowadziły żadnych transakcji z członkami Zarządów.

47. Akcje w posiadaniu członków organów zarządzających i nadzorujących

Ilość akcji jednostki dominującej będących w posiadaniu osób zarządzających i nadzorujących, a także ilość akcji i udziałów w jednostkach powiązanych z jednostką dominującą, będących w posiadaniu osób zarządzających i nadzorujących, według stanu na 31 grudnia 2017 roku, przedstawia poniższa tabela:

	<i>Nazwa spółki</i>	<i>Łączna liczba akcji (udziałów)</i>	<i>Wartość nominalna akcji (udziałów) w złotych</i>
<i>Osoba zarządzająca</i>			
Edward Kasprzak	RAFAKO S.A.	3 000	6 000
Jarosław Dusiło	PBG S.A.	100	2
Tomasz Tomczak	PBG S.A.	3 250	65
<i>Osoba nadzorująca</i>			
Małgorzata Wiśniewska	PBG S.A.	3 279	65,58
Jerzy Wiśniewski	PBG S.A.	189 902 366	7 798 047,32

48. Udziały wyższej kadry kierowniczej w programie akcji pracowniczych

Jednostki wchodzące w skład Grupy nie prowadzą programu akcji pracowniczych.

49. Wynagrodzenia wyższej kadry kierowniczej Grupy

	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017</i>	<i>Okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2016</i>
Krótkoterminowe świadczenia pracownicze (wynagrodzenia i narzuty)	16 290	14 228
Nagrody jubileuszowe	16	31
Świadczenia z tytułu rozwiązania stosunku pracy	169	92
Pozostałe świadczenia na rzecz pracowników	141	-
Łączna kwota kosztów z tytułu wynagrodzenia głównej kadry kierowniczej	16 616	14 351

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki dominującej za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie wyплаcone w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	3 120	–	114
Agnieszka Wasilewska-Semail	720	–	45
Krzysztof Burek	600	–	5
Jarosław Dusiło	600	–	28
Edward Kasprzak	600	–	5
Tomasz Tomczak	600	–	31
Rada Nadzorcza	993	–	1 021
Jerzy Wiśniewski	240	–	600
Dariusz Sarnowski	195	–	–
Piotr Wawrzynowicz	–	–	181
Małgorzata Wiśniewska	108	–	240
Przemysław Schmidt	126	–	–
Adam Szyszka	108	–	–
Dariusz Szymański	108	–	–
Krzysztof Gerula	108	–	–
Razem	4 113	–	1 135

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki dominującej za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie wyплаcone w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	3 120	1 248	191
Agnieszka Wasilewska-Semail	720	288	38
Krzysztof Burek	600	240	6
Jarosław Dusiło	600	240	8
Edward Kasprzak	600	240	5
Wiesław Różacki	–	–	103
Tomasz Tomczak	600	240	31
Rada Nadzorcza	1 008	–	1 344
Jerzy Wiśniewski	240	–	600
Dariusz Sarnowski	228	–	–
Piotr Wawrzynowicz	–	–	504
Małgorzata Wiśniewska	108	–	240
Przemysław Schmidt	108	–	–
Adam Szyszka	108	–	–
Dariusz Szymański	108	–	–
Krzysztof Gerula	108	–	–
Razem	4 128	1 248	1 535

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej Spółki jednostki zależnej PGL - DOM Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	118	40	10
Mirosław Dziedzic	99	40	10
Rafał Damasiewicz	19	-	-
Rada Nadzorcza	178	-	-
Mariusz Łożyński	54	-	-
Jolanta Markowicz	43	-	-
Adam Górnicki	43	-	-
Wojciech Byczkowski	38	-	-
Razem	296	40	10

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej PGL - DOM Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	107	30	-
Mirosław Dziedzic	107	30	-
Rada Nadzorcza	169	-	-
Mariusz Łożyński	51	-	-
Jolanta Markowicz	41	-	-
Adam Górnicki	41	-	-
Wojciech Byczkowski	36	-	-
Razem	276	30	-

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej RAFAKO Engineering Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	221	-	265
Albert Kępka	220	-	200
Rafał Damasiewicz	1	-	65
Rada Nadzorcza	126	-	-
Małgorzata Wiśniewska	44	-	-
Jarosław Dusilo	44	-	-
Agnieszka Wasilewska-Semail	38	-	-
Razem	347	-	265

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej RAFAKO Engineering Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	Wynagrodzenie zasadnicze	Wynagrodzenie w postaci nagród	Wynagrodzenie z pozostałych tytułów
Zarząd	231	–	–
Albert Kępka	171	–	–
Rafał Damasiewicz	60	–	–
Rada Nadzorcza	120	–	–
Małgorzata Wiśniewska	42	–	–
Jarosław Dusiło	42	–	–
Agnieszka Wasilewska-Semail	36	–	–
Razem	351	–	–

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej ENERGOTECHNIKA ENGINEERING Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	Wynagrodzenie zasadnicze	Wynagrodzenie w postaci nagród	Wynagrodzenie z pozostałych tytułów
Zarząd	338	–	103
Justyna Mirek	182	–	54
Norbert Lejeune	156	–	49
Rada Nadzorcza	56	–	–
Krzysztof Burek	15	–	–
Tomasz Tomczak	15	–	–
Małgorzata Wiśniewska	26	–	–
Razem	394	–	103

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej ENERGOTECHNIKA ENGINEERING Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	Wynagrodzenie zasadnicze	Wynagrodzenie w postaci nagród	Wynagrodzenie z pozostałych tytułów
Zarząd	489	133	-
Jan Miodek	252	42	-
Justyna Mirek	85	91	-
Norbert Lejeune	152	-	-
Rada Nadzorcza	52	-	-
Krzysztof Burek	15	-	-
Tomasz Tomczak	15	-	-
Małgorzata Wiśniewska	22	-	-
Razem	541	133	-

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej E001RK Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	Wynagrodzenie zasadnicze	Wynagrodzenie w postaci nagród	Wynagrodzenie z pozostałych tytułów
Zarząd	168	-	-
Jakub Sitek	108	-	-
Rafał Damasiewicz	60	-	-
Rada Nadzorcza	-	-	-
Razem	168	-	-

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej E001RK Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	Wynagrodzenie zasadnicze	Wynagrodzenie w postaci nagród	Wynagrodzenie z pozostałych tytułów
Zarząd	168	120	-
Jakub Sitek	108	60	-
Rafał Damasiewicz	60	60	-
Rada Nadzorcza	-	-	-
Razem	168	120	-

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej E003B7 Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	1 587	1 812	-
Jarosław Dusiło	490	564	-
Edward Kasprzak	610	684	-
Alfred Seń	487	564	-
Rada Nadzorcza	1 112	960	-
Agnieszka Wasilewska-Semail	248	240	-
Tomasz Tomczak	248	240	-
Krzysztof Burek	248	120	-
Jerzy Wiśniewski	368	360	-
Razem	2 699	2 772	-

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej E003B7 Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	1 592	894	-
Jarosław Dusiło	480	278	-
Edward Kasprzak	600	338	-
Alfred Seń	512	278	-
Rada Nadzorcza	1 080	540	-
Agnieszka Wasilewska-Semail	240	120	-
Tomasz Tomczak	240	120	-
Krzysztof Burek	240	120	-
Jerzy Wiśniewski	360	180	-
Razem	2 672	1 434	-

Koszty wynagrodzeń członków Zarządu oraz członków Rady Nadzorczej jednostki zależnej Reng Nano Sp. z o.o. za rok zakończony 31 grudnia 2017 roku przedstawiało się następująco:

dane w tysiącach złotych

	<i>Wynagrodzenie zasadnicze</i>	<i>Wynagrodzenie w postaci nagród</i>	<i>Wynagrodzenie z pozostałych tytułów</i>
Zarząd	270	-	-
Andrzej Szmatloch	45	-	-
Maria Manowska	45	-	-
Marek Buzanowski-Konakry	180	-	-
Rada Nadzorcza	-	-	-
Razem	270	-	-

50. Stanowisko Zarządu odnośnie możliwości zrealizowania wcześniej publikowanych prognoz

Grupa nie publikowała prognoz na 2017 rok.

51. Informacja o umowie z biegłym rewidentem lub podmiotem uprawnionym do badania sprawozdań finansowych

Poniższa tabela przedstawia wynagrodzenie podmiotu uprawnionego do badania sprawozdań finansowych wypłacone lub należne za rok zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku i 31 grudnia 2016 roku w podziale na rodzaje usług:

Rodzaj usługi	<i>Rok zakończony 31 grudnia 2017*</i>	<i>Rok zakończony 31 grudnia 2016*</i>
Obowiązkowe badanie jednostkowego i skonsolidowanego sprawozdania finansowego jednostki dominującej	235	200
Pozostałe usługi**	232	–
Razem	467	200

* odnosi się do Ernst & Young Audyt Polska spółka z ograniczoną odpowiedzialnością spółka komandytowa

** dotyczą wykonania uzgodnionych procedur zgodnie z KSUP 4400 w związku z powtórną emisją akcji

52. Cele i zasady zarządzania ryzykiem finansowym

Celem zarządzania ryzykiem finansowym Grupy Kapitałowej RAFAKO jest ograniczenie zmienności generowanych przepływów pieniężnych oraz osiąganych wyników finansowych na podstawowej działalności biznesowej do akceptowalnego poziomu. Do głównych instrumentów finansowych z których korzystają Spółki Grupy należą: środki pieniężne, lokaty krótkoterminowe, udzielone pożyczki, transakcje wymiany walut, kredyt w rachunku bieżącym i umowy leasingu. Głównym zadaniem wspomnianych instrumentów jest wspomaganie i zabezpieczenie finansowe bieżącej działalności operacyjnej Spółek poprzez stabilizowanie i neutralizowanie ryzyk płynności finansowej, zmienności kursów walutowych i stóp procentowych, a także bezpieczne i efektywne lokowanie nadwyżek finansowych. Pozostałe instrumenty finansowe – takie jak należności i zobowiązania z tytułu dostaw i usług – powstają w związku z prowadzeniem przez Spółki Grupy bieżącej działalności biznesowej i są nieodłącznym jej elementem.

Spółki Grupy Kapitałowej nie prowadzi obrotu instrumentami finansowymi. Wszystkie opisane w niniejszym rozdziale instrumenty mają charakter wspomagający bezpośrednie procesy biznesowe, wynikające z prowadzonej działalności podstawowej. Spółki nie dopuszczają do wykorzystania instrumentów finansowych w celach spekulacyjnych czy innych, niepowiązanych ściśle z podstawową działalnością operacyjną.

Najistotniejszym rodzajem ryzyka finansowego na jakie narażona jest Grupa jest ryzyko płynności, które zostało szeroko opisane w nocie 6.

W 2017 roku jednostka dominująca posiadała podpisaną z PKO BP S.A. Umowę Kredytu w rachunku bieżącym na kwotę 70 milionów złotych oraz w rachunku kredytowym na kwotę 80 milionów złotych, w związku z tym narażona jest na ryzyko stopy procentowej, które będzie miało wpływ na wysokość kosztów finansowych ponoszonych przez Spółkę w kolejnych okresach. Jednak z uwagi na obniżenie wartości nominalnej kredytu ekspozycja na ryzyko stopy procentowej obniżyła się. Na stosunkowo niskim i stabilnym poziomie utrzymuje się też wartość podstawowej stopy procentowej decydującej o kosztach wykorzystania kredytu.

Dodatkowym rodzajem ryzyka finansowego w analizowanym okresie było i jest obecnie ryzyko walutowe oraz ryzyko stopy procentowej Spółek Grupy Kapitałowej. Wielkość tego ryzyka została przedstawiona w nocie 52.2.

Zasady rachunkowości Spółek Grupy Kapitałowej dotyczące instrumentów pochodnych zostały omówione w nocie 7.18.

52.1. Ryzyko stopy procentowej

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa posiadała aktywną umowę kredytową, w związku z czym ewentualne zmiany stóp procentowych stanowią ryzyko dla działalności Grupy Kapitałowej. Ryzyko związane ze zmianą stóp procentowych może oddziaływać na zmianę oprocentowania kredytu oraz depozytów posiadanych przez Spółki Grupy Kapitałowej. Wrażliwość tego rodzaju zmian wskazano w tabeli poniżej.

Ryzyko stopy procentowej – wrażliwość na zmiany

Poniższa tabela przedstawia wrażliwość wyniku finansowego brutto na racjonalnie możliwe zmiany stóp procentowych przy założeniu niezmienności innych czynników (lokaty, udzielone pożyczki, kredyt bankowy, zobowiązania z tytułu leasingu). Nie przedstawiono wpływu na kapitał własny Grupy.

	Zwiększenie/ zmniejszenie o punkty procentowe	Wpływ na wynik finansowy brutto
Okres zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku		
PLN	+ 1%	2 767
EUR	+ 1%	609
USD	+ 1%	215
HUF	+ 1%	23
PLN	- 1%	(2 767)
EUR	- 1%	(609)
USD	- 1%	(215)
HUF	- 1%	(23)
Okres zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku		
PLN	+ 1%	7 385
EUR	+ 1%	332
HUF	+ 1%	1
RSD	+ 1%	20
PLN	- 1%	(7 385)
EUR	- 1%	(332)
HUF	- 1%	(1)
RSD	- 1%	(20)

52.2. Ryzyko walutowe

Najistotniejszym rodzajem ryzyka finansowego, na które narażona jest Grupa jest ryzyko walutowe, które wynika ze zmian kursu walutowego, powodujących niepewność, co do przyszłego poziomu przepływów pieniężnych denominowanych w walutach obcych. Ekspozycja na ryzyko walutowe Grupy wynika z faktu, że znaczna część jej przepływów pieniężnych jest wyrażona w walutach obcych. Zmiany kursu PLN do walut obcych, szczególnie mające miejsce w krótkim okresie czasu i występujące z dużą dynamiką, mogą mieć istotny wpływ zarówno na rentowność realizowanych kontraktów denominowanych w walutach obcych, jak i poziom różnic kursowych liczonych od pozycji aktywów i zobowiązań wyrażonych w walutach obcych, a przeliczanych na PLN.

W minionym okresie ponad 6,2% zafakturowanych przychodów Grupy wyrażonych było w walutach obcych, przede wszystkim w EUR.

Strategia zarządzania ryzykiem walutowym stosowana przez spółki Grupy Kapitałowej zakłada wykorzystanie w jak największym stopniu naturalnego zabezpieczenia. Spółki dążą do jak największego strukturalnego dopasowania przychodów i kosztów w tej samej walucie w ramach realizowanych kontraktów. Ekspozycja netto na ryzyko walutowe, która nie jest zabezpieczana w sposób naturalny, zabezpieczana jest w momencie zawierania transakcji w granicach od 30% do 70% szacowanej wartości ekspozycji netto, wyłącznie za pomocą zaakceptowanych typów instrumentów pochodnych. Na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa posiadała nierozliczone transakcje walutowe typu forward. Są to transakcje sprzedaży USD w kwocie 4 mln USD.

Z uwagi na dokonane przez Zamawiających wybory najkorzystniejszej ofert w istotnych procedurach przetargowych i przewidywaną zmianą pozycji z tzw. eksportera na importera w ekspozycji walutowej netto Grupa nie zawierała nowych transakcji walutowych na sprzedaż walut obcych w granicach wyznaczonych przyjętą polityką zabezpieczania ryzyka walutowego. Po ostatecznych rozstrzygnięciach przetargowych Spółki Grupy Kapitałowej dokonają uaktualnienia wartości swoich pozycji walutowych i podejmą decyzje co do ich ewentualnego zabezpieczenia.

Poniższa tabela przedstawia wrażliwość wyniku finansowego brutto (w związku ze zmianą wartości aktywów i zobowiązań pieniężnych) na racjonalnie możliwe wahania kursu EUR, USD, HUF, TRY, RSD przy założeniu niezmienności innych czynników.

	<i>Wzrost/ spadek kursu waluty</i>	<i>Wpływ na wynik finansowy brutto</i>	<i>Wpływ na wynik finansowy netto</i>
31 grudnia 2017 – EUR	+10%	5 202	4 214
	-10%	(5 202)	(4 214)
31 grudnia 2017 – USD	+10%	2 237	1 812
	-10%	(2 237)	(1 812)
31 grudnia 2017 – HUF	+10%	95	77
	-10%	(95)	(77)
31 grudnia 2017 – TRY	+10%	1	1
	-10%	(1)	(1)
31 grudnia 2016 – EUR	+10%	3 320	2 689
	-10%	(3 320)	(2 689)
31 grudnia 2016 – TRY	+10%	1	1
	-10%	(1)	(1)
31 grudnia 2016 – HUF	+10%	7	6
	-10%	(7)	(6)
31 grudnia 2016 – RSD	+10%	204	165
	-10%	(204)	(165)

52.3. Ryzyko cen towarów

Grupa jest narażona na ryzyko wzrostu cen, szczególnie materiałów strategicznych dla jej działalności. Na poziom tego ryzyka znacząco wpływa sytuacja na światowych rynkach cen surowców – stali, metali szlachetnych, paliw i energii powodowana zarówno wahaniami kursów walut jak i koncentracją producentów zmierzającą do prowadzenia wspólnej kontroli cen. Strategia zarządzania ryzykiem cen towarów zakłada dążenie do zawierania kontraktów z poddostawcami materiałów i usług w walucie kontraktu głównego, lokowanie dostaw materiałów po stronie klienta, jak również zawieranie umów zakupowych w cenach stałych. Spółki Grupy nie zawierają wieloletnich umów z poddostawcami, zakres dostaw i dostawcy ustalani są indywidualnie w zależności od potrzeb.

52.4. Ryzyko kredytowe

Ryzyko kredytowe Grupy Kapitałowej RAFAKO jest ściśle związane z prowadzeniem podstawowej działalności Spółek. Wynika ono z zawartych kontraktów handlowych i związane jest z potencjalnym wystąpieniem zdarzeń, które mogą przybrać postać niewypłacalności kontrahenta, częściowej spłaty należności lub istotnego opóźnienia w spłacie należności. Udzielanie klientom, tzw. kredytu kupieckiego jest aktualnie nieodłącznym elementem prowadzenia działalności gospodarczej, jednakże Spółki podejmują szereg działań mających na celu zminimalizowanie ryzyk związanych z podjęciem współpracy z potencjalnie nierzetelnym klientem. Wszyscy klienci, którzy pragną korzystać z kredytów kupieckich, poddawani są procedurom wstępnej weryfikacji.

Klienci, którzy w opinii Spółek Grupy, na podstawie przeprowadzonej weryfikacji, nie są wiarygodni finansowo, są zobowiązani do przedstawienia odpowiednich zabezpieczeń finansowych, które minimalizują ryzyko niewypłacalności tych firm wobec Grupy.

Należności o podwyższonym poziomie ryzyka kredytowego zostały szczegółowo opisane w notach 38 i 24.

52.5. Ryzyko związane z płynnością

Grupa jest narażona na ryzyko płynności w przypadku niedopasowania struktury terminowej przepływów pieniężnych na realizowanych kontraktach. Grupa dąży do zapewnienia tzw. pozytywnych przepływów pieniężnych, co przy założeniu terminowego regulowania należności eliminuje ryzyko płynności. Nominalna wartość linii kredytowych, do których ma dostęp Grupa skutecznie zapobiega ewentualnym negatywnym zdarzeniom związanym z opóźnieniami w terminowym regulowaniu należności. Jednostka dominująca korzysta od 2013 roku z zewnętrznych źródeł finansowania działalności. Dostępne limity kredytowe w bankach były wykorzystane w istotnym stopniu i były wystarczające do obsługi operacyjnej działalności Grupy.

Kwestia płynności finansowej Grupy (kontynuacji działalności) w odniesieniu do 2017 roku została szeroko opisana w nocie 6 niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

Tabela poniżej przedstawia zobowiązania finansowe Grupy na dzień 31 grudnia 2017 oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku wg daty zapadalności na podstawie przepływów umownych.

	<i>Na żądanie</i>	<i>Poniżej 3 miesięcy</i>	<i>Od 3 do 12 miesięcy</i>	<i>Od 1 roku do 5 lat</i>	<i>Powyżej 5 lat</i>	<i>Razem</i>
<i>31 grudnia 2017</i>						
Oprocentowane kredyty i pożyczki	–	–	98 728	–	–	98 728
Zobowiązania z tytułu leasingu	–	595	1 850	2 106	–	4 551
Instrumenty pochodne	–	–	–	–	–	–
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania	95 403	183 880	21 334	36 892	–	337 509
	95 403	184 475	121 912	38 998	–	440 788
<i>31 grudnia 2016</i>						
Oprocentowane kredyty i pożyczki	147 107	–	–	–	–	147 107
Zobowiązania z tytułu leasingu	–	522	1 523	3 540	–	5 585
Instrumenty pochodne	–	–	–	–	–	–
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania	61 157	372 108	30 159	52 611	243	516 278
	61 157	372 630	31 682	56 151	243	521 863

53. Instrumenty pochodne

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa posiadała nierozliczone transakcje walutowe typu forward. Są to transakcje sprzedaży USD w kwocie 4 mln USD.

Transakcje walutowe typu forward zostały zawarte w związku z postępowaniami przetargowymi denominowanymi w USD, w oparciu o warunki rynkowe nie odbiegające od warunków powszechnie stosowanych dla tego typu transakcji finansowych.

Na dzień 31 grudnia 2017 roku Grupa nie posiadała innych rodzajów instrumentów pochodnych.

Na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa nie posiadała nierozliczonych transakcji dot. pochodnych instrumentów finansowych.

54. Instrumenty finansowe

54.1. Wartość bilansowa klas i kategorii instrumentów finansowych

Wartość bilansową klas i kategorii instrumentów finansowych na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku prezentują poniższe tabele.

Grupa prezentuje poszczególne kategorie i klasy instrumentów finansowych w wartości bilansowej, których wartość godziwa jest zbliżona do wartości bilansowej. Wartość księgowa jest zbliżona do godziwej z powodu relatywnie krótkiego terminu zapadalności (dla pozycji krótkoterminowych), bądź dyskontowania rozrachunków długoterminowych.

<i>Kategorie i klasy aktywów finansowych</i>	<i>Wartość bilansowa 31 grudnia 2017</i>	<i>Wartość bilansowa 31 grudnia 2016</i>
Aktywa wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	479	–
Jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	–	–
Instrumenty pochodne	479	–
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	223	209
Udziały i akcje długoterminowe	223	209
Aktywa utrzymywane do terminu wymagalności	29 970	–
Obligacje długoterminowe	24 769	–
Obligacje krótkoterminowe	5 201	–
Pożyczki i należności	483 735	738 597
Należności z tytułu dostaw i usług	391 276	621 080
Pozostałe należności*	82 449	82 207
Pożyczki udzielone	10 010	35
Lokaty krótkoterminowe	–	74
Inne aktywa finansowe długoterminowe	–	24 071
Inne aktywa finansowe krótkoterminowe	–	11 130
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	180 291	107 524
	694 698	846 330

* w tym: należności z tytułu kar umownych, należności sporne, oraz kaucje.

<i>Kategorie i klasy zobowiązań finansowych</i>	<i>Wartość bilansowa 31 grudnia 2017</i>	<i>Wartość bilansowa 31 grudnia 2016</i>
Zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	–	–
Instrumenty pochodne	–	–
Zobowiązania finansowe wyceniane wg zamortyzowanego kosztu	436 237	662 555
Kredyty i pożyczki	98 728	147 107
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług (w tym inwestycyjne)	337 509	515 448
Pozostałe zobowiązania finansowe	–	–
Zobowiązania z tytułu gwarancji, factoringu i wyłączone z zakresu MSR 39	4 551	5 585
Zobowiązania z tytułu leasingu i umów dzierżawy z opcją zakupu	4 551	5 585
	440 788	668 140

Na dzień 31 grudnia 2017 roku oraz na dzień 31 grudnia 2016 roku Grupa posiadała następujące instrumenty finansowe wyceniane według wartości godziwej:

<i>31 grudnia 2017 roku</i>	<i>Poziom 1</i>	<i>Poziom 2</i>	<i>Poziom 3</i>
Aktywa wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	–	479	–
Jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	–	–	–
Instrumenty pochodne	–	479	–
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	223	–	–
Udziały i akcje długoterminowe	223	–	–
Zobowiązania finansowe wycenianie w wartości godziwej przez wynik finansowy	–	–	–
Instrumenty pochodne	–	–	–
 <i>31 grudnia 2016 roku</i>	 <i>Poziom 1</i>	 <i>Poziom 2</i>	 <i>Poziom 3</i>
Aktywa wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy	–	–	–
Jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych	–	–	–
Instrumenty pochodne	–	–	–
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	209	–	–
Udziały i akcje długoterminowe	209	–	–
Zobowiązania finansowe wycenianie w wartości godziwej przez wynik finansowy	–	–	–
Instrumenty pochodne	–	–	–

54.2. Pozycje przychodów, kosztów, zysków i strat ujęte w skonsolidowanym rachunku zysków i strat w podziale na kategorie instrumentów finansowych

Okres 12 miesięcy zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku	Kategoria zgodnie z MSR 39	Przychody /(koszty) z tytułu odsetek	Zyski /(straty) z tytułu różnic kursowych	Rozwiązanie / (utworzenie) odpisów aktualizujących	Zyski /(straty) z tytułu wyceny	Zyski / (straty) ze sprzedaży instrumentów finansowych	Dyskonto	Pozostałe	Razem
<i>Aktywa finansowe</i>									
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży (długoterminowe), w tym:									
- akcje i udziały	DDS	-	-	-	15	-	-	-	15
Pozostałe aktywa finansowe (długoterminowe), w tym:									
- należności od jednostek powiązanych	PiN	-	-	-	-	-	429	-	429
Pozostałe aktywa finansowe (krótkoterminowe), w tym:									
- lokaty krótkoterminowe	PiN	16	(24)	-	-	-	-	-	(8)
- pożyczki krótkoterminowe	WwWGpWF	5	-	-	-	-	-	-	5
Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności	PiN	11	(24)	-	-	-	-	-	(13)
Pochodne instrumenty finansowe		573	(6 921)	(4 228)	-	-	(6 590)	-	(17 166)
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	PiN	-	-	-	479	360	-	-	839
Razem		2 055	(8 508)	(4 228)	494	360	(6 161)	-	(15 988)

Okres 12 miesięcy zakończony dnia 31 grudnia 2017 roku	Kategoria zgodnie z MSR 39	Przychody /(koszty) z tytułu odsetek	Zyski /(straty) z tytułu różnic kursowych	Rozwiązanie / (utworzenie) odpisów aktualizujących	Zyski /(straty) z tytułu wyceny	Zyski /(straty) ze sprzedaży instrumentów finansowych	Dyskonto	Pozostałe	Razem
<i>Zobowiązania finansowe</i>									
Oprocentowane kredyty bankowe i pożyczki, w tym:	PZFwgZK	(2 524)	-	-	-	-	-	(932)	(3 456)
- długoterminowe oprocentowane wg zmiennej stopy procentowej	PZFwgZK	-	-	-	-	-	-	-	-
- kredyty w rachunku bieżącym oprocentowane wg zmiennej stopy procentowej	PZFwgZK	(2 524)	-	-	-	-	-	(932)	(3 456)
Pozostałe zobowiązania finansowe, w tym:	PZFwgZK	(220)	(3)	-	-	-	-	-	(223)
- zobowiązania z tytułu leasingu finansowego i umów dzierżawy z opcją zakupu	PZFwgZK	(220)	(3)	-	-	-	-	-	(223)
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania finansowe	PZFwgZK	(856)	1 986	-	-	-	5 108	-	6 238
- zobowiązania z tytułu dostaw i usług		(87)	2 010	-	-	-	5 109	-	7 032
- pozostałe zobowiązania		(769)	(24)	-	-	-	(1)	-	(794)
Razem		(3 600)	1 983	-	-	-	5 108	(932)	2 559

Okres 12 miesięcy zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku	Kategoria zgodnie z MSR 39	Przychody /(koszty) z tytułu odsetek	Zyski /(straty) z tytułu różnic kursowych	Rozwiązanie / (utworzenie) odpisów aktualizujących	Zyski /(straty) z tytułu wyceny	Zyski / (straty) ze sprzedaży instrumentów finansowych	Dyskonto	Pozostałe	Razem
<i>Aktywa finansowe</i>									
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży (długoterminowe), w tym:									
- akcje i udziały	DDS	-	-	154 057	(2)	-	-	-	(2)
Pozostałe aktywa finansowe (długoterminowe), w tym:	DDS	-	-	-	(2)	-	-	-	(2)
- należności od jednostek powiązanych	PiN	-	-	154 057	-	-	(481)	-	(481)
Pozostałe aktywa finansowe (krótkoterminowe), w tym:									
- lokaty krótkoterminowe	PiN	10	15	-	-	-	-	-	25
- certyfikaty depozytowe	WwWGpWF	8	-	-	-	-	-	-	8
Należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności		2	15	-	-	-	-	-	17
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	PiN	955	2 395	(78)	-	-	508	-	3 780
	PiN	1 459	456	-	-	-	-	-	1 915
Razem		2 424	2 866	153 979	(2)	-	27	-	5 237

Okres 12 miesięcy zakończony dnia 31 grudnia 2016 roku	Kategoria zgodnie z MSR 39	Przychody /(koszty) z tytułu odsetek	Zyski /(straty) z tytułu różnic kursowych	Rozwiązanie / (utworzenie) odpisów aktualizujących	Zyski /(straty) z tytułu wyceny	Zyski/(straty) ze sprzedaży instrumentów finansowych	Dyskonto	Pozostałe	Razem
<i>Zobowiązania finansowe</i>									
Oprocentowane kredyty bankowe i pożyczki, w tym:	PZFwgZK	(3 132)	-	-	-	-	-	(887)	(4 019)
- długoterminowe oprocentowane wg zmiennej stopy procentowej	PZFwgZK	-	-	-	-	-	-	-	-
- kredyty w rachunku bieżącym oprocentowane wg zmiennej stopy procentowej	PZFwgZK	(3 132)	-	-	-	-	-	(887)	(4 019)
Pozostałe zobowiązania finansowe, w tym:	PZFwgZK	(281)	(4)	-	-	-	-	-	(285)
- zobowiązania z tytułu leasingu finansowego i umów dzierżawy z opcją zakupu	PZFwgZK	(281)	(4)	-	-	-	-	-	(285)
Zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania finansowe	PZFwgZK	(847)	(1 485)	(241)	-	-	(110)	-	(2 683)
- zobowiązania z tytułu dostaw i usług		(134)	(1 459)	-	-	-	(105)	-	(1 698)
- pozostałe zobowiązania		(713)	(23)	(241)	-	-	(5)	-	(985)
Razem		(4 260)	(1 489)	(241)	-	-	(110)	(887)	(6 987)

54.3. Ryzyko stopy procentowe

W poniższych tabelach przedstawiona została wartość bilansowa instrumentów finansowych Grupy narażonych na ryzyko stopy procentowej, w podziale na poszczególne kategorie wiekowe.

31 grudnia 2017 roku

<i>Oprocentowanie stałe</i>	<i><1 rok</i>	<i>1–2 lat</i>	<i>2-3 lat</i>	<i>3-4 lat</i>	<i>4-5 lat</i>	<i>>5 lat</i>	<i>Ogółem</i>
Lokaty długoterminowe	–	–	–	–	–	–	–
Lokaty krótkoterminowe	–	–	–	–	–	–	–
<i>Oprocentowanie zmienne</i>							
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	180 291	–	–	–	–	–	180 291
Pożyczki udzielone	10 010	–	–	–	–	–	10 010
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego i umów dzierżawy z opcją zakupu	2 445	1 684	419	3	–	–	4 551
Kredyty w rachunku bieżącym	98 728	–	–	–	–	–	98 728
	=====	=====	=====	=====	=====	=====	=====

31 grudnia 2016 roku

<i>Oprocentowanie stałe</i>	<i><1 rok</i>	<i>1–2 lat</i>	<i>2-3 lat</i>	<i>3-4 lat</i>	<i>4-5 lat</i>	<i>>5 lat</i>	<i>Ogółem</i>
Lokaty długoterminowe	–	–	–	–	–	–	–
Lokaty krótkoterminowe	74	–	–	–	–	–	74
<i>Oprocentowanie zmienne</i>							
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	107 524	–	–	–	–	–	107 524
Pożyczki udzielone	35	–	–	–	–	–	35
Zobowiązania z tytułu leasingu finansowego i umów dzierżawy z opcją zakupu	2 045	2 422	894	224	–	–	5 585
Kredyty w rachunku bieżącym	149 107	–	–	–	–	–	149 107

Oprocentowanie instrumentów finansowych o zmiennym oprocentowaniu jest aktualizowane w okresach poniżej jednego roku. Odsetki od instrumentów finansowych o stałym oprocentowaniu są stałe przez cały okres do upływu terminu zapadalności/wymagalności tych instrumentów. Pozostałe instrumenty finansowe Grupy, które nie zostały ujęte w powyższych tabelach, nie są oprocentowane i w związku z tym nie podlegają ryzyku stopy procentowej.

55. Zatrudnienie

Przeciętne zatrudnienie w Grupie w okresie styczeń – grudzień 2017 roku kształtowało się na poziomie 2 159 osób. Szczegółowy opis zmian w strukturze zatrudnienia został zaprezentowany w Sprawozdaniu z działalności Zarządu Grupy Kapitałowej RAFAKO w 2017 roku w punkcie III.4.

56. Zdarzenia następujące po zakończeniu okresu sprawozdawczego

Po zakończeniu okresu sprawozdawczego nie miały miejsca żadne zdarzenia, które miałyby wpływ na wynik finansowy Grupy Kapitałowej RAFAKO.

W dniu 3 stycznia 2018 roku Zarząd jednostki dominującej RAFAKO S.A. otrzymał od Funduszu Inwestycji Polskich Przedsiębiorstw Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych z siedzibą w Warszawie („Fundusz”) zawiadomienie, że w wyniku zarejestrowania w dniu 22 grudnia 2017 roku przez Sąd Rejonowy w Gliwicach, X Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego podwyższenia kapitału Spółki (dokonanego poprzez emisję 42 500 000 akcji serii K), Fundusz przekroczył 5% ogólnej liczby głosów na Walnym Zgromadzeniu Spółki.

W dniu 9 stycznia 2018 roku Komisja Nadzoru Finansowego zatwierdziła aneks nr 2 do prospektu emisyjnego jednostki dominującej („Aneks nr 2”) sporządzonego na potrzeby oferty publicznej 42.500.000 akcji zwykłych na okaziciela serii K o wartości nominalnej 2 zł (dwa złote) każda („Akcje Nowej Emisji”), oferowanych z zachowaniem prawa poboru dotychczasowych akcjonariuszy oraz ubieganiem się o dopuszczenie i wprowadzenie 84.931.998 jednostkowych praw poboru, do 42.500.000 praw do Akcji Nowej Emisji oraz do 42.500.000 Akcji Nowej Emisji do obrotu na rynku podstawowym Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie S.A.

Aneks nr 2 został sporządzony w związku z zawarciem w dniu 29 grudnia 2017 r. przez RAFAKO S.A., będącą członkiem konsorcjum, warunkowej umowy na realizację budowy dwóch bloków parowych opalanych węglem w Indonezji na wyspie Lombok (2x50 MW). Szczegółowe informacje dotyczące podpisania oraz warunków powyższej umowy zostały podane do publicznej wiadomości przez jednostkę dominującą w raporcie bieżącym z dnia 29 grudnia 2017 r. (RB 66/2017). Aneks nr 2 zostanie udostępniony do publicznej wiadomości w sposób w jaki został udostępniony prospekt emisyjny jednostki dominującej, tj. w formie elektronicznej na stronie internetowej RAFAKO S.A. (www.rafako.com.pl) oraz dodatkowo, w celach informacyjnych, na stronie internetowej Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego S.A. Oddział - Dom Maklerski PKO Banku Polskiego w Warszawie (www.dm.pkobp.pl) oraz na stronie internetowej Trigon Domu Maklerskiego S.A. (www.trigon.pl).

W dniu 9 stycznia 2018 r., Zarząd jednostki dominującej RAFAKO S.A. powziął informację o Oświadczeniu Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A. („KDPW”) nr 27/2018 z dnia 9 stycznia 2018 r. w sprawie rejestracji papierów wartościowych w depozycie papierów wartościowych, w którym KDPW postanowił dokonać rejestracji w depozycie papierów wartościowych prowadzonym przez KDPW 42.500.000 (czterdzieści dwa miliony pięćset tysięcy) akcji zwykłych na okaziciela serii K Spółki o wartości nominalnej 2 zł (dwa złote) każda, wyemitowanych na podstawie uchwały nr 4 Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia Spółki z dnia 12 września 2017 r. oraz nadać im kod ISIN: PLRAFAK00018, pod warunkiem podjęcia decyzji przez spółkę prowadzącą rynek regulowany, tj. Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. („GPW”) o wprowadzeniu tych akcji do obrotu na rynku regulowanym, na którym zostały wprowadzone inne akcje Spółki oznaczone ww. kodem ISIN.

Zarejestrowanie akcji zwykłych na okaziciela serii K RAFAKO S.A. w depozycie papierów wartościowych prowadzonym przez KDPW nastąpi w związku z zamknięciem kont prowadzonych dla zbywalnych praw do akcji oznaczonych kodem PLRAFAK00091, w terminie 3 dni od otrzymania przez KDPW decyzji o wprowadzeniu ww. akcji do obrotu na rynku regulowanym, na który zostały wprowadzone inne akcje Spółki oznaczone ww. kodem ISIN, nie wcześniej jednak niż w dniu wskazanym w tej decyzji jako dzień wprowadzenia tych akcji do obrotu na tym rynku regulowanym.

W dniu 16 stycznia 2018 roku Zarząd Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. („GPW”) podjął następujące uchwały:

1. uchwałę nr 40/2018 w sprawie wyznaczenia ostatniego dnia notowania na Głównym Rynku GPW praw do akcji zwykłych na okaziciela serii K RAFAKO S.A., w której Zarząd GPW wyznaczył na 17 stycznia 2018 r. dzień ostatniego notowania 42.500.000 (czterdzieści dwóch milionów pięćset tysięcy) praw do akcji zwykłych na okaziciela serii K jednostki dominującej, o wartości nominalnej 2 zł (dwa złote) każda, oznaczonych przez krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. („KDPW”) kodem PLRAFAK00091;

2. uchwałę nr 41/2018 w sprawie dopuszczenia i wprowadzenia do obrotu giełdowego na Głównym Rynku GPW akcji zwykłych na okaziciela serii K jednostki dominującej, w której Zarząd GPW:
 - a. stwierdził, że dopuszczonych do obrotu giełdowego na rynku podstawowym jest 42.500.000 (czterdzieści dwa miliony pięćset tysięcy) akcji zwykłych na okaziciela serii K Spółki o wartości nominalnej 2,00 zł (dwa złote) każda („Akcje Serii K”); oraz
 - b. postanowił wprowadzić z dniem 18 stycznia 2018 r. do obrotu giełdowego na rynku podstawowym Akcje Serii K, pod warunkiem dokonania przez KDPW w dniu 18 stycznia 2018 r. rejestracji Akcji Serii K i oznaczenia ich kodem PLRAFAK00018.

18 stycznia 2018 roku jednostka dominująca RAFAKO S.A. otrzymała następujące zawiadomienia:

1. zawiadomienie złożone w trybie w art. 19 ust. 1 Rozporządzenia MAR o nabyciu akcji RAFAKO S.A. przez Panią Agnieszkę Wasilewską – Semail – osobę pełniącą obowiązki zarządcze w RAFAKO S.A., tj. Prezesa Zarządu jednostki dominującej;
2. zawiadomienie złożone w trybie w art. 19 ust. 1 Rozporządzenia MAR o nabyciu akcji RAFAKO S.A. przez Pana Jarosława Dusito – osobę pełniącą obowiązki zarządcze w RAFAKO S.A., tj. Wiceprezesa Zarządu jednostki dominującej;
3. zawiadomienie złożone w trybie w art. 19 ust. 1 Rozporządzenia MAR o nabyciu akcji RAFAKO S.A. przez Pana Edwarda Kasprzaka – osobę pełniącą obowiązki zarządcze w RAFAKO S.A., tj. Wiceprezesa Zarządu jednostki dominującej.

W dniu 18 stycznia 2018 roku Dział Operacyjny Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A. („KDPW”) wydał komunikat, w którym poinformowano, że zgodnie z uchwałą Zarządu KDPW nr 27/2018 z dnia 9 stycznia 2018 roku, w dniu 18 stycznia 2018 roku nastąpiła rejestracja 42.500.000 (czterdziestu dwóch milionów pięciuset tysięcy) akcji zwykłych na okaziciela serii K o wartości nominalnej 2 zł (dwa złote) każda, oznaczonych kodem PLRAFAK00018.

Dnia 16 lutego 2018 roku jednostka dominująca podała do publicznej wiadomości:

1. łączną wysokość kosztów, które zostały zaliczone do kosztów emisji akcji serii K, ze wskazaniem wysokości kosztów według ich tytułów:
 - a) przygotowanie i przeprowadzenie oferty: 6 039 tysięcy złotych,
 - b) sporządzenie prospektu emisyjnego z uwzględnieniem kosztów doradztwa: 573 tysięcy złotych,
 - c) promocja oferty: 20 tysięcy złotychłączna wysokość kosztów: 6 632 tysięcy złotych.
2. Metodę rozliczenia powyższych kosztów w księgach rachunkowych RAFAKO S.A.: rozliczenie kosztów emisji Akcji Serii K w księgach odbyło się poprzez zmniejszenie nadwyżki wartości emisyjnej wyemitowanych akcji nad ich wartością nominalną.
3. Sposób ujęcia powyższych kosztów w sprawozdaniu finansowym Grupy: koszty te zostaną ujęte w sprawozdaniu finansowym w pozycji "Nadwyżka ze sprzedaży akcji powyżej ich wartości nominalnej”.
4. Średni koszt przeprowadzenia subskrypcji przypadający na jednostkę papieru wartościowego objętego subskrypcją: 0,16 złotych.

W dniu 20 lutego 2018 roku Pan Krzysztof Burek złożył rezygnację z funkcji Wiceprezesa Zarządu RAFAKO S.A., jednocześnie Rada Nadzorcza powołała na stanowisko Wiceprezesa Zarządu jednostki dominującej, Pana Karola Sawickiego.

W dniu 21 lutego 2018 roku spełnił się jeden z dwóch warunków zawieszających umowy zawartej pomiędzy konsorcjum, w skład którego wchodzi RAFAKO S.A. oraz PT. Rekeyasa Industri z siedzibą w Indonezji jako Lider Konsorcjum („Konsorcjum”) z PT. PLN (PERSERO), JALAN TRUNOJOYO BLOK M I/135, KEBAYORAN BARU, JAKARTA 12160, INDONESIA („Zamawiający”), której przedmiotem jest budowa dwóch bloków parowych w Indonezji na wyspie Lombok (2x50 MW) („Umowa”). Spełnienie się warunku zawieszającego- wejście w życie pakietu finansowania- nastąpiło poprzez zawarcie umowy kredytu przez Zamawiającego z Bankiem Gospodarstwa Krajowego (BGK), która to umowa została objęta ochroną ubezpieczeniową przez Korporację Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych S.A. (KUKE), (BGK i KUKE S.A. wchodzi w skład Grupy Polskiego Funduszu Rozwoju). Drugi z warunków Umowy- potwierdzenie przez Zamawiającego przekazania Terenu Budowy, nie został do dnia publikacji niniejszego sprawozdania finansowego spełniony.

Elering AS z siedzibą w Tallinie wybrała ofertę RAFAKO jako najkorzystniejszą w postępowaniu przetargowym dotyczącym budowy „pod klucz” dwóch tłoczni gazu: Paldiski i Puiatu w Estonii. Wartość oferty Spółki to łącznie około 50 mln EUR netto (tj. około 210 mln PLN). Procedura przetargowa przewiduje 14-sto dniowy termin na składanie wyjaśnień lub ewentualnych odwołań, po którym możliwe będzie podpisanie przez RAFAKO umowy wykonawczej na realizację zadania. Do realizacji zadania wykorzystany zostanie potencjał Grupy, jak również lokalni partnerzy. Wykonanie tłoczni jest częścią inwestycji dotyczącej budowy gazociągu Balticconnector, która odgrywa istotną rolę w strategii bezpieczeństwa energetycznego Finlandii oraz Unii Europejskiej. Balticconnector umożliwi integrację w ramach Unii Europejskiej systemów przesyłowych takich krajów jak: Finlandia, Estonia, Łotwa, Litwa i Polska oraz pozwoli na dywersyfikację źródeł dostaw gazu.

W dniu 27 marca 2018 roku Zarząd RAFAKO S.A. podjął uchwałę o likwidacji oddziału w Turcji z siedzibą w Ankarze.

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej RAFAKO zostało zatwierdzone do publikacji w dniu 5 kwietnia 2017 roku uchwałą Zarządu RAFAKO S.A. z dnia 5 kwietnia 2017 roku.

Podpisy:

5 kwietnia 2018 roku	Agnieszka Wasilewska-Semail	Prezes Zarządu
5 kwietnia 2018 roku	Jarosław Dusiło	Wiceprezes Zarządu
5 kwietnia 2018 roku	Edward Kasprzak	Wiceprezes Zarządu
5 kwietnia 2018 roku	Karol Sawicki	Wiceprezes Zarządu
5 kwietnia 2018 roku	Tomasz Tomczak	Wiceprezes Zarządu
5 kwietnia 2018 roku	Jolanta Markowicz	Dyrektor Departamentu Rachunkowości i Podatków – Główny Księgowy